

Das Museum des Alten P. Reichsgerichts zu
Weißwasserhausen. Die 28. Februar. Berlin 1807.

B. 9364

Grinspuren des Künslers vollständig ab in
Längenmaßen aufzählen. ~~Die~~ Künstler
gibt es nur 1600, die größten 3 Minuten
~~Wochentage~~ der grössten 3 Bildmäntel sind
und sind zufrieden 3 genau gewünscht.
Zuerst sind alle künstlichen Künstler mit
gezählt (abgesehen Clemens Alexander., Hieronymus,
Achobius u. a. den Biblog. nützlich sind) ~~die~~
~~Nach~~ jedes sind die Buche des goldgrauen,
Ornithos, Luvien, Galenus. einzeln zu-
zählt werden, welche sie gegen d. Eltern geschildert
sind. Nichts aufzählen.

~~Die~~ Summe des gewünschten Künslers belaufen sich
auf 1600. Künstler einzeln über ~~die~~ $\frac{1}{4}$ des Grinspuren
eingetragen und es ist mit den 1600 zu rechnen.
Künstlerkosten Kommt Luvies Archonius von
450 Künstlern 3 fragenwerth.

Anhänger und Gegner d. Künstlers nach
Bücherarten der beiden Künstlerkosten d. auf ihnen
Rohrleitung nützlich ist. Spießt sie ist genau
gezählt d. ungezählte verloren. Man hat
d. von ihnen und gezählten Künstlerkosten aus
mitzählen d. Spießt sie nur nicht zu ab. Dieser allgemeine
Bildung hat d. vorige d. man verfügbare ~~so~~ mit
genügt Andover, Homer, Hesiodus etc.

Editionem alteram curavit D. Z. S.
Kaufhuss epistola praesina, in
qua differitur de ingenio, doctrina
et moribus Füllendorfii. Vratislaviae
sumtibus Meyer 1805. (14r)

In d. vorgeschickten Epistel sind alle, was Füller
hier geschrieben hat, ausgelaßt.

Durch viele Unterhalt machen mir in den Krieg
gefallen in Altona, und die Altonaer mit zu jenen
zu gehörig sind ich zumal darin in den Frei-
schaftlichen Kreis hinein zu passieren. Und
ist ein Abstoss des Kriegsgefecht, so da kann es
aber ohne Friedensgefecht nur selten passir.

Da ist der Jubel des Konservativen, der Konservativen,
der sind mit dem Frieden. Der Konservativen, und auch
solche gehorchen der Friedlichen Zustand des Frieden
Römers, mit ihres Cultus, von Tempel, Kirchen
Misionarischen, Rittern, Religion, National - Freyheit,
der Denkmalen bekant seyn, um die und sind ge-
heime Meister gründlich zu verstecken. Und fin-
stern in ihrem Gefall der Frieden, und mit Kriegswaffen
und Leben der Freyheit. Alles Grübeln zu gewinnen.

To. Wolf in Wittenberg. A.D. 1805. 1805. 1805.

Berlin Kurort 1805. 1805.

ENCYCLOPAEDIA
PHILOLOGICA

SIVE
PRIMAE LINEAE
ISAGOGES

IN
ANTIQUARUM LITERARUM STUDIA
AD USUM LECTIONUM

DUCTAE

2

GEORG GUSTAV FÜLLEBORN
Prof. antiqu. liter. in Gymn. Elisabet. Vratislav.

don. auctor.

Lange.

Vratislaviae impensis E. Th. Meyeri.

1 7 9 8.

2.
KÖEN. FRIED.
UNIVERS.
ZU HALLE

VIRIS

SUMME VENERANDIS

DOCTISSIMIS MERITISSIMIS

JOANNI DAV. GERHARD

THEOL. DOCTORI

Regi Boruss. a consiliis Supr. Consist. Ecclesiarum et
Scholarum A. C. Inspector, S. S. Theol. in Gym-
nasio Vratisl. utroque Professori primario

JOANNI EPHRAIM
SCHEIBEL

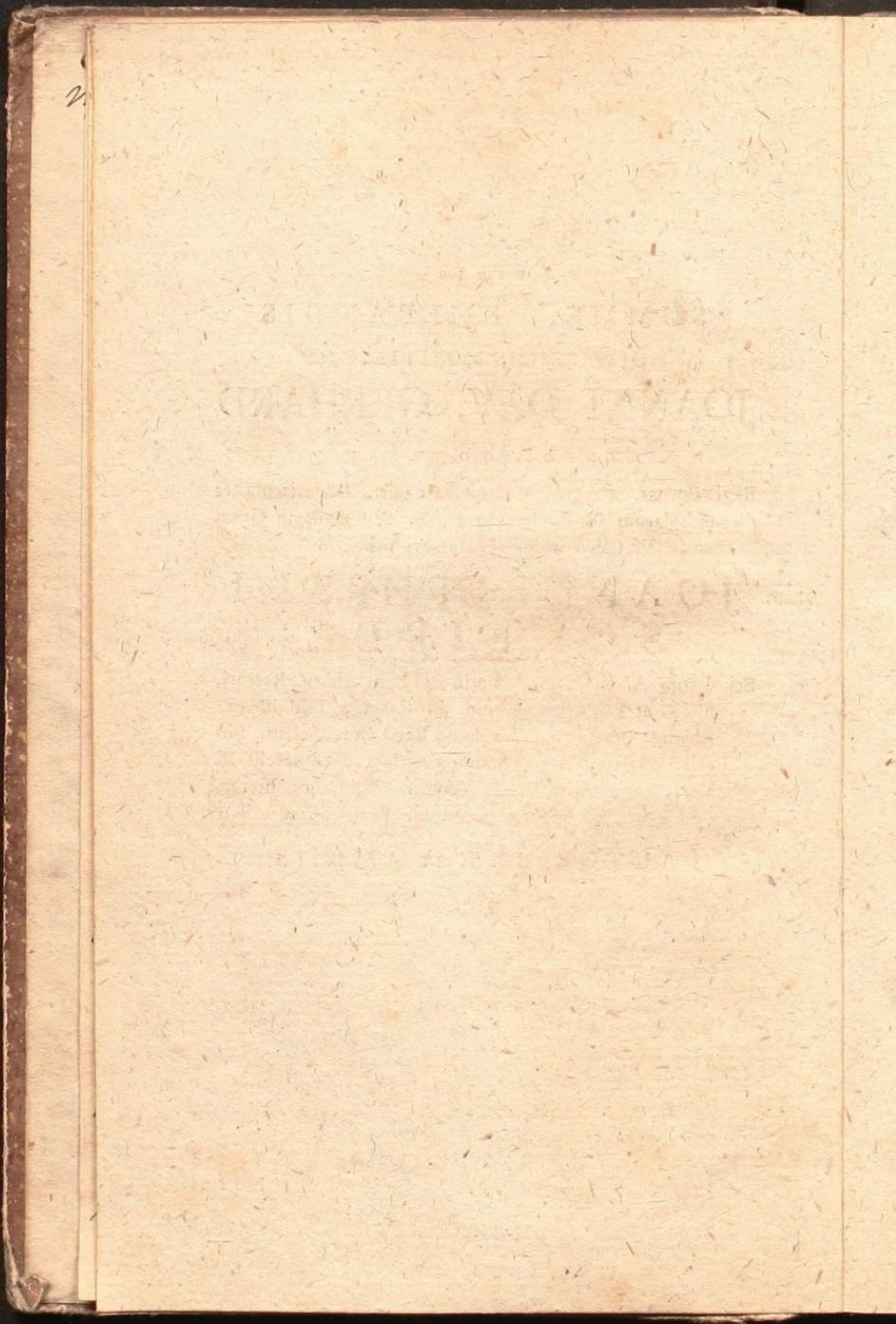
Scholarum A. C. Insp. Secundo, Gymn. Elisab. Rectori,
Math. et Phys. utr. Gymn. Professori, Bibliothecae
Rhedig. Praefecto, Academ. Reg. Bor. Scient. So-
cali, Societati Reg. Britann. Gotting. a commerciis li-
terar., Societatibus Regiis Teuton. Regiomont. literar.
Francofurt. ad Viadr., oeconom. Potsdam. adscripto

FAUTORIBUS ET AMICIS

PIE COLENDIS

A U C T O R.

Librum Vobis offero, Viri Venerabiles, non splendidum illum quidem, neque rerum vel novitate vel magnitudine conspicuum, sed utilem, spero, sed grati animi meaeque erga Vos observantiae pignus sincerimum. Quem si vultu sereno animoque benevolo susceperitis, quid consilii in eo scribendo secutus sim, paucis accipite.

Utiliter in Gymnasio nostro praeter alia multa hoc quoque institutum est, ut statis lectionibus encyclopaedia philologica proponatur, ex qua intelligant auditores, quae sit harum literarum indoles,

doles, qui ambitus, usus, quae denique dignitas et praestantia. At vero, ne forte, neglectis scholasticae institutionis finibus, huic lectioni nimium temporis impenderetur, reliquis utilioribus detractum, sedulo providendum erat et est a Vobis, Viri Peritissimi, sapienter provisum.

Quare huic Vestro consilio ut, quantum possem, satisfacerem, ita rem institueram, ut hanc lectionem encyclopaedicam centum fere horis (biennio et quod excurrat) absolverem, aegre quidem huc usque, cum multum temporis dictandi mora periret. Nunc hic libellus me ipsum, spero, sublevabit in docendo, auditores in scribendo et repetendo.

Dedi

Dedi enim, quod ipse libelli titulus
indicat, talis Eucyclopaediae primas li-
neas; ita quidem, ut alias disciplinas
paullo curatius adumbrarem, in aliis
desultorie agerem, uti in *historia*, quam
in scholis suis collega coniunctissimus
uberius illustrat, in *geographia*, cu-
ius summa capita in antiquitatibus ex-
plicantur, reliqua in lectione auctorum
attinguntur, et in antiquitatibus
graecis, quas separatim et prolixius
exponere scholasticae institutionis ratio-
nos non ita facile sinit.

In laudandis libris ipsi videbitis,
Viri literatissimi, me hoc consi-
lium esse secutum, ut non omnes ne-
que plerosque, sed praestantissimos, et
ex praestantissimis indicarem partim
eos,

eos, in quibus alii plures libri huc fa-
 cientes laudantur, partim eos, quos
 vel comparare sibi vel commodatos ac-
 cipere studiosi facillime possent. Quod
 autem passim ipsis verbis virorum do-
 ctorum usus sum, Gesneri, Ernestii,
 Heynii, Beckii, id neminem mihi vitio
 daturum esse confido.

Valete, Viri virtutis et doctrinae
 gratia venerandi, meque Vestrae bene-
 volentiae, ut fecistis, habete commen-
 datissimum. Vratislaviae mense Janua-
 rio 1798.

ENCYCLOPAEDIA *)
PHILOLOGICA.

PROLEGOMENA.

§ I. Philologia (α φιλέω et λόγοι) est docta antiquitatis cognitio. Antiquitatem ~~hanc~~ ἐργάζοντες dicimus, quidquid pertinet ad nobilissimas orbis antiqui gentes, Graecos et Romanos: cuius cognitio ut docta merito audiat, requiritur, ut sit ex ipsis fontibus hausta. — Appellatur quoque haec disciplina *humanitas*, *studium humanitatis*, *artes humanitatis*, *literatura*, *literae antiquae s. antiquitatis*: germ. alte *Literatur*, *klassische Litteratur*; *humanistisches Studium*, *Alterthumswissenschaft*, *Alterthumskunde*, nimis anguste *Sprachenkunde*.

I. Vca

*) Encyclopaediam hodie appellamus generalem conspectum omnium vel singulorum disciplinarum et artium, in quo summa earum capita cum optimis in quoque genere libris breviter indicantur. Quid Veteres sub voce Ἐγκυρίας παιδεία intellexerint, exposuit Wower de Polymathia c. 24.

A

1. Veteribus philologia est: disputatio de rebus eruditis: eruditio institutioque in bonas artes: multiplex variaque doctrina. Vide *Ernesti Clav. Cieer. in Ind. Gr. et Wolver de Poly-mathia c. 15.*
2. De voce humanitas conf. *Ernesti ibid. h. v. De vocabulo classicus Gell. N. A. XIX. 8. coll. VII. 13.*
Eschenburg Handbuch der classischen Literatur. Berl. 1791 8.
Koch Encyclopaedie aller philologischen Wissenschaften. Berl. 1793 8.
Heeren Geschichte des Studiums der classischen Literatur. Gött. 1797 8.
- §. 2. De necessitate et utilitate huius studii multa sunt a viris doctis in utramque partem disputata. Fuerunt enim quamplurimi, qui illud propter nimiam ejus difficultatem et exiguum, ut putant, in vita communis utilitatem ex orbe disciplinarum et institutionis excludi vellent, sive paucis *) ad summum ingenii reservarent. Sufficiant autem ad illud commendandum haec pauca:
1. Habemus hoc omnes, ut vetera et antiqua nobis placeant, et animum nostrum sin-

*) In mente venit illud *Lutheri* in Epistola ad Magistratus Civitatum Germ. T. XIX. p. 337. „Weil er (der Teufel) nicht hat mögen wehren, dass die Sprachen herfür kämen, denket er doch sie also schmal zu halten, dass sie von ihnen selbst sollen wieder vergehen und fallen.“

singulari quadam voluptate afficiant. Atque haec curiositas utilissima ratione his ipsis studiis expletur.

2. Cum omnino humanitatis intersit, nosse quamplurimas variasque gentes, ut naturae humanae indoles undique spectata accuratius possit cognosci:
3. faciant huc in primis antiquae gentes: quae quo sunt antiquiores, eo magis a nobis et reliquis gentibus recentioribus diversae, eoque plura praebent observanda et discenda, quae alibi nusquam reperias.
4. Graecos autem gentium antiquarum fuisse praestantissimos, in confesso est: quippe qui a) suam sibi culturam ipsi debeant, ut in iis natura, quid efficere possit, videatur experta, b) gens propria fuerint et sincera et sui similis (Original) c) et totum quasi orbem multiplicis variaeque culturae emensi.
5. Ditissimi fuere Graeci et Romani summis in quoque genere viris, (Ipsum nosse magnos homines evexit mentem et erigit, Gesn.) et rebus gestis memoria dignissimis.
6. Ingenii cultu variaque doctrina politissimi: ut quibus leges nostras, literas artesque debeamus:

7. Quare cum his studiis *omnis vera eruditio arctissime* habetur conjuncta: Theologia, Jurisprudentia, Ars medica, Historia, Literatura;
8. cuius rei testis est, praeter alia multa, *historia medii aevi* et instauracionis literarum sec. XIV.
9. Cum autem omne omnino *linguarum* studium animi vires excitet, memoriam exerceat, ingenium acuat, et rerum notiobibus instruat:
10. tum imprimis *antiquarum linguarum* studia hoc nomine commendantur,
11. quae quasi *historiam notionum humanarum* suppeditant,
12. et *paradigmata linguarum omnium cultarum* habentur:
13. Libri veteres, quorum linguae mortuae sunt, *perpetua manent bene dicendi exempla*, cum linguae vivae in dies mutantur. *)
14. Fuerunt etiam auctorum veterum rationes et consilia a nostris admodum diversa. Cogita, qui scripserint, *quo tempore, quid, qua ratione, cur?*

15. Mi-

*) Quantum interpretatio veterum scriptorum prosit cum ad primitam judicandi subtilitatem, quid sit bene, eleganterque dictum, tum ad ipsam recte dicendi et scribendi facultatem, demonstratione non eger.

15. Migravit autem tota fere antiquitas in literas nostras, ut neque recentiores auctores elegantissimos gustare possit et intelligere, nisi qui sit antiquis literis instrutus, (*Wieland, Pope, Swift, Goethe etc.*)
16. *Difficultates et minutiae*, quibus offenduntur huius studii contemtores, apprime faciunt ad ingenia varie subigenda et accuratae diligentiae criticaeque subtilitati adsuefacienda. Ne quis tam parva fastidiat elementa: — quia interiora velut huius sacri adeuntibus apparebit multa rerum subtilitas, quae nou modo acuere ingenia, sed exercere altissimam quoque erudititionem et scientiam possit. *Quinct. Inst. Or. I. 4.*
17. Id quod in primis spectandum est in prima *juventutis institutione*. Recte *Quintillianus*: Difficiliora debent esse, quae exercent, quo sit levius ipsum illud, in quod exercent. (*Inst. Or. XI. 2. 42.*) Illustrat hoc instituendi ratio apud Anglos recepta, (de qua vide (*Kuettners*) Beiträge zur Kennsniss des Innern von England. XII. p. 120. et passim)
18. De necessitate *linguae cuiusdam eruditac*, ut vocatur, quam omnes omnium gentium viri docti intelligent, vix opus est monere. *Conf. Noesselt Anweisung zur Bildung angebender Thcol. T.I. §. 124. sq.*

Que

Quae quidem commoda si qui putant maximam partem ex vernaculis veterum auctorum versionibus percipi posse, vehementer errant. Nam ut de iis taceam, quae dicta sunt n. 9 — 12. 13. 14. 16. 17. 18. negari tamen non potest, neque posse omnes Veterum libros verti, neque versiones, quamvis optimas, integra reddere Originalia, *) neque ejusmodi cognitionem certam esse et accuratam. Conf. Noesselt l. c. §. 108. sq.

§. 3. Dividimus hanc Encyclopaediam in duas partes, quarum prima s. fundamentalis eas complectitur disciplinas, quae viam pandunt ad adeundos antiquitatis fontes (§. 1.) h. e. ad legendos et intelligendos veteres auctores. Sunt hae:

1. Grammatica.

2. Critica.

3. Hermeneutica.

Altera

*) Verissime Scaliger Exercit. 294. „Sic censeo, Veneri propria quasique nativo cuiusque linguae decorre foveri sententias quasdam, subnixasque ceteris, ut ita dicam, idiotismi fulturis sustineri, quas in aliam quasi coloniam si deducas, iidem sane sint cives, sed gratiam pristinac comminicationis non retinebant. Sunt pigmenta quaedam Hispanicae argutiae, Tuscae eloquentiae, Gallicae veneris, Germanici impetus; quae si cum exteris comunitentur, sensus quidem manet, fluxus tamen commensusque vel verborum vel numerorum, amittit vegetum illum nitorem, illamque lucis elegantiam, quibus eminebant in auri- bus indigenarum.“

Prolegomena.

7

*Altera pars s. historica s. realis de iis agit,
quae ipsam antiquitatis cognitionem histori-
cam efficiunt.*

1. *Historia civilis*, cum *Geographia* et *Chronologia*.
 2. *Historia rituum, morum etc.* vulgo *Antiquitates*.
 3. *Historia religionum, Mythologia*.
 4. *Historia literarum, Literatura*.
 5. *Historia artis, Archæologia*.

Conf. Brehm's Bibliographisches Handbuch der gesammten griech. und Röm. Literatur. To. I. Lips. 1797.

PARS

200

Stimmo de bello philo. Grammatica scripturis
verbis et aliis signis. In libro autem circuiter
quatuor regimur. Quarto. De locis et
Signis. Vero quinto. Grammatica. Etiam quod
significatio vel significans in aliis tractat. Propter
etiam.

PARS PRIMA SIVE FUNDAMENTALIS.

I. GRAMMATICA.

§. 4. Grammatica hodie dicitur *complexus legum et regularum alicuius linguae*. Veteribus Grammatica idem fere erat, quod hodie Philologiam appellamus: recte loquendi scribendique ratio, poëtarum, scriptorum et historiarum intellectus et promta expositio. Cf. Woller de Polym c. VIII.

Ut vero regulae certae, ad solidam aliquius linguae cognitionem necessariae consti-
tuantur, ante omnia possibilitas huius vel illius mutationis extra dubium est collocanda,
rum mutationum causae e certis principiis sunt deducendae. Confert huic scientia,
quaes possibilitem mutationum alicuius linguae certa conclusionum serie adstruit, et ea-
rum causas e certis principiis demonstrat, sive *Grammatica universalis philosophica*. Conf.
§. 24.

Sunt

Sunt autem universalia huius scientiae principia haec fere:

1. Cum mutationes in linguis non arbitrariae sint, sed nativo organorum mechanismo peragantur, ante omnia huius mechanismi vis et natura est attendenda, neque ulla mutatio admittenda, quae nativae organorum vocalium structuræ repugnat.

2. Variatio et permutatio vocum maximum partem in sonorum vel similitudine vel dissimilitudine fundata est.

3. Linguarum affectiones pleraeque a diverso coeli tractu, atque gentis cuiusque factis et vicissitudinibus repetendæ sunt. Propria est cuique linguae euphonia, propriae literas et verba mutandi rationes, propriae figuræ.

4. Maximam vim et potestatem habent characteres gentium (ut vocantur) et opiniones in linguas, et linguae in opiniones.

5. Nulla igitur lingua ad alterius linguae ingenium est dimetienda, sed proprium eiusque ingenium explorandum. At cum interna quaedam sit linguarum omnium analogia, notitia plurium linguarum ad cognitionem alicuius philosophicam plurimum confert.

I. GRAMMATICA LINGUÆ GRAECAE.

§. 5. De origine L. G. non liquet. Alii eam a Gothica deduxerunt, alii ex Aegypto,

Von der 5. von dem Philologen ist nicht mehr zu sehen.

*Und Egyptus war freilich modern von Rom eingezogen und nicht /
zu bestreiten. Aber dies ist keine gesicherte Thatsache.
Die latein. Dialekt. mag ja.*

alii ex lingua hebraica, alii denique ex antiquissima Celtica. Minime omnium videntur errare, qui eam suo solo enatam iudicant, sed subinde mutatam. Cf. Harles Introd. in histor. L. G. Prolegom.

§. 6. Distinguendum est inter L. Graecam antiquam (usque ad Saec. IV. extr.) medium, (inde usque ad Saec. XV.) novam seu barbaro-graecam.

Scriptores historiae L. Graecae laudat Simonis Introd. in L. G. p. 31. Harles l. c. et Lewätz Handbuch für Bücherfreunde, To. I: et Nachtrag.

§. 7. Est autem L. G. dignissima, quae accurate discatur: quippe *antiqua, copiosa, philosophica, elegans* et optimis in quovis genere libris dives. Adde quod sit originalis Novi Testamenti.

Vide, quae de virtutibus eius (in primis de brevitate, claritate et euphoniam) uberiorius exposuit Trendelenburg *Vergleichung der Vorzüge der deutschen, lat. und griechischen Sprachen. (Schriften der Mannheimer Gesellsch. To. IV.)*

§. 8. Habet ea literas XXIV, non semel inventas, in his *Vocales VII, (αιρητογος XII,* proprias et inproperias, ut vulgo appellantur.) In fine vocabulorum omnes esse possunt Vocales; consonantes autem tres tantum finales habentur, *v, ξ, σ*, (cum *ξ* et *ψ*.) Duac particulae habent *η*, *έη* et *ου*.

§. 9.

§. 9. Pronunciatio L. Gr. in ipsa Graecia diversa fuit, pro temporibus et regionibus. Hodie duae in usu sunt pronunciandi rationes, una ab inventore *Reuchlino* appellata (*Iracismus,*) altera ab *Erasmo* (*Aetacismus,*) utraque iustis rationibus innixa. Conf. *Haverkamp Sylloge Scriptorum de L. Gr. pron.* Lugd. 1736. 2 Vol. 8 et *Harles l. c. §. 7.* Optimum videtur, utramque sequi, et *au*, *eu*, *oi*, *ui*, *eu* pronunciare cum *Reuchlino* (ut af. *i*, *e*, *ae*, *ef*,) & vero cum *Erasmo*, (ut *ae* sive *e*.)

§. 10. Difficilis est sed scitu necessaria doctrina de *mutatione* et *contractione literarum*, in qua maxime linguae auriumque commoditatem Graeci videntur secuti.

§. 11. *Declinationes* Graeci habent III, *sus V*, *numeros III*, (e quibus Dualis, ab ipsis Graecis auctoribus saepius negligitur) *genera III.*

Peculiaris est Graecis *articulus*.

§. 12. *Verba* graeca habent *Voces III*, *Activam*, *Passivam*, *Mediam*, quam eruditii nonnulli prorsus tollunt. Conf. *Trendelenburg Gr. Sprachl. Praef.* — *Modos*, quot Latini, addito tamen *Optativo*, — *Tempora* praeter solita *Aoristum*, (qui saepius praeteriti vim habet, in periodis protasin dicit et pro *praesenti* valet, ubi Latini dicunt: *fieri solet.*) — *doris.*

Aoristi duo et *futura* duo immo tria ex diversis verborum typis composita. — *Numeros III.*

Mutantur Verba in Vocibus, Modis Temporibus, et Personis et Numeris ab *initio*, in *medio* et in *fine*.

§. 13. De *Idiomatibus* Gr. L. consule *Viger* de *Idiotismis* Gr. L. ed. Zcune Lips. 1777.
8. De *Ellipsibus* Bos ex ed. Schwebel No-
rib. 1767 8. De *Particulis* Hoogeveen ex ed.
Schütz Lips. 1788 8. Plura congesit *Harles*
l. c. §. 12. sq. De *Prosodia* idem §. 15.

§. 14. De signis, quae vocantur *spiritus*,
asper et *lenis* cf. *Simonis* l. c. Olim adspiratio
apud Gr. literis H, F et V expressa est, quae
et in linguam latinam venere, post in signa
minutiora mutata. — *Accentus* scriptos insci-
tia modulandae vocis, vel *acuendae* (acus) *vel*
submittendae (circumflexus) peperit, initio
facto, quoad exemplis certis constat, seculo
sesto. Conf. *Harles* l. c. §. 6.

§. 15. Dialectos praecipuas habet L. G.
tres: *Jonicam* (similem nostrae *Plattdeutsch*)
Homeri, *Hesiodi*, *Gnomicorum*, *Herodoti*,
Hippocratis etc. *Doricam* (*Aeolicam*, *Ober-*
deutsch) *Pythagoreorum*, *Pindari*, *Theocriti*
etc., *Atticam* (*Hochdeutsch*) *Oratorum*, *Dra-*
maticorum, *Historicorum* plerorumque,
Philosophorum etc. Conf. auctores, quos
laudat *Harles* l. c. §. 9.

§. 16.

§. 16. Subsidia ad Gr. L. ediscendam,
praecipua sunt:

- I. libri Grammatici, antiquiores: Apollo-nii Alexandri Discoli, Moschopuli, etc. recentiores: Jac. Welleri (cum animadvers, Fischeri) Marchica, Halensis, Jehnii, Trendelenburg etc.
- II. Scholia et Commentatores antiquiores, Eustathius in Homer. Scholia in Pindarum, Aristophanem, Euripidem, Apollonium Rhodium, Tzetzes etc. De recentioribus vide Hermeneut. §. 64.
- III. Lexica:

- a. Glossaria: Phrynicus, Moeris, Thomas Mag., Harpocration, Hesychius, Apollonius Sophista, Etymologicum Magnum.
- b. Onomastica: Pollux, Suidas.
Conf. Ernesti de Glossariorum Graec.
vera indole et recto usu. Opusc.
Phil.
- c. Lexica generaliora, et maiora: Phavolini Cam. (1537) Budaei, Diction. a viris septem collectum (Bas. 1560 fol.) Henr. Stephani Thesaurus Gr. l. Gen. 1572 fol. IV Voll. cum suppl. Scotti et aliorum. Scapulae Lex. Gr. Basil. 1665. fol.
E minoribus: Robertson thes. Lond. 1676. 4. Hederich lex. man. cura Ernesti. Lips. 1792. 8. Zimmermann,

mann, *Vollbeding*, *Dillenius*, *Schneider* (cuius censuram conf. in *Allgem. Liter. Zeit.* Aug. 1797.)

- d. *Specialiora*: *Damm Lex. Homericum*, plura in Nov. Test. e. g. *Schleusneri*. *Porti Lex. Doricum*. *Lexicon Technologiae Graecorum rhetoricae*, congressit J. C. Th. *Ernesti* Lips. 1795. (opus egregium et multis nominibus commendandum.)
- e. *Synonymica*: *Penceri Lex. vocum graec: syn.* Dresd. 1766. 8.
- f. *Indices auctorum singulorum*, ut in editionibus *Fischeri*, et aliorum.

§. 17. *De media et insima Graecitate consule*, *du Fresne Glossarium ad scr. m. e. i. G. Lugd.* 1688. II. *Voll. f. De barbaro-graecca*, *Langii Philologia barb. gr. Norib.* 1708. 4. *Neu-Griechisches Lexicon* Leipz. 1796. 8.

2. LINGUAE LATINAЕ.

§. 18. Lingua Latinam ab Aeolica fluxisse, multis per barbaras gentes subinde inventis, communis est virorum doctissimorum sententia. De reliquis Criticorum sententiis conf. *Harles* *Introductio in Notit. Literaturae Rom.* in *Prolegg.* Sect. II.

Historiam L. L. plures illustrarunt autores, quorum recensum dedit *Harles* L. c. *Prolegg.* Sect. I. §. 1. et 2. *Graviora inde excerpti*

cerpsi in libello meo: *Kurze Theorie des lateinschen Styls. Einl.*

§. 19. De literis, declinatione, coniugatione, pronunciatione, orthographia et aliis locis grammaticis nihil hoc loco monemus, cum hic libellus provectionibus sit scriptus, quos delegamus ad libros Grammaticos et Lexica. Adeant praeterea *Walchii* histor. crit. L. L. Lips. 1761. 8.

Grammaticae latinae auctores antiqui
— Opera et studio *Putschii*. Hannov.

1605. 4.

J. Gaes. *Scaliger de causis L. L.* Lugd.
1540. 4. Gerh. Jo. *Vossii Aristarchus*,
Amst. 1695. 4.

Sanctii Minerva ed. *Bauer*.

Scioppii Grammat. philos. Augsb. 1712 8.

Grammatica Marchica — *Schwarzii* —

Kistemaker — *Plagemann* — *Meierotto*

— *Scheller* — *Broeder* etc.

Lexica ex innumeris praecipua haec: *Fabri Thesaurus Eruditionis Scholast.* ed. J. M. Gesner. Lips. 1753. 2 Vol. f.

Noltenii Lexicon L. L. antibarbarum
Berol. 1780. 2 T. 8.

Jani Schul-Lexicon — *Bauer Teutsch-Lateinisches Lex.* — *Schellers ausführ. Lat. Deutsch Lex.* J. C. Th. *Ernesii Lexicon Technologiae Latinorum rhetoricae.* Lips. 1797 (Cf. supra §. 16.)

Indi

Indices e. g. Ernesti Clavis Cicer. — Cicero de Offic. ed. Heusinger etc.

Du Fresne Glossarium ad scriptores mediae et infimae Latinitatis (novissime ed.)

Ven. 1736—40. 6. Voll. f.

Adelung Glossarium Manuale. Halae 1771—84. 6 Voll. 8.

§. 20. Praecipua momenta. in quibus

L. L. a Germanica differt, haec fere sunt:

1. L. L. caret *articulis nominum*. (Virtus est res praeclaras, *Die Tugend ist eine vor treffliche Sache.*)

2. L. L. habet casum *ablativum*, a nobis ope praepositionum exprimendum.

3. Propria sunt eidem *Gerundia* et *Supina*.

4. *Participia* habent Latini plura et genere et casibus *flexibilia*, (ablativus consequentiae.)

5. Subtilior est L. L. in pronominibus, *se eum, ipsum, suus, eius*.

6. Saepius utitur simpliciter *Casibus*, ubi nos praepositiones adhibemus: *Vir magni ingenii, gloriae cupidus*.

7. Differt etiam latiore usu *accusativi cum infinitivo*.

8. Liberiore vocabulorum ordine: *magna domus, domus magna; bono cum Deo, cum bono Deo; magnus patriae amor, magnus amor patriae; praeclaras sunt eius merita, merita eius praeclaras sunt, sunt eius merita praeclaras. In multis*

multis autem vocabulorum ordo certus est:
nam, enim, autem, sed, suos quisque, quinto
quovis anno, optimus quisque etc.

9. Ipsa periodorum natura, (quam ex
ipsius linguae indole illustravit *Trendelenburg*
Ueber die Vorzüge etc. pag. 272 sq.) e. g.
Quem, quia, quod semper volui, murus inter-
est, non timeo. Pertinet huc usus relativorum,
pronominis *qui*, particularum *ubi*,
unde etc. *Quod cum audivissem, Quibus au-*
ditis, Quod precatus a Jove. Cic. Orat. post
Red. ad Quir. I.

10. Variis ellipsisbus: diutius justo, spe
major, *Alexandro fortior.*

11. Rectione modorum: cum haec ita sint;
tantum abest, ut sciatur; nescio an viderit;
sunt, qui dicant.

12. Verbis auxiliaribus, quae in activo
sola terminatione indicantur: *amavi, dedit,*
dixeramus.

13. Verbis deponentibus et defectivis, eo-
rumque rectione: *me oportet.*

14. In vocabulis componendis parum licet
linguae latinae. Duriuscule dixeris: *rectan-*
gularis, bimembris — Ueberzeugungsgrund,
Strafwürdigkeit, Schmerzstillend, Vereinigungs-
plan, et innumera alia latine circumscri-
benda sunt.

§. 21. Diversa sunt eorum, qui linguam
latinam addiscunt, consilia. Nam qui ea
modo ut instrumento uti volunt, iis potest

Foro solloq. & Litteris philologis & Juridicis suffi-

sufficere ipsa vulgaris notitia Grammaticae, et usus qualiscunque ex libris trivialibus, et disciplinae, quam tractant, propriis collectus. *)

§. 22. At qui, ad cultum mentis altiorum, summos omnis aevi homines interius nosse, et de praestantissimis animabus alii quid in se derivare, qui populi principis res volunt exquisitius cognoscere, qui scribere aliquid legendum ubique et duraturum, dum in honore erunt literae, iis opus est uberiore haustu Grammatices, auxilio Graecae linguae, et familiariore usu scriptorum, et adsiduis exercitationibus interpretandi et scribendi.

§. 23. His igitur praeter Opera grammatica Scaligeri, Vossii, Sanctii rel. commendamus libros, qui de variis linguae lat. syntaxeos locis accuratius agunt: Fechneri Helle-nolexia, ed. Heusinger. Goth. 1734. 4. Hor. Tursellimus de particulis lat. orationis. Lips. 1769. 8. Lindner über die lat. Ellipsen. Frkf.

*) Cum duae potissimum rationes latinam linguam pueros docendi in usum venerint, quarum altera statim a loquendo et interpretando incipit, altera prius grammaticas regulas et vocabula pueros ediscere iubet: prior sine dubio convenit ad instituendos eos, de quibus §. 21. diximus, posterior, solida magis et accurata, apud eos erit adhibenda, qui §. 22. laudantur. Conf. Nösselt Anw. Vol. I. §. 68. sq. Trapp Ueber den Unterricht in Sprachen. Braunschweig 1788 8. Ueber die Versinnlichungs- und Sprechmethode in Wiedenburgs human. Magazin, Jahrg. 1788.

Frct. 1780. 8. etc. Adeant quoque editio-
nes auctorum latinorum eas, quas indicavi-
mus *Hermeneut.* §. 64.

§. 24. Requiritur etiam ad l. l. philoso-
phicum studium a. accurata cognitio *historiae*
huius linguae (§. 18.) b. studium *Grammaticae*
philosophicae: *Hermes or a philosophical*
Inquiry concerning univ. Grammer. by *Har-*
riss, übersetzt von *Ewerbeck*. Hal. 1789. 8.
Meiner Philosophische und allgem. Sprach-
lehre. Leipz. 1781. 8. (cuius vide Praefat.)

Cf. §. 4.

§. 25. Ars latine *scribendi*, quamquam
facilius discitur exercitatione, tamen praecip-
tis quoque non parum adiuvatur.

Heineccii Fundam. styli cultioris.

Scheller Praecepta styli bene latini.

Röchling Anweis. zum richtigen und gu-
sen Ausdruck der lat. Spr. Francf.

1785. 8.

Nostra kurze Theorie des lat. Styls.

Breslau 1793. 8.

Ketel Scr. selecti de comparanda elegan-
tiori latinitate. Amst. 1713. 4.

De excerptendo — imitando — verten-
do — retro vertendo — de paraphrasi-
bus — de recitando — de legendis li-
bris recentioribus latine scriptis, Mure-
ti, Manutii, Erasmi, Ernestii, Ruhn-
kenii, Wolfii etc. — de phrasiologiis
— de exercitiis latine loquendi e. s. p.

B 2

§. 26.

§. 26. Utilissima est exercitatio in *versibus latinis* componendis, ut optima prosodiae institutio; praeclara exercitatio in latine scribendo; introductio quasi in subtiliores linguae leges; et subsidium ad recte intelligendos, et si quando opus fuerit, emendandos veteres poëtas, e. s. p.

Poëtica maior Giessensis 1607.

Jani Grammatica lat. poëtica. Vulgati libri Smetii, Aleri etc.

II. C R I T I C A.

§. 27. *Critica philologica* docet regulas, secundum quas vel tota antiquorum scriptorum opera suis temporibus et auctoribus designare, falsis autem admovere, vel de singularem partium, sanitate vel conservanda vel restituenda iudicium certum aut divinationem probabilem interponere debeamus.

De variis significationibus vocis *Critica*.

De arte critica apud Graecos et Romanos.

Cf. Clerici Ars critica. Amst. 1712. 3 Voll.

8. Elemens de Critique par Morel. Par.

1766. 8.

A. *Critica textus sive emendatrix.*

§. 28. Libros veterum auctorum admodum corruptos ad nostram actatem pervenisse,

Exemplari qualitate rura et tantopere se, expletato editione reoupa est illa prima, in Germania, qua proedit Leipzig 1730.

se. nemo mirabitur, qui eorum fata novit.
 Cf. Heeren Gesch. der classischen Literatur.
 Sunt autem aliae corruptelae *antiquae*, aliae
novae: multae *fraude* factae, plures *casu et*
negligentia.

§. 29. *Vel* diverse leguntur loca in variis Codicibus: *vel* vocabula adsunt barbara, minus apta, sensum turbantia: *vel* exciderunt vocabula singula et integræ sententiae (lacuna:) *vel* abundant voces et sententiae (interpolatio) *vel* transpositæ sunt (luxatura.) Alia Grammaticæ adversantur, alia sensui, alia scriptoris ipsius ingenio, alia historiae e.s. p.

§. 30. Harum igitur corruptionum plures caussae sunt. *Prima* et latissime patens est in *librariis*, eorumque negligentia et inscititia: dum dictantes male aut literas pronunciarent, aut dividerent verba ac legerent, scribentes vero male exciperent dictata, aut porro exemplum, quamvis rectum, male describerent, omittentes verba, transponentes, dividentes, coniungentes, repetentes, omninoque male legentes, non intellecris notiora substituentes, glossas item scholia textui inserentes.

Codices a blattis et tineis corrosi — mutatae saepius literarum figuræ — (scriptura Langobardica, scriptura continens) signa interpunctionis incerta et variata — compendia scripturae — facilis literarum confusio ob similitudinem figuræ

rae et pronunciationis — nimia libra-
riorum et stolida mundities, qui lituris
codices foedare timebant — etc. etc.

Conf. Montfaucon Palaeographia graeca. Par.
1708. fol.

Nouveau traité de Diplomatique (Neues
Lehrgebäude der Dipl. Francf. 1759
9 Voll. 4.)

§. 31. Secunda est in Grammaticis, codi-
cum correctoribus aut possessорibus.

Alii enim, quae non intelligebant, quae
obscuriora, duriora, supervacua, pertur-
bata, omissa, obscoene dicta, falsa videban-
tur, ea mutare, corrigere, interpretari, omit-
tere, atque ita textum varie interpolare ausi
sunt, quo pertinent, qui loca quaedam ad
christianae disciplinae legem immutarunt.

Alii Codices instruxere glossis inter ver-
siculos aut in margine scriptis, locis simili-
bus adnotatis, ad usus minus doctorum aut
suos ipsorum, non malo consilio, nec ut ea,
quae adscriptissent, in textum reciperentur.

Persecuti sunt varias interpolationum cau-
sas, praeter eos, quos laudavimus, Schrade-
rus Emendd. c. X. sq. Wolfius ad Hesiod.
Theog. p. 54. sq.

§. 32. Tertia est in libris editis, in quibus
pleraque acciderunt eorum, quae modo dix-
imus, cum sit a typographis, correctoribus et
editoribus varie peccatum.

§. 33.

§. 33. Emendantur autem eiusmodi corruptelae vel ex Codicibus scriptis, vel ex aucto-ribus aliis, quorum alias ex alio integra loca adfert, interpretatus est aut commentatus, vel ex antiquis editionibus bonis, vel ex ingenio, sive coniectando.

§. 34. Est autem lectionum aestimandarum non idem modus. Nam vel in se spec-tantur, vel e fonte ponderantur. Cum in se spectantur, vel gravitas lectionis, vel bonitas aestimatur. Quaedam enim sunt plane et omni modo sensu et verbis pares: quaedam sensu tantum, cum in altero verbo sit ali- quid elegantius; quaedam plane diversum sensum fundunt. Bonitas partim verborum est, partim sententiae. Nam meliorem lectio-nem dicimus, quae est grammatice vel rhe-torice rectior et elegantior, certe exquisitior. Maxime tamen iudicatur sensu ad consilium scriptoris, ad sententiam totius loci, ad le-gem historiae etc. et ad veritatem accom-modato.

§. 35. Cum e fontis natura aestimantur lectiones, genera singula sic fere comparan-tur, ut quae e Codicibus antiquis et non inter-polatis sunt, in dissensu plus momenti fa-ciant iis, quae de Codicibus vel recentiori-bus vel interpolatis ductae sunt: item quae de versionibus e graeco factis recte sumun-tur, h. e. ubi evidens est, quid interpres in textu

textu habuerit, paeferuntur iis, quae de Codicibus minus bonis.

Omnino multitudinem Codicum nihil momenti habere, patet. Multorum enim scriptorum omnes, quotquot habentur, codices ex uno et communi fluxere fonte (ut Tibulli, Taciti, Graecorum multorum; Virgilii duae tantum sunt Codicum familiae.)

§. 36. Utuntur autem viri docti *apparatus critico* secundum certas leges et cautiones, quarum gravissimas enumerabimus. Distinguunt enim in lectionibus variis antiquitatem, bonitatem et veritatem: sic ut veram iudicent nullam, quae non sit eadem antiqua et bona, sed non contra, omnem antiquam aut bonam, statim etiam veram. Sunt enim interdum plures lectiones antiquae et bonae, quae tamen pariter verae esse non possunt.

§. 37. Si una *antiqua et bona* est, recte praefertur ceteris: si pariter antiquarum alterutra melior, haec sequenda: (ita [Hor. Od. I. 12. 57. latum] et e pluribus aequa bonis antiquior deligenda est.

§. 38. In lectionibus pariter antiquis et bonis veritas iudicanda est partim e libris §. 35. partim ex observationibus grammaticis, idque in hunc fere modum:

Quae lectio est difficilior, rarer et exquisitior, et prima specie minus recta, vel sententia, vel forma grammatica, ea praeferranda

xenda planiori, vulgariori et rectiori: quod in illa correctionis tentatae caussa est, in hac nulla. — Sic in *Aen.* II. 234. lectio dividimus praeferenda alteri: *diffidimus*. I. 747. ingeminant *plausu* alteri: *plausum*.

Quae lectio est auctoris cuiusque consuetudini scribendi convenientior, ea potior videri debet. Largam exemplorum copiam suppeditant J. M. *Heusingeri* Emendationes.

Si e duabus lectionibus Codicum sive editorum librorum antiquis et bonis altera consentit cum aliis auctoribus qui locum ipsum adtulerunt, imitati sunt, commentati (vel quorum loca imitatus est auctor ipse) et versionibus antiquis, haec deligetur. Exempla quaere apud editores Virgilii, Silii, Lucani, Ciceronis, Taciti, Sallustii etc.

§. 39. Omnino autem veri Critici in hoc iudicio non nimis tribuunt libris, neque eos solos spectant, neglectis observationibus grammaticis etc., neque his solis fidunt, neglectis libris, cum possit aliquid bene consentire grammaticis observationibus, nec tamen verum esse. Ceterum quoniam totum hoc iudicium saepius conjectura et *αγχώνια*, quadam vertitur, modestia utuntur in iudicando.

§. 40. Quibus virtutibus praeditus esse debeat Criticus, quam iusta linguarum exquisitaque scientia, et sensu non modo recto atque

atque integro, verum etiam subtili acutoque,
quam varia et accurata doctrina, quanta de-
nique moderatione, non opus est hic pluri-
bus explicare. Fecerunt hoc praeter aucto-
res supra laudatos,

Noesselt Anweisung etc. Vol. I- §. 90.

Beck de interpretatione veterum scripto-
rum. Lips. 1791. 4. (in primis p. 35. sq.)

Ruhnkenius in Elogio Hemsterhusii, pag.
11. e. a.

Idem in Epist. crit. passim.

§. 41. Adiiciam nonnulla corruptionum
et emendationum exempla ex vulgatis aucto-
ribus, prouti in manus inciderunt, quae a
tironibus exercitationis caussa digeri possunt
et ad sua loca referri. *Sallust.* Catil. 42. lae-
tabatur *intelligens*: quam vocem delendam
censuit Corte, confirmantibus nunc codd. Es-
cur. et ed. principe. — *Ibid.* delenda sine
dubio verba *ex urbe ante profugerat*. — *Liv.*
X. 7. *duces post numerarentur delendum*. —
Cic. Epp. V. 20. del. sed ante praedes, *cum*
ante parenthesin, (quae et ipsa varie legitur:
de logio parum gratiosum, *de legato parum*
gavissimum, *gratum visum?*) — *Catull.* Epith.
272. fluctuant inter *lumina solis et limina*.
Recte *limina praefert Beck*, ut exquisitius. —
Cic. pro Archia c. 7. adolescentiam *alunt*,
agunt: utrum *preferendum?* *Ibid.* c. 4. pro:
domi-

domicilium Romae, legendum sine dubio: *in Italia*. — *Liv.* V. 6. pro: mediocre discrimin in Cod. Leid. est medio credis crimen — *Liv.* XXIV. 28 extr. militum fratre missso, delend. fratre. — *Tac.* Ann. I. 59. quam dominos et colonias novas, emendatum est: *dominos, colonias, nova*. — *Catull.* Epith. 243., pro inflati leg. infecti, exquisitus. *Carm.* LXIII. 5. leg. Demetit foeda acuta sibi pondera silice. *Carm.* XXIII. v. 15 transponendus post v. 17. — *Tac.* de Germ. c. XXV. verba: Sui-
onibus Sitonum — degenerant, transponenda
videntur ad finem cap. XLIV. *Ibid.* c. XI. ut
turbae placuit, alii; ut turba? — *Lucian.* En-
com. Demosth., in quo quae transposuerit
Gesner, vide Praefat. Chrestom. Graecae. —
Catull. Carm LXVI. 77. *expers* unguentis,
Doering emend. *explens*. *ibid.* non prius, alii:
non post, idem: *Nunc vos (non et nunc) sae-*
pius permutata, cf. Heusinger ad Cic. Off. III.
31. 2.) *Carm.* in Manl. 60. Per medium
densi transit *ire populi*, Santen emend. *iter*
scopuli. — *Propert.* II. 18. 13. Quod quae-
ris quare non habet ullus amor; *Santen* emend.
curae. — *Hor.* Serm. I. 4. 34: *odere poetas*
leg. *poetam* — *Virg.* Ecl. I. 18. coll. IX. 15.
uter delendus? *Georg.* II. 129. coll. III.
283? *Aen.* XII. 612. 613. coll. XI. 471. 472.
Judicium exerceant tirones in *Aen.* II. 76.
VIII. 45. (coll. III. 612. III. 393.) et *Georg.*
IV. 546. sq. — *Cic.* de Nat. D. I. 1. causam,
id

id est, principium, suspecta (cf. de hac formula glossatorum Scheller Observ. in prisc. scr. p. 206. e Bibl. Crit. Amst. III. p. 19. et Ruhnken ad Vell. Paterc. p. 144.) — *Vell. Pat.* II. 84. ed. Ruhnken. p. 352. Nam *de illius exemplis vitae naxuta dolabella*, Lipsius ita: Nam *Deillius exempli sui tenax ut a Dolabella*. — *Cic.*, pro Sextio c. 62. olim legebatur: *ad unum dicto citius Metelli casum*, *Manutius* emend. ex Orat. post red. in sen. c. 10. *ad Numidici illius Metelli casum*. — *Liv.* VII. 8. agmenque fugientium ab *signis*, emend. Reiz ab *Signinis*. — *Hor.* Serm. II. 3. 188. *Nil ultra quaero plebeius*, emend. Bentley: *quaere*: conf. Wieland ad h. l. — *Quint-* Inst. X. 1. p. 920. ex industria Senecam in omni genere eloquentiae, addi vult Beck *versatum*. — *Tibull.* III, 4. 42. olim erat: Edidit *hac tristi dulcia verba modo*, nunc: *dulci tristia*. — *Cic.* de divin. I. 3. extr. Id nos *ut in reliquis rebus faciamus*, emend. Ernesti: id nos in r. r. *ut faciamus*. — *Vell. Pat.* II. 30. *Reip. omnium* emend. *Romani nominis*. — *Cic.* Verr. II. 20. Res ab omni conventu cognita celeriter (*iste mutet*) domum nunciatur, emend. Herel: *isti Mucio* (Magazin für Philologen I. p. 89. sq.) — *Ibid.* c. 23. *domum ad istum (in ius) deductus est*, emend. idem: *vinctus*. — *Ibid.* c. 35. *quo tandem modo* vobis non modo, emend. idem; *animo*. — *Ibid.* II. lib. 4. c. 8. *qua iudicium est communi-*

nis

nis et privatae rei sociorum, cod. Franc. communis arcae et privatus, emend. idem: communis *ara et portus*, coll. Verr. 5. 48. 58. — Cic. de divin. II. 50. Quod finitum est, inquit, habet extreum. addit *Herel*: inquit, *id* habet. — Cic. Tusc. I. 31. et sive retractabis, sive properabis, emend. Heinrich: sive retardabis. — Prop. IV. 9. 2. venit ad *invictos nemorosa palatia montes*, emendarunt Doe ring: *intonsos*, Heinrich: *invisos vel intactos*. — Caesar de b. Gall. VI. 14. omniumque rerum habent immunitatem, emend. Heinrich: onerum. — Virg. Aen. V. 557. *praefixa hastilia ferro*, praefert Heyne: *praefixo*, (alterum magis poeticum, altero auri magis consultur: utrum *praeferendum*?) — Cic, in Verr. II. lib. 4. c. 27. Erat enim vas vinarium ex una gemma *praegrandi*, trulla excavata; ita interpung: Erat enim vas vinarium, ex una g. p. t. e. — Cic. Acad. I. 2. extr. post verba: iucunditate quadam ad legendum *invitati*, lacunam vidit Casaubonus; similiter ibid. post vocem, *prooemiis*. — Vell. Pat. II. 27. p. 160, *imagine* emend. Rubkenius magnitudine.

Notanda:

1. Nonnunquam ex corruptissima et monstrosa Codd. scriptura lectio vera optime extricatur. Vell. Pat. II. 27. in vet. exemplo erat: *praefuera Afella*, unde restitutum:

prae-

praefuerat Ofella. Ibid. II. 38. ex *habitalis.*
Possessam regibus optime ab Attalis possessam
regibus.

2. Fuerunt Critici non pauci, qui nulla urgente necessitate, sed animi caussa locos veterum scriptorum emendare conarentur, cum explorarent: quomodo melius auctor scribere potuisset. Alii saepius inferunt: *Poterat et sic auctor scribere.* Alii: *Malim ita legerem, sed nihil mutandum.*

3. Quod non primam quamque emendationem editores in textum recipient, faciunt hoc illi quidem non sine iusta caussa.

4. At nimis religiosi videntur ii, qui ne certissimas quidem emendationes in textum admitti volunt.

5. Gravem temeritatis suspicionem movent Critici, qui tres, quatuor et plures emendandi rationes suas una afferunt.

§. 42. Exempla innumera criticæ doctrinae et sagacitatis dabunt *editiones auctorum* a Casaubono, Gronovio, Drakenborch, Burmann, Bentley, Hier. Wolfio, Heinsio, Wesselink, Hemsterhusio, Valkenar, Markland, d'Orville, Toup, Thyrwith, Gesner, Ernesti, Brunk, Fischer, Beck, Heyne, Mitscherlich; Jacobs, Heeren, Ruhnken, F. A. Wolf. etc. et *collectiones dissertationum* et animadversionum in varios auctores, sub titulis: *Verisimilia*, *Diversae lectiones*, *Variae lectiones*, *Suspectae lectiones*,

Obser-

Observationes, Miscellanea critica, Epistola criticac, Curae, Annotationes, Emendationes, Probabilia, Adversaria, Lectiones memorabiles, Thesaurus criticus, Lampas critica etc. etc.

B. Critica librorum.

§. 43. Exstant hodie multi libri *incertorum auctorum*: alii certis auctoribus *falso adscripti*: in multis *singulac partes* (in primis exordia et epilogia) spuriae videntur. Subest in talibus quoque vel *fraus aliqua*, vel *casus et negligentia*.

a. *Fraude et consulto suppositi libri* sunt claris auctoribus tum *olim*, tum *recentiori aetate*, ad commendationem alicuius opellae, ex odio et invidia erga illos scriptores, ad tuendam et propagandam aliquam sententiam auctoritate clari nominis (quod in primis in Patr. Eccl. factum est) etc. De *Annio Viterbiensi falsario res nota*.

b. *Casu*, cum librarii et codicum possesseores suas quasdam commentationes foliis vacuis adscriberent, paraphrases, animadversiones; cum iidem temere nomen aliquod, probabili quadam ratione ducti, praefigerent libris; saepius etiam illorum nomina pro auctorum nominibus accepta videntur; saepissime, quae ad calcem alicuius libri adscriptae fuerant incerti auctoris opellae, ipsi illi

illi auctori tributae sunt, cuius nomen in fronte legebatur etc. etc.

§. 44. Duplex igitur munus habet haec critica, ut 1, quod libros incertorum et anonymorum auctorum attinet, inquirat, ad quae fere tempora referendi sint, quibus auctoribus probabiliter tribuendi? 2, in reliquis vero demonstret, eos auctorum illorum, quibus tribuuntur, esse non posse. Saepissime utrumque faciendum.

§. 45. Examinatur autem librorum auctoritas.

a. ex argumentis *externis*, ubi quaeritur: num talis liber ab aliis auctoribus nominatus sit et laudatus, et cui tributus? num ab ipso auctore in aliis suis scriptis laudatus, significatus? num alibi loca inde aut vocabula alata? etc. etc.

b. ex argumentis *internis*, ubi respicienda est: aetas auctoris, vitae conditio, scribendi ratio, consensio cum aliis eius scriptis: Potuitne talia scribere, voluit, debuit? Suntne haec eius ingenio accommodata? etc. etc.

Atque haec quidem momenta, cum saepissime inter se pugnant, utra praferenda sint, quibuscum cautionibus adhibenda; hoc ad certos canones referri, qui universe valent, non ita facile potest.

§. 46. Praestat exemplum afferre iudicij critici. Legitur in calce operum Taciti libellus,

lus, qui vulgo inscribitur: *Dialogus de Ora-
toribus, sive de causis corruptae eloquentiae,*
quem alii aliis auctoribus tribuunt: plurimi
Tacito, non pauci *Quinctiliano*. (Cf. Schulzii
Proleg. edit.)

I. Videamus, an *Tacito* sit tribuendus?

A. Codices manuscripti nomen *Taciti*
prae se ferunt. At

a. nondum liquet, utrum hi codices,
nomen *Taciti* in Dialogo clare ex-
primant, an vero libellus tantum
ad calcem operum *Taciti* sit ad-
sutus:

b. omnino saepius a librariis ipsis in
talibus peccatum est §. 43. n. b.

c. Codicium *Taciti*, quos habemus,
unum tantum fuisse fontem, evin-
xit *Ernesti* praef.

B. Pomponius Sabinus quidam in car-
mine haec adnotat: *Corn. Tacitus appellat scri-
pta Maecenatis calamistros*. Occurrit autem
eiusmodi dictio nullibi, nisi in hoc Dialogo
c. 26. At

a. iste Pomponius, medii aevi Gram-
maticus, recentior est, quam cuius
auctoritas quidquam decernat.

b. Forsan in aliis *Taciti* scriptis, quae
interierunt, tale iudicium iste
Pomponius reperiit.

C. Aetas in *Tacitum* convenit oppor-
tue. Exceptum esse hunc dialogum anno sexto

principatus Vespasiani, (75 post Chr.) notatum est ab auctore cap. 17., se tunc admodum iuvenem fuisse, testatur idem cap. I. Jam sive Tacitus natus est circ. 59. 60. post Chr., sive 54, bene dicere potuit, se tunc admodum iuvenem (annorum circ. 16 vel 22.) fuisse.

Vere quidem: sed hoc totum argumentum eo tantum valet, ut efficiatur, Tacitum esse posse libri auctorem. Potuit etiam Plinius, et quis non?

D. Anceps quidem et lubricum videtur argumentum a scribendi ratione desumptum.

a. Inest quaedam similitudo cum Taciti dicendi genere in singulis locutionibus. Dial. c. 5 *accinctum et minacem coll.* Ann. XVI. fin. *torvum et min.*

Porro usitatum nostro, iungere synonyma, quod et Tacito non infrequens est, ut c. 15. 16. 17. *vetera et antiqua.* c. 6. 8. *nova et recentia,* c. 6. *veteres et senes.* coll. Hist. l. III, de Germ. c. 1. Vit. Agr. c. 4. etc.

b. Deest autem in universum concisa illa brevisque dictio Taciti, acutum constrictum et severum dicendi genus, quod in reliquis eius libris deprehenditur. At respondere possis:

aa. aetate mutari dicendi genus eiusdem auctoris: Tacitum hunc dialogum

logum forsan scripsisse aetate florente, reliqua senem factum.

bb. aliud dicendi genus requiri in historia, aliud in dialogis.

cc. in hoc Dialogo auctorem facere alios loquentes, atque data opera eorum verba et orationis formam sequi (cap. I. extr.)

E. Non aliena videtur haec tractatio a reliquis Taciti studiis, conf. Plin. Ep. I. 20.

Levissima sane ratio, quam non opus est accuratius explorare.

2. An *Quinctiliano*?

A. Ipse Quinctilianus commemorat in Inst. Orat., se eandem quaestionem libro singulari tractasse. Lib. VI. prooem.. *librum quem de caussis corruptae eloquentiae emisi*. Lib. VIII. c. 6. *in eo libro, quo caussas corr. el. red-debamus*. V. c. 12. *Sed hanc et in alio nobis tractata sunt opere*. cf. VIII. c. 3. *Totidem autem e. s. p.* (Nota, in Quinctiliano *librum* dici, ex more lat. scriptorum, qui poëmata, singulas orationes et similia vocant *libros* cap.

3. 21. 38. et Quinet. passim.)

Ad haec respondeas:

a. titulum dialogi nostri a Lipsio primum fuisse praefixum: *de caussis corruptae eloquentiae*.

b. Ea loca oratoria, propter quae Quinctilianus lectores amandat ad librum suum de c. c. e., ut de hy-

C 2 per-

perbole VIII. c. 6., in nostro dialogo ne verbo quidem attingi. Ac si quis objiciat, librum nostrum hiare lacunis, forsan illa excidisse, is cogitet, illas lacunas non adeo insignes esse, neque omnino tam ampli propositi modum in libellum hunc nostrum cadere, in quo nihil specialium de arte oratoria praceptionum reperitur. (Dicit autem *Quinctil.* VIII. c. 6. eundem locum *pleniū* in eo libro tractavimus.)

B. Manifestus appetet consensus iudicij et sensuum in hoc dialogo dispersorum cum iudiciis Quinctilianii.

a. At possunt etiam loca similia ex Ciceronis scriptis rhetoricas congeri, neque igitur hac sententiarum conspiratione multum effici posse videtur.

b. Contrarii vestigia vide mox post D.

C. Stilus Dialogi nostri Quinctilianeo similissimus.

a. Alii contrarium videre sibi videntur, unde appetet, quam anceps sit hoc argumentandi genus.

b. Vocabula singula, quae in Dial. occurserunt, Fabio familiaria, parum ad rem faciunt expediendam. Neque enim hodie

hodie liber, in quo Wielandianae locutiones occurunt, ideo statim Wielandio tribuitur, Kantio Kantianae etc.

D. Aetas convenit: modo ne nimis urgeas illud: *admodum iuvenis*, (fuit enim Quintiliamus sexto Flaviani imperii anno 33 aut 36 annos natus) quod fictum esse potest ad similitudinem Platonicarum fictionum e. g. in Parmenide, et rhetorica quasi figura, in dialogis non rara.

At vide, quae de Taciti aetate dicta sunt ad C.

D. Scriptus est dialogus ad Justum Fabium, Plinii iunioris amicum. Plinius autem Quinctilianum habuit magistrum. Ita haec bene inter se conveniunt.

Sed talibus nihil promovetur quaetio, nisi de primariis argumentis liqueat.

Praeter ea, quae diximus huic rationi posse opponi, attendendum est quoque ad haec:

Sunt, e quibus aliquis dissensus dialogi nostri cum Quinctiliano suboleat.

Auctor dialogi ait, se adsectatum esse (tanquam iuvenem) Julium Secundum et Aprum (ideoque maiores natu et dicendi magistros, (cap. 2.) cum tamen Quinctilianus (X. c. 3.) illum vocet *aequalem* suum, *Aprum* vero et *Maternum* ne nominet quidem.

Prius

Prius facile condonemus, cum Latini
aequiles dicant etiam eodem aevo viventes,
(cap. 22.)

2. Noster de usu *paenularum* in iudiciis
queritur, (cap. 39.) Fabius contra de *togae*
cultu usque praecipit, (XI. c. 13.) tanquam
amictus oratorum vulgaris.

3. Messala et Maternus gravissimi collo-
cutores, saeculi istius ingenia maxime con-
temnunt, cum Quintilianus contra eadem
admodum laudet (X. c. I. 122.)

At videtur tamen idem Qu., cum de
caussis *corruptae* eloq. scripserit, anti-
quis palmam prae recentioribus conces-
isse, ut alia raceam e. g. fuisse hunc
dialogum forsitan lusum ingenii etc. *)

4. In dialogo nostro Bassus vocatur ab-
solutissimus poëta (cap. 5.) Quintilianus vero
in Basso ingenium immaturum reprehendit
(X. c. I. 99.)

Sed haec et his similia facillime tollun-
tur, si cogites, diversis forsitan tempori-
bus hos libros fuisse scriptos; Quintili-

*) Quoties hunc dialogum iucundissimum legi, visus
sum mihi satyricum in eo vultum deprehendere.
Conferantur in primis capp XL. et quae sequuntur.
Laudat ibi Maternus, sub cuius persona ipse sine
dubio auctor later, illius temporis felicitatem, bene
constitutam civitatem, bonos mores, optimorum ci-
tum consensum de rebus publicis: serione, du-
bitaverim. Confer saltem cum his laudibus Messalae
sermone in c. XXIX, sq.

lianum in Instit. iudicem agere, hic vero ex aliena persona loqui, multa ad dialogi formam esse referenda; et id genus plura.

Ex his igitur argumentis omnibus, rite comparatis inter se et exploratis, patet, hunc librum nec Tacito nec Quinctiliano cum fiducia tribui posse. Videtur incerti auctoris esse, quamquam, ut ex ipso dialogo colligitur, satis antiqui, Tacito aut Quinctiliano aequalis.

S. 47. De carminibus, quae sub *Orphet* nomine extant, vide Gesnerum in edit. Schneider in Analectis crit. coll. Rubnkenii Epist. crit. II. De *Iliadis* et *Odysseae* auctoribus Wolfi Prolegomena ad Homerum. *Hesiodi* opera — *Batrachomyomachia* — *Hyrmni Homericci* — *Herodoti* vita Homeri. — *Aristotelis* varia, e. g. de mundo; *Rhetorica* ad Alexandrum, de Plantis, Metaphysicorum aliquot libri, — *Demosthenis* e. g. *Orat. de Rep. ordin.*, Philipp. IV. — *Platonis* nonnulla — *Aeschini Socratici* dialogi — *Cebetis* tabula — Fragmenta *Pythagoracorum* — *Epistolae Phalaridis* etc. conf. Bentley — *Xenophontis Apologia Socratis* — *Theophrasti Char. Prooemium* — *Xenophontis Cyrop.* caput ultimum — *Plutarchi* quaedam e. g. de educatione puerorum — *Luciani* nonnulla e. g. *Philopatris* — *Hippocratis* plura — *Ciceronis* e. g. *Consolatio*,

tio, Declamatio in Sallustium — Tibulli liber IV. — Pervigilium Veneris — Virgilii Catalecta — Cornelii Nep. Vitae — Senecae tragoeiae: haec et alia, quae hic enumerare longum est, partim manifeste spuria sunt, partim suspecta, partim incertorum auctorum: alia *ota*, alia *ex parte*. De Harduini somniis. Vide, qui ea refutarunt, *Saxium, Gesnerum, Klotz* et plures.

§. 48. Extant quoque libri veteres, de quorum auctoribus, praeter nomina, parum scitur aut omnino nihil. In his igitur Critici est, ex eiusmodi libri argumento, dicendi genere, e personis, quae in eo laudantur, e rebus historicis quae tanguntur etc. divinatione quadam probabili coniicere, quis auctor fuerit, ubi, quando vixerit e. s. p.

Pertinent hoc *Curtius, Phaeder, Diogenes Laërtius*, (cuius aetatem ex Potamonis Alexandrini mentione prooem. 14. facta eliciunt,) *Palaephatus, Musaeus*, et alii sexcenti.

§. 49. In variis libris et librorum partibus omne Critici munus eo conficitur, ut exploret, unde compilati sint et consuti. Quod e. g. Meineke fecit in *Eudociae Violeto, Buble* in libris nonnullis Metaphysicorum *Aristotelis, Valkenar* in *Apologia Socratis Xenophontea*. Debet idem fieri in *Nepotis scriptis*, (cuius Chabriam ex Theopompo compilatum esse bene monuit Wolf) et pluribus.

§. 50.

§. 50. Non raro denique Criticus minus suum explebit, indagando, num liber aliquis integer ad nos pervenerit, ubi aliquid deesse videatur e. s. p. Exemplo sint *Aristotelis* liber de arte poetica, *Eiusdem Physiognomica*, *Metaphysica*, *Ciceronis Academicae*, *Orationes nonnullae*, *Dialogus de causis corruptae eloquentiae*, (vide Interpr. ad cap. 35. ubi alii magnam, ali exiguam, aliū denique nullam lacunam esse opinantur, et ad cap. ult.,) Historici plures, ut *Tacitus*, *Polybius*.

III. HERMENEUTICA.

§. 51. Hermeneutica regulas docet, sententiam auctorum orationi subiectam erudi. Omnis igitur interpretatio continetur intellectu sententiarum verbis subiectarum, earumque explicatione idonea.

Hermeneutices varia genera, e. g. Juris, Bibliorum.

§. 52. *Subtilitas intelligendi* duabus rebus cernitur, quarum altera est, videre, quid intelligas, nec ne, et difficultates intelligendi, earumque caussas ex arte animadvertere: altera sensum eorum, quae difficilia sunt, rite indagando invenire. *Explicandi subtilitas* est facultas, sensum verborum scriptorisque, eiusdem linguae aliis facilioribus aliisve cuiuscunque verbis vel convertendo exprimen-

Von Wörtern und Sprach Allegorien sei - di,
Auf Sprach und Sinn der Reden und so weiter.
Wörter und Reden sind nicht dasselbe.

di, vel enarrando demonstrandi et illustrandi.

§. 53. Recte *Manutius* monet, (ad *Cic.* *Orat.* pro *P.* *Sextio* cap. XI.) interpretis officium esse, tria considerare: *verba*, *sententiam*, *sententiae caussam*. Saepius enim, si verba loci cuiusdam consideres, et quid singula significant et quam sententiam efficiant, omnibus intelligere facile est: sin autem, quo sententia referatur, quid auctor spectaverit, indagamus, fortasse non eadem ratio est, nec similiter omnes intelligunt.

§. 54. Sunt enim omnis hermeneutices haec quasi axiomata:

Omnis verbo debet respondere *notio* aliqua rei; quam *significationem* dicimus. *Omnis orationi* debent respondere *notiones connexae et aptae*; quod *sensum* appellamus.

Omnis orationi debet *unus* tantum *sensus* respondere. (Ambiguitates enim et dilogiae ab auctoribus quaesitae efficiunt *sensum secundarium*, (Neben-Sinn.)

§. 55. Jam vero *significationes* verborum cognoscuntur ex *universalis loquendi usu*, quem 1. *testimonia* docent *directa scriptorum*, quibus lingua quaeque tempore quoque vernacula fuit, aut qui tempore linguae adhuc vivae vixerunt eamque bene didicerant; (Scolastae, Lexicographi, Interpretes) 2. *etymologia* et *linguarum analogia*.

§. 56.

§. 56. *Sensus orationis alicuius cognoscitur tum ex universalis usu loquendi, tum ex speciali: quo pertinent diversarum aetatum, et singulorum auctorum idiomata, ipsius orationis consilium, nexus et series, res historicae, antiquariae et id genus alia.*

Sic locum *Plin.* *Panegyr.* c. 7. nec te lacta et prospera *stationis* istius etc. nemo intelliget, qui universalem tantum loquendi usum teneat. *Statio Ciceroni* est mansio, custodia etc. Superioribus scr. vero *Posten*, *Vellei*, *Paterc.* II. 131. *Sueton.* *Claud.* c. 38. — *Intelligo pro de-*
ligo apud *Plin.* *Ep.* VIII. 23. *Treb.* *Poll.* in *trig. tyr.* c. 12. *Studere pro lite-*
ris operam dare, *Plinio* usitatum eiusque aequalibus. *Cic.* pro *Arch.* 5. in *benesi-*
cis ad aerarium delatus intelligitur ex *Cic.* *Ep.* V. 23. *Ambitio* quid sit, dis-
citur ex antiquitatibus.

Omnino ab interprete postulatur, ut *si-*
gnificationum quasi *genealogias* diligenter per-
sequatur.

§. 57. Est autem hic sensus vel *histori-*
cus, vel *allegoricus*.

Sensus allegoricus vel singulis verbis in-
est (*emphasis*, *dilogia*) vel integræ cuidam
orationi. Cognoscitur uterque

a. ex dissertis testimoniis ipsius auctoris
aut aliorum, qui rem poterant scire.

b. hac

- b. hac nota, si ordinarius verborum aut locorum sensus inferior est re ipsa et manifesta affectus ratione et indole.
- c. omnino, si usitata verborum vis aut simplex locorum interpretatio sensum frigidum vel ineptum vel nullum efficit, cum aptus contra existat, si aliqua emphasis, dilogia vel allegoria intelligatur.

*Horat. Od. I. 14. De Virg. Ecl. Heyne
To. I. p. 19. 23.*

§. 58. Sed, ut appareat, non vanam esse hanc divisionem *significationis* et *sensus* sive *historici* sive *allegorici*: pauca quaedam exempla, prouti in manus inciderunt, addamus.

In Cic. Verr. V. 13. leguntur haec: Aleatoris Placentini castra commemo- buntur: in quibus cum frequens fuisse, tamen aere dirutus est (Verres.) Quae si reddideris ex verborum significatio- ne: Es wird das Lager des Placentini- schen Spielers erwähnt werden: *in wel- chem er, ob er gleich häufig gewesen ist, doch vom Erz (Gelde) zerstört worden ist.* Habes verba, sed quae nemo intelligat. *Sensus literalis*, s. verborum *significatio-* Nunc si accesserit rerum antiquariorum cognitio, hanc extricabis sententiam: *Verres war zwar prompt im Besuchen jenes Lagers* (die Soldaten verloren ihren Sold, wenn

wenn sie das Lager nicht ordentlich abwarteten *Festus* s. v. *infrequens*. *Plaut.* in *Truc.* act. II. I. 19. *Gell.* XVI. c. 4.) dennoch verlohr er seinen Sold. (*aere di-ruti milites*, quibus ignominiae caussa stipendum non daretur. *Festus.*) Habes sententiam, (*sensus*) sed frigidam et inanem.

Descendendum igitur altius in contextum orationis et Ciceronis mentem, unde patebit, *castra et aera* h. l. ambigue (dialogice, ironice) sumta esse, ut *aere di-rutus* dicatur *Verres*, *quia quod habebat*, *alea perdiderat*. Habes sensum allegoricum, sive, ut cum Manutio loquar, sententiae caussam.

In *Cic.* Orat. pro *Sextio* c. 51. Utra igitur caussa popularis debet videri; in qua omnes honestates civis, omnes aetates, omnes ordines una consentiunt? an in qua furiae concitatae tanquam ad funus reipublicae convolant? — sensus *literalis* est quidem aliquis sensus, sed non sufficiens; qui tunc demum exsuffit, quando intellexeris, sub furiis latere Clodianas operas, ad reipublicae perniciem libentissime et promissime coeuntes. Ubi si singulas imagines expenderis, *furia*, *funus reipublicae* convolare, habebis sententiam et sententiae causam.

§. 52.

§. 59. Sed mittamus omnes dialecticas fere aut metaphysicas divisiones et distinctio-
nes, quibus parum proficitur in hoc genere studiorum. Melius videtur, et in primis huic nostro consilio accommodatius, in *con-
creto*, ut vocant, persistere, et, quid obser-
vandum sit in interpretando, quid fugien-
dum, singulis exemplis ostendere. Legimus enim et interpretamur veteres auctores, ea mente, ut eos intelligere discamus h. e. ut ea legentes cogitemus, quae ipsi auctores in scri-
bendo cogitarunt.

§. 60. Ad haec igitur quatuor capita in-
terpretis munera revocari facillime possunt.

Primo: curabit, ut intelligatur reete, in quo vocabulo, quave dicendi ratione, aut obscuritas aut ambiguitas vere insit, num ea a scriptore quaesita, an negligenter admissa, an inde orta sit, quod, quo respiciatur, quo modo ista scripta fuerint, nunc non satis pateat.

*Quaesita obscuritas in locis satyricis, uti Persio, Petronio et aliis, in oraculis, va-
tum dictis — in Epistolis Ciceronis, iis,
quas belli civilis tempore scripsit. Obs-
curitas, cuius causa est in nostra penu-
ria quarundam notitiarum, uti in epi-
grammatibus, epistolis, dialogis e. g.
Luciani et Platonis, odis etiam nonnul-
lis Horatii, carminibus Tibulli, Catulli,
orationibus Ciceronis, et graecorum
orato-*

oratorum, comoediis, atque etiam locis historicis.

Deinde, ut quae vis et significatio vocabulorum et formularum cuique loco conveniens et apta, quae unice vera sit, reperiatur. Quare providebit.

1. ut usum vocabulorum proprium et translatum distinguat, causas et modos translationis cognoscat, et cur a propria vocabulorum vi discedendum sit, vere iudicet. Sic apud Cic. Tusc. II. 14, verba: in *lecto humido* sunt tragicci poëtae et denotant *antrum*.
2. ut significatum vocabuli universum, ab eo, qui certo cuidam loco proprius est, tum significationem vocabulorum singulorum ab ea, quae e iunctis existit, sententia, et proximam sententiam a remotiore separat.
3. Ut discrimen poeticae aliorumque orationis generum percipiat, quorum quodque habet propriam indolem (Character.)
4. Ut cum quoque scriptore usum et consuetudinem familiarissimam ineat, saepius eum legendo, in primis uno totum tenore.

Tertio, cum saepe loca occurrunt, in quibus structura difficultis sit, observato nexu verborum, serie, oppositione, vi dictorum ex diversa structura oriunda, denique simplici

plici et nativo orationis decursu, subtiliter
judicabit, quo modo verba scriptoris verissi-
me sint connectenda.

Sic Horat. Od. II. 4. 2. prius vel cum
insolentem vel cum *movit* iungi potest,
magno sententiae discrimine. Ib. IV.
7. 19. *animo amico* dativus an ablativus?
Ib. I. 6. 7. *duplicis*, *ad cursus*, an ad *Ulys-
sei*? Conf. Lucani Phar. I. 353. sq.

Quartum interpretis officium in eo versa-
bitur, ut figuras orationis, sive grammaticas,
sive rhetoricas et poeticas, accurate examinet
et exponat.

Hyperbata, hypallagae, enallagae, ellip-
ses, aposiopeses, ironiae, figura *αὐτος-
χεδίου*, (ut in Cic. Verr. IV. 3. conf.
Wolf. ad Demosth. Lept. p. 301.) etc.

§. 61. Ad specialiora interpretis munera,
ex multis in primis pertinent haec:

Primo inquiret in veritatem aut verisimi-
litudinem cum *sententiarum* tum animi *sen-
sorum*.

a. igitur ad *nexus sententiarum* respiciet.

In Cic. Orat. I. 53. refer. commendasset
cum verbis *extulisset* et *dixisset* ad Gal-
bam, moveret ad pupillum Galbae.
Ita definita erit sententiarum conse-
cilio.

b. videat, utrum scriptor ipse suum iudi-
cium exponat, an aliorum exprimat
sententias. (*in dialogis, orationibus e. s. p.*)

c. exa-

- c. examinet, quam vim in sententiam propositam habeat aut conditio eius, qui dicit, aut iudicium et ingenium aetatis. Ita Hor. Od. I. 37. 39. Cleopatram hostem laudat ex ingenio saeculi, quod tale *suicidium* admirabatur.
- d. discrimen eius observet, quod cuique scriptorum generi proprium est, e. g. poeticae imaginationis.
- e. Ad cuiusque sensus animi naturam, vim et modum, ad temporum et ingeniorum diversitatem respiciat. Ita e. g. sola amoris natura definiet, utrum in Hor. Od. I. 13. 5. humor significet *lacrymas*, an *sudorem*. — Aliter tractandus Homerus, aliter Virgilius e. s. p.
- f. expendat, ad quos, quo tempore, quo ore et vultu, quo corporis motu, quo respectu dicta quaedam sint et pronuntiata. Sic locus Cic. pro Lig. c. 18 *legatus ante bellum* — *tuus*, explicandus ex natura sedatoris declamationis. Plura dabit Beck de Interpr. p. XXVI. not. r.

Deinde examen instituet subtilitatis, perspicuitatis, sublimitatis, ordinis, venustatis atque elegantiae cum orationis universae, tum singularum imaginum, vocabulorum, numeri atque rhythmi.

Exerceant tirones hoc iudicium e. g. in in locis Virg. Aen. IV. 362. sq. X. 16.

D

sq.

sq. IX. 199. sq. Cic. pro Archia c. I. pro Caecina I. post red. in sen. I. — Plinit Panegyr.

Tertio compositionem et adorationem atque pretium integrorum operum aut singularium partium acriter examinabit: in quo respiendum est, quale consilium fuerit auctoris, quid tempori et auctoris conditioni dandum e. s. p.

Ita diversa consilia exquirunt in *Oda Horatiana II. 2.* Ramlerus et alii. Vide, quae de fine et consilio auctoris *Georgicon* dicta sunt ab *Heynio, Vossio, De Virgil, Ecl. IV.* *De Taciti libello de Germania, Platonis sypos. ed. Wolfi, Wielandii Introductiones in Horatti Serm. et Epist. et in Luciani libros singulos.*

Denique de imitatione in scriptoribus obvia subtiliter iudicabit. Alius enim antiquioris scriptoris sententias iisdem fere verbis et imaginibus expressit; aliis suis modis exornavit, aut colorem ex eo traxit, inversa illius ratione; aliis occasionem tantum ab eius dictis petiit sententiae aut imaginis cuinsdain illustrandae.

Conf. de imitatione poetica egregie disputantem Hurd. in comment. ad Hor. Epist. duas, ex vers. Eschenburg. — Homerus et poetae graeci reliqui, Virgilius a. conf. Heyne To. I. p. 181. T. II. p. XXXIV.

XXXIV. Horatius, Tibullus, Propertius,
Catullus: Sallustius, Tacitus, Seneca trag.;
Cicero etc.

Not. Attendendum etiam in parodias et allusiones ad dicta veterum scriptorum, qualia innumera occurunt in Aristophane, Luciano Horatio, Persio e. a.

Cf. Horat. Serm. II. 3. 190. sq. parodia Homeri. Serm. II. 3. 260. allusio ad locum Terentii, cf. Persium V. 161, Serm. II. 6. 25. 26. forsitan allusio ad locum alicuius poëtae, uti Epist. II. 1. 177. ventoso gloria curru. In Tac. de Germ. V. gloria frontis, XXXIX. auguris patrum etc. loca ex poetis deponita.

§. 62. In tali autem interpretatione non parum iuvabit, praeter subsidia generaliora,

- a. Grammaticorum et Scholiorum veterum usus.
- b. versionum plurium cum scriptore comparatio.
- c. institutio, quam vocant, aesthetica.
- d. apta locorum similium vel eiusdem, vel aliorum scriptorum comparatio.

§. 63. Varii sunt errores, in quos interpres incurrere facile potest, e quibus praeceps notabimus.

I. Sunt, qui nimis arguta interpretandi ratione usi *tum* omnia difficillima sibi fingant, et nodos in scirpo quaerant, *tum* nimis

docte interpretari soleant. Est autem boni interpretis maxima virtus in *simplicitate*, et interpretatio quaeque, ut magis habet facilitatis notam, et eiusmodi est, ut cuilibet sua sponte in mentem venire debuisse videatur, ita magis plerumque vera est. — Ita arguantur, qui in verbis *Propert.* III. 1. *in versum nemus*, unice cogitant nemora olim sepulcris addita. — Similiter in verbis *quo pede* argutatur Brukhusius: *aquam ibid. male ad Hippocrenen referunt. Ovid. Consol. 304. magnus Jupiter volunt significari Augustum; Propert. El. III. 1. 27. parvum Jovem Aeneam.* — Saepissime in his lapsus est *Lessing*. — Conf. de tota re *Jani Excurs. 2. ad Horat. Od. T. I. p. 254. Heyne ad Argum. Ecl. II. Virgil.*

2. Cavendum, ne plus sentiri et venustatis et elegantiae velimus, quam locis vere inesse, subtiliori inquisitione facta, intelligatur. — Ita eleganter argutari videntur, qui in *Hor. Od. I. 11. 1. illud Tu ne quaesieris*, interpretantur, quasi esset, *Tu, talis, tam potens, tam sapiens, tam beata*. — Conf. *Briegleb Vorlesungen über den Horaz, librum exemplis eiusmodi argutiarum abundantem.*

3. Graviter sacpissime errant, qui nihil omnino volunt in dubio relinquere, sed omnia explicare. Sunt autem innumera veterum scriptorum loca, de quorum apta interpretatione plane desperandum est: est etiam a veteribus saepe incuria, negligentia, neque

que minus ignorantia peccatum. *Talia multa observata leges ab Heynio in libris Aeneidos sex posterioribus.*

4. Pessime omnium labuntur, qui per meras, ut ita dicam, possibilates e natura rerum, sive e philosophia et phantasia sua utcunque ductas, loca scriptorum explicant, atque ea ad dialecticae recentioris methodum exigunt.

5. Cavendum denique, ne nimis tribuamus etymologiae, praecipue in iudicandis tropis, quae quidem ne proprium quidem sensum ubique facile docet. Non pauci etymologiam ultra modum sequentes in verbis, structuris, ipsis etiam numeris, nescio quas *emphases* invenire sibi videntur.

6. Inter editores veterum auctorum non pauci peccarunt in eo, quod latioribus de verbis singulis disputationibus, immensa locorum similium farragine, formulis et phrasibus aliorum scriptorum congestis, expositisque totius antiquitatis thesauris obscurarent potius auctores suos, cum explicarent, et singulorum locorum vim et potestatem nimia verbositate extenuarent. Conf. *Mitscherlich Lectt.* in *Catul.* p. 94. Sed haec obiter. Non enim hoc agimus, ut, quae sint editoris munera, hoc loco doceamus. Vide *Wytenbachii Praefat.* ad *Plutarchi Moralia*, *Ernestii* ad

ad Archaeologiam literariam, et quae mox laudabimus, praeclara interpretationis exempla.

§. 64. Editiones et commentarii veterum auctorum interpretandi arte eximii.

1. *Latini prosaici: Manutii Commentarii in Ciceronis Epistolas et Orationes. Heusingeri editio Ciceronis de Officiis. Editiones Ciceronis philos. Davisianaes.*

Sallustius ex ed. Corte et Teller.

Jul. Caesar ex ed. Oudendorp.

Plinii Panegyr. ex ed. Schwarz.

Tacitus, comment. Lipsii, Gronovii et Ernestii.

Quinctilianus Burmanni et Gesneri.

Dialogus de caussis corr. eloq. ed. Schulze. Nepos Staveren, Heusinger.

Rutilius Lupus ed. Ruhnken.

Suetonius Casauboni.

Eutropius ed. Tschucke.

Encyclopaedie der Lat. Classiker. Braun-schweig.

Poëtae: *Plautus.*

Virgiliius ed. de la Cerda et Heyne.

Tibullus Heynii.

Catullus ed. Doering.

*Horatius Lambini, Torrentii. Jani. Com-
ment. Wielandi in Epist. et Serm.*

Silius Italicus ed. Ruperti.

Claudianus Gesneri.

Phaedrus Burmanni.

Senecae

Senecæ Trag. ed. *Schroeder.*
Juvenalis Pitheus, *Henninius.*
Persius Casauboni.

2. *Gracci prosaici:*

Herodotus et Diodorus Wesselungii.

Dio Cassius Reimari.

Platonis aliquot dialogi ed. *Fischer et Wolf.*

Aeschinis dial. ed. *Fischer.*

Xenophon, ed. *Zeune,* comment. *Hindenburgii* in *Memor.*

Demosthenis Or. in Lept. ex ed. *Wolfii.*

Isocratis Panegyr. ed. *Morus.*

Plutarchi de Sera Num. vind. *Wyttenschach.*

Aelianus Perizonii et Kubn.

Chariton ed. *d'Orville.*

Theophrastus Casauboni et Fischeri.

Lucianus Hemsterhusii. (Tom. I.)

Palaephatus Fiseberi (Index)

Poëtæ:

Graevii lectt. *Hesiodeae.*

Aeschylus Schützii.

Euripides Barnesii, *Musgravii,* *Beckii.*

Theocritus Reiskii, et *Harles.*

Sophoclis quaedam e. g. *Electra Scheffleri,* *Höpfneri.*

Aristophanis Aves ed. *Beck.*

Callimachus Spankemii.

Köp.

Köppens erklär. Anmerk. zum *Homer*.

Ebend. Griechische Blumenlese.

§. 65. Praecepta hermeneutices tradunt
ex aliis pluribus in primis hi libri:

Huetius de Interpretatione. Par. 1661. 4.

Ernesti Institutio Interpretis N. T. edi-
tio tertia. Lips. 1775. 8.

Morus dissertt. philologg.

Bauer de lectione Thucydidis optima
interpretandi ratione. Lips. 1753. 4.

Zemisch de analogia linguarum interpr.
subsidio. Lips. 1758. 4.

Scheller Anleit. zur Erklär. der alten
Schriftst. Lips. 1783. 8.

Bock de Interpr. veterum scr. etc. Lips.
1791. 4.

§. 66. De versionum legibus vide in pri-
mis *Garvium* Praefat. ad versionem Cic. de
Offic. — de vers. poeticis *Schulz Mikrologische*
Aufsätze. Conf. Maas in *Nachträgen* zu Sul-
zers Theorie III. 2. (Ueber den Geist eines
Schriftstellers.)

PARS

PARS ALTERA SIVE HISTORICA.

I. HISTORIA GRAECORUM ET ROMA- NORUM CIVILIS.

§. 67. Historia quid sit et quotuplex, quam utilis et iucunda, quomodo scribenda aut docenda, non huius loci est, accuratius exponere. Dabunt haec Prolegomena in libris omnibus, qui Historiam universalem, ut vocatur, complectuntur: in primis Beck Anleitung zur Kenntniss der allgem. Welt- und Völker-Geschichte To. I. Nos in iis perstabis, quae proxime pertinent ad Graecorum et Romanorum historiam, et optimam rationem, eam recte et cum fructu ediscendi.

§. 68. Fontes illius historiae sunt ipsi *Graeci et Romani auctores*, in primis historici, (*Conf. Liter*) monumenta, *inscriptio[n]es* et *numi*.

§. 69. Omnibus hoc historiis commune est, ut in tantum sint utiles, in quantum sunt *verae*

verae. Ut pro vera accipiatur quaecunque narratio, fides historica efficit, in qua exploranda versatur *Critica historica*, in antiquis historiis maxime necessaria.

§. 70. Judicat autem haec Crisis tum ex ipsa rerum, quae narrantur, natura, tum ex auctoritate testimoniis, in quibus quaerit: num potuerint et voluerint verum dicere, num iis licuerit? quo pertinet *comparatio* testimoniū accurate instituta.

De Scepticis historicis, Harduino, Beaufort, Pouilly, Voltaire etc. — De subsidiis Criticae hist. Beck l. l. §. 4. 6.

— Exemplum talis Criseos dedit idem in versione Fergusoni hist. Rom. P. I.

§. 71. I. Historiae Gr. et Rom. studioso in primis attendendum est in naturam et potestatem traditionis: cavendum, ne antiqua ad nostrae aetatis rationes referat: explorandum quam viam sint historici veteres in enarranda historia secuti.

Historicorum ipsorum dignitates et vitae conditiones — consilia — libertas loquendi — similitudo historiarum cum eloquentia et poësi — citandi ratio etc. Discenda singulorum natura et ingenium: poetica simplicitas Herodoti, gravitas Thucydidis, candor Xenophonis, politica circumspectio Polybii, garrula credulitas Diodori etc. Etiam Romani historici diversae indolis: lenis erga vitia

Sallus.

Sallustius, adulator *Velleius*, candidus et eloquens *Livius*, tristis *Tacitus*, tu-midus *Florus*, declamandi immode-cus *Curtius* etc.

§. 72. II. Generalem *Historiae universae* conspectum habeat, tanquam fundamentum, quo accuratiorem Graecae et Romanae cognitionem superstruat. Conf. Beck l. l. §. 13. et 16.

Bolingbrokes Briefe über die Erlernung und den Gebrauch der Gesch. Leipz. 1758.

Schiller Warum studiert man eigentlich Universalgeschichte? (Dessen Verm. Schrift.)

§. 73. III. *Geographicam orbis antiqui cognitionem* sibi comparet: (Beck l. l. §. 9.) in qua maxime distinguenda sunt tempora, et prae-cipuae regiones prae reliquis notandae.

Conspectus Geographiae

I. Graeciae.

2. Graecia et Asia, tempore belli Troiani.

Conf. Geogr. HomERICA Schlicht-
horstii, Schoenemannii, Schlegelii.)
Gott. 1788.

2. A bello Troi. usque ad bella Persica. Coloniae Gr. in Asiam, Aegyptum, Africam, Pontum, Italiam

- liam et Siciliam deductae —
Syracusae, Cyrenae etc.
 3. Inde usque ad Alexandrum M. Mu-
tata facies Graeciae, Macedo-
niae, Thraciae etc.
 4. Inde usque ad proelium prope
Ipsum.

II. Romanæ.

1. A Roma condita usque ad bella
Punica.
 2. Inde usque ad Grachos — De Afri-
ca — provinciis Rom. —
 3. Inde usque ad Augustum. Auctum
imperium — Gallia, Asia, Ae-
gypto, Africa.
 4. Sub imperatoribus usque ad Con-
stantinum. — Divisio Augusti —
provinciae — Terrae finitimae,
Germania, Sarmatia, Dacia etc.
— Ultra Euphraten, Parthicum
regnum. India etc.
 5. A Constantino usque ad interitum
Imp. Occid. — Partitiones ter-
rarum. —

Subsidia: *Mannert Geogr. der Gr. und Römer.* Nürnb. 1788. sq.

Handbuch der alten Erdbeschreibung (von Stroth, Bruns etc.) Nürnb. 1774 sq.

Cellarii Notitia Orbis ant. ed. Schwarz
1773.

Nitsch

Nitsch Geograph. Wörterbuch. Hal. 1795. 8.

Brevius: *Oberlini Orbis antiqui monumentis suis illustrati primae lineac.* Argent: 1776.

Mappae geographicae d'Anvillianaee XII ad usum praestantissimae.

Bene est, *topographiam* duarum Urbium antiqui orbis capitalium accuratius nosse, *Athenarum*, (conf. *Nitsche Antiq. Gr. To I. p. 110 et auctores, quos ille laudat*) et *Romae*, cf. *Adler Ausführl. Beschr. der Stadt Rom et Nitsche Antiq. Rom. T. I.*

Non parum etiam proficitur in hoc studio comparatione orbis antiqui cum novo instituenda.

Mentelle Geographie comparee. vers. germ. Winterth. 1785 sq. cum mappis geogr. et tabb. aen.

Conf. *Itineraria recentiora (quorum catalogum dedit Meiners post Geschichte der Menschheit et Stuck Bibliothek der Reisebeschr.)*

§. 74. IV. Adhibendi etiam libri, qui de *historia humanitatis* (Gesch. der Menschheit) accuratius exponunt; *Home, Ferguson, Dunbar, Iselin, Steeb, Meiners, Adelung, Herder*: non negligenda, quae de *Philosophia historiae scripta sunt. a Wegelino, Bertola etc.*

§. 75.

§. 75. V. Apprime quoque ad rem nos-
tram faciunt commentationes de *ingenio gen-
tium*. (Geist, Character der Nationen) ut
Esprit des Nations. à la Haye 1752. Castilbon
Consider. sur les causes de la diversité du ge-
nie des nations. à Bouillon 1769. 8. Paul
Recherches philos. sur les Grecs. De Roma-
nis variae commentationes Meinersii, Meier-
otto etc. Conf. Beck l. l. §. 10.

§. 76. VI. Inprimis magnum usum ha-
bent vitae singulorum hominum qui fama ac
nomine excelluerunt. Plutarchus, Nepos. Schröckh
Allgem. Biographie. Vogel Biogr. grosser und
berühmter Männer des Alterthums. Middle-
ton Leben des Cicero etc.

Cautius utendum poëmatibus et fabulis
Romanensibus, argumenti historici.
Leonidas Gloveri, Numa Floriani, Fabius
et Cato Halleri, Alcibiades Meisneri,
Marcus Aurelius, Aristides et Themis-
tocles Fessleri.

§. 77 VII. Non negligendae comparatio-
nes historicæ, (Parallelen der alten und neuen
Gesch.) quales sunt in Heyni Opusc. acad.
To. III. et IV. Gillies Friedericus II. cum
Philippo comparatus, germ. Vratisl. 1791.
Drück Oratio Ueber die Aehnlichkeit der Ver-
irrungen in zwei versch. Zeitaltern. Stuttg.
1786. Heeren et Garve de Cleone (Garve verim.
Aufs. p. 447.) Heeren Mytilene und Lyon.
Essay histor. polit. et moral sur les Revolut.
ancien-

anciennes et modernes. Lond. 1797. *Garvii*
Compar. Marci Aurelii cum Friderico II. in
Genz Deutsch. Monats.

§. 78. VIII. Ceterum in hoc studio prae-
cipuam rationem habendam esse *temporis*, per
se patet. Pextinet huc *Chronologia*, difficilli-
ma disciplina, de qua cf. Beck l. l. §. 8. et 16.
(De aeris praecipuis, annis mundi, olympia-
dibus, annis ab urbe condita, annis Christi.
— Periodus *Juliana*. Systema *Frankii*. —)

§. 79. Suademus autem historiae studio-
sis, ut chronologicas tabulas sibi delineent,
in quibus praecipuae *Epochae* emineant, ut
facillime memoriae tradantur. *Periodi* sen-
sim explendae, prouti quidquam memoria
dignum iis occurrerit. H-benda quoque in
hoc instituto *Synchronismi* ratio.

Tabulas chron. dederunt plures ut *Gat-*
terer Synopsis historiae univ. VI. tabb.
Gott. 1766. fol.

Fulda Charte der Weltgesch. XII Map-
pae. Basel 1783 fol.

Remers tabellar. Uebersicht der allg. G.
Braunschw. 1786. fol.

§. 80. Subsidia ex innumeris praecipua:
Beck Anl. zur Kenntniss der allgem. Welt-
und Völker Gesch. Leipz. 1787. 2 To.
(Epitome ex hoc libro ibid. 1789.)

Allg. Weltgesch. von *Guthrie und Gray*
— übers. und mit Anm. Leipz. 1765-
sq. (36 Volum.)

Gat-

Gatterer Versuch einer allg. Weltgesch.

Gott. 1792. 8.

Weltgesch. von Schlözer. 2 To. Gott.
Remeri, Mangelsdorfi, Wolmanni opera.

Ad historiam Graecorum:

Goldsmith Gesch. der Gr. übers. Lips.

1777. 2 To.

Gillies's übers. Lips. 1787. 4 To.

Histoire de Grece — de l'Angl. de Stanyan. Amt. 1744. 8.

Mitford, Lond. 84 et 90. 2 To. 4.

Voyage du jeune Anacharsis en Grèce
(von Barthélémy) germ.

Plura dabit Beck I. 1. I. p. 93. sq.

Ad historiam Romanorum:

Goldsmith Gesch. der Römer (umgearb.
von Kosegarten.)

Ferguson Gesch. der R. Rep. (übers. von
Beck) Leipz. 1784—66. 4 Vol. 8.

Gibbon Gesch. der R. (Basel 1787 sq.)

Conf. Meusel bibliotheca historica. Lips.
1787. sq.

§. 81. Sequitur brevis conspectus Historiae
Graecae et Romanae, in quo multa ex institu-
to praetermissa sunt, addenda ab iis, qui hac
qualicunque tabula utentur. Alia supplebit
historia literarum et artium, alia in capite
de Antiquitatibus occurrent.

CON-

C O N S P E C T U S
HISTORIAE GRAECAE ET ROMANAЕ CHRONOLOGICUS.

G r a e c i a .

TEMPUS

A. M.

2000	Pelasgi. Phoroneus. Inachus.
2200	Ogyges.
2300	Cecrops Athēn cond.
2400	Deucalion. Hellen.
2500	Cadmus.
2600.	Danaus et Pelops.
	Tros.

I t a l i a .

MYTHICUM.)*

E

Umbri.
Ausones,
Coloniae Pelasg.

*.) Conf. Einleitung in die class. Schriftsteller der Römer und Griechen. Altenb. 1791 To, I et 2.

2700	Minos II Cret. Daedalus. Amphictyones Thermop. Argonautae. Theseus. Hercules. Or- pheus.	Latinus Rex.
2790	Bellum Troi. incipit.	Veneti in Ital. super.
2800	Troia expugn.	Troiani sub Aenea.
<i>Tempus Historicum</i>		
<i>I. A Troia exp. usque ad bella Persica.</i>		
2881	Heraclidae in Peloponneso. Argos. Messae. Lacedaemon, Elis. Co- rinthus.	Alba Longa 2807.

<i>7</i>	<i>A.M.</i>	<i>Ante Chr.</i>	<i>Athen.</i>	<i>Spartani</i>	<i>Thebani</i>	<i>Reliqui</i>	<i>R o m a n i.</i>
	<i>2913</i>	<i>1068</i>	<i>Codrus</i> mor. Ar. chontes.	Procles et Eurysthenes in Sparta.		<i>2930</i> Col. Jonica.	
				<i>3100 Lycnr-</i> <i>gus.</i>		<i>3000</i> Col. Dorica.	<i>E</i>
				<i>3241 — 61</i> bellum mes- senium I.			
				<i>3299 - 3314</i> bellum mes- senium II.		<i>3214. Rhea Sylvia.</i>	
			<i>Spartani</i> <i>principes</i> <i>in Graccia.</i>		<i>Cypse. Gra</i> <i>lus Co</i> <i>rinthi ci</i> <i>tyr. Magna in</i> <i>Ita lia.</i>	<i>Tempus Historicum</i> <i>I.</i>	
						<i>3231. A Roma condita.</i>	<i>Reges.</i>

A. M.	Ante Chr.	Athen.	Spartani	Thebani	Reliqui	R o m a n i .
3361	624	Draco.			Pitracus	3475. Regifugium.
3390	592	Solon.			Mityl.	Consuies, a. u. 244.
3474	510	Pisistratida- rum tyr. abo- letur.				
		II. A bellis Persicis usque ad Aлексandr. M.				
		Bella cum Persis				
3479	504	b. Athen. et Spart.			a. Jonicum.	3488. Romani subi- gunt Latinos.
		3490				

69	A. M.	Ante Chr.	Athen.	Spartani	Thebani	Reliqui.	R o m a n i.
			Marathon				
			3494.	Salamis et Plataea			3491. Plebeii in sacro m. Trib. pl.
			Cimon				
			3535.	3503.			
			Athenienses principes in Graecia.	3515 — 25. bellum mes- senium III.			3532. Leges XII. Tabb. a. U. 297
			Bellum	Peloponnesiacu	m.		
			Ima Perio dus				
3553	431		Athen. victi ad Amphip.				3545. Spurius Melius Aequi et Volsci de- victi
			3562.				

A. M. Ante Chr.	Athen.	Spartani	Thebani	Reliqui.	R o m a n i.
		<i>Spartani</i> <i>iterum</i>			
	Iida Perio dus	<i>principes</i> <i>in Graccia.</i>			
	Athen. victi ad Aegosp.				
3579.	Tyrannis.				
3580.	Thrasylulus eam abolet				
3585.	Pax Antalc. cum Persis.				
	3597.				
					3574. Quaestores promiscui.
					3588. Bellum Veient. fin.
					3594. Galli Semno- nes. Camillus.
					a. U. 349—358.

	A.M. Chr.	Athen.	Spartani.	Thebani.	Reliqui.	R o m a n i .
	3606	Bella Ima Per. Athen. con- tra Spart. cu- m Iida Per.	Thebani ca	Thebani ca		3607. Patricii et Pleb. de consulatu.
	3629	Bella Philippus ad Chaero-	Spartani victi ad Leu- ctrام 3613. Mantinea	Theb. Thebani principes <i>in Graecia.</i>		3635 — 3712. Bel- lum Samn.
	338	neam 3646. Mace- dones prin- cipes <i>in Graecia</i>	R. Maced.	vincit Gr aecos	3639. Ti- moleon Co- rinth.	Romani totum Latium subigunt a. U. 416.

A.M.	Ante Chr.	III. Ab Atheniens.	Alexandro et Mum Spart.	M. usque Thebani.	ad Scipio Reliq.	nem Romani.
3649		Demetrius Phalereus praefectus Ath.		Thebae deletae ab Alexandro		Pax cum Gallis Ital.
3690		Foedus Aetolicu m. Foedus Ach a i c u m.				
3704			Cleomenes III.			3704. Bella cum Tar. Prrhus R. Epi- ri a.U. 472. II. A bellis Punicis us- que ad Scip, et Mum.

2

<i>73</i>	<i>A.M.</i>	<i>Ante Chr.</i>	<i>Atheniens.</i>	<i>Spart.</i>	<i>Thebani.</i>	<i>Reliq.</i>	<i>R o m a n i .</i>
		<i>265</i>					<i>3719.</i> Bellum Puni- cum I. a. U. 489. finitum 3743. a. U. 512.
				Bellum Cleomen.			<i>3753.</i> Bellum Illyr. Graeci Romanis innotescunt.
				<i>3757 — 62.</i>			<i>3765.</i> Bellum Pun. II. a. U. 536.
	<i>218</i>		Bellum Sociale	<i>3765</i>	<i>— 67.</i>		<i>3772.</i> Bella c. Phil. II. Scipio ad Zamam.
				Achaici Romanis	opem ferunt		<i>3783.</i> a. U. 553.
				Nabis, socius			<i>3788.</i> Graeciam li- bertate donant.
		<i>201</i>		Philippi.			
				Graecia liber	tate donata		
				a Rom	anis.		

A.M.	Ante Chr.	<i>Atheniens.</i>	<i>Spart.</i>	<i>Thebani.</i>	<i>Reliq.</i>	<i>R o m a n i.</i>
	190					3792. Bellum Syr. c. Antiocho a. U. 557.* Cum Perseo Maced.
3838	146					3813. Macedonia expugn. 3817.
		<i>Graecia Rom</i>		<i>anorum pro-</i>		3835. Bell. Pun. III. Carthago del. 3838 a. U. 608.
		<i>anorum pro-</i>		<i>vincia</i>		Corinth. del. Graecia subacta.
						<i>III. A Scipione et Mummio usque ad Augustum.</i>

75

A. M. | A. C. | A. U.

3853	133	621	Bellum numant. Pergam. haered. Grachus.
3870		641	Bellum Cimbricum.
3873		643	— Jugurth.
3893	90	649	— Marsicum.

R o m a n i.

3896	82	672	Sylla 3902. Marius. Sertorius. 3904. a. U. 682. Spartacus. 3911. a. U. 683. Equites Rom. Cicero.
3921	63	691	Catilina. a. U. 691. Pontus et Creta prov. a. U. 696.
3924	60	694	Pompeius, Crassus et Caesar Triumviri. Caesar Britann. et Germ. petit 3929 3931. Pompeius Cons. 3932.

A. M	A. C.	A. U.	R o m a n i.
			Gallia Prov.
3935	53	701	Bellum civile Pompeii et Caesaris, (fin. 3939. a. U. 706.) Caesar Dictator. Caesar occ. 3940.
3941	43	711	Octavius, Antonius et Lepidus Triumviri. Duumviri Oct. et Ant. 3948. Bellum civile inter utrumque 3949.
3953	29	723	Pugna p. Actium. Octavius dominus.
			IV. A b A u g u s t o etc.
3957	29	725	Augustus imperator.
		753	Christus natus.

Herrmann Varum. 9.

P.	M.	A. C.	A. U.	
14	762	Tiberius. Cappadocia Prov.		Germanicus in Germ. 19.
37	790	Caligula.		
41	794	Claudius. Lycia, Numidia, Maurit. Brit. et Thrac. Prov.		
54	807	Nero. Bellum Judaicum 67.		
68	821	Galba.		
69	822	Otho et Vitellius.		
79	832	Vespasian.		
		Hierosol. exp. 70.		
81	834	Titus.		
96	849	Domitianus.		
98	851	Nerva.		

A. M. | P. C. | A. U.

Imperatores Sec. II.

98 | 851 | Traian. Mesopot. Dacia Prov.
Adrian. 117—138. Anton. P. 161. Anton. Ph.
180. Commodus—193. Pertinax. Julian.
Septimius Sev.—211. a. U. 964.

Sec. III.

211 | 964 | Caracalla—217. (Alemanni) Macrinus—218.
Elagabalus—222. Alexander Sev. 235.
Maximus Thrax—236. Pupienus—237.
Gordianus III—244. Philippus Arabs—250.
Decius—252. Gallus—253. Aemilianus. Valerianus—
259. Gallienus—268. Claudius II—270.
Aurelianus—275. Tacitus. Florianus. Probus—282. Ca-
rus—284. Diocletianus—304. Maximianus, Gale-
rius, Constantius Chlorus.

79	P. C.	A. U.	Sec. IV.
306	1059	Galerius, Constantinus M., Lacinius, Maximinus, Maxentius, Maximianus. (6 Imper.)	
323		Constantinus M.	
337		Constantinus II. Gallia etc.	
		Constantinus II. Orient.	
360		Constans. Ital. Afr. Illyr. (Slavi.)	
		Julianus Apostata.	
		Jovian.	
		Valentinian I. (Quadi.)	
379		Valens. Gratian. Valentinianus II. (Hunni.)	
		Theodosius M.	
		<i>A Divisione imperii usque ad interitum Regni Occidentalis, 476.</i>	
		<i>Sec. V. Imperatores,</i>	
		<i>Occidentales:</i>	
395	1148	Honorius—423.	<i>Orientales:</i>
			Arcadius—408.

P. C.

A. U.

425

Valentinian III—455.
(Attila.)

455

Maximus. (Genserich)

456

Avitus.

457

Interregnum $3\frac{1}{2}$ mens.

Maiorianus.

461

Interr. 3 mens.
Severus—465. (Ricimer)

467

Anthemius—472.

472

Olybrius.

473

Glycerius.

474

Jul. Nepos.

476

1229 Romulus Augustulus
(Odoacer.)

Theodosius II.—450.

Marcianus

Leo. M. S. Thrax

Leo II.

Zeno Isauricus

§. 82.

§. 82. Posse etiam minores Periodos in his historiis constitui, patet; ex variis nempe rationibus, quas in earum studio persequaris: cum e. g. historiam commercii, rei bellicae, literarum, morum, rituum etc. seorsim tractare susceperis. Ita, ut uno exemplo defungar, Romanorum historiam, ratione potissimum habita *constitutionis civilis*, ita divides:

1. Roma Regnum a 3231 — 3475 —
244 annos.

Imperium Monarchicum, et quidem
a. Monarchico—Aristocraticum—3407.
b. Monarchico—Democraticum—3451.
c. Monarchico — Despoticum—3475.

2. Roma *Respublica Aristocratica*
ante bella Punica 3475—3720—245.
Patricii.

3. Roma *Respublica Democratica*
per bella Punica 3720—3838—118.
Plebeii.

4. Ultima Reipublicae tempora 3838—3957
—118.

5. Roma sub *Imperatoribus* 3957 (27 a. Chr.)
1. Prima Periodus usque ad 222 (post
Chr.)
2. Secunda usque ad partitionem Im-
perii a 222—395.
3. Tertia usque ad interitum Imp. Oc-
cid. a 395—476.

§. 83. Perceptis autem Historiae Graecae et Romanae summis capitibus, descendendum etiam in historias earum gentium, quae cum Graecis et Romanis quoquo modo coniunctae fuerunt, Phoenicum, Aegyptiorum, Macedonum, Persarum, Cappadocum, Parthorum, Germanorum etc.

II. ANTIQUITATES.

§. 84. Antiquitates sensu latiori appellantur omnes antiquitatis reliquiae, tum *res, Caedificia, vasa, statuae, numi, libri etc.*) tum *notitiae ex illis rebus haustae.* Sensu angustiori sub antiquitatibus intelligitur, *quidquid de gentis alicuius antiquae statu publico et privato scitur.* Germanice dixeris: *Geschichte und Beschreibung des politischen, religiösen, sittlichen, literarischen und häuslichen Zustandes einer Nation; vulgo statistica.*

§. 85. Est autem huius studii non medocris usus in lectione veterum auctorum, sed maior in historiae disciplina, in prudentiae politicae studio, in rerum publicarum ac regnorum seu condendorum seu administrandorum scientia, atque in naturae humanae cognitione.

§. 86. *Fontes* huius disciplinae iidem sunt, ex quibus historia illarum gentium hauritur §. 68.

§. 87.

§. 87. *Subsidia*, et quidem generaliora, triplicis generis habentur. 1. Libri, in quibus variae antiquitatis reliquiae depictae exhibentur, addita descriptione; uti *aedificia* et rudera veterum urbium in operibus Chandlieri, Choiseul-Gouffier, Sayeri etc. *inscriptiones* in libris Chishuli, Maffei, Gruteri: *statuae* et *imagines* in operibus Maffei, Begeiri, Winkelmanni: *gemmae* in libris Gorii, Gorlaei, Stoschii etc. etc. 2. Libri, in quibus de singulis antiquitatum locis accuratius exponitur: quorum indicem vide in *Fabriei* bibliographia antiquaria edit. Schaffhausen. Hamb. 1760. 4. (ubi indices reperies in *Thesauros Antiquitatum* a Gronovio, Poleno, Sallengrio collectos.) Pertinent hoc: *Memoires de l'Academie des Inscriptions* et similia. 3. Libri, in quibus antiquitatum Graecarum et Romanarum disciplina certa ratione tractata est, tum sine figuris, tum figuris illustrata, uti *Montfaucon Antiquité expliquée et représentée en figures*. Par. 1719. Fol. XV. fol. (Epitome: *Antiquitates Gr. et Rom.* a Montf. olim collectae et in compendium redactae Nor. 1757. f.) *Caylus Recueil d'Antiquités Egypt. Etrusq. Grecq. et Rom.* *D'Hancarville Collection of Etrusc. Greeks and Romans Antiquities:* etc. etc.

§. 88. Nulla facile est disciplina, in qua tam turpe sit, diversorum temporum et ae-

tatum discrimine neglecto, turbare et miscere omnia, et propinare ea, quae incerta fide fluctuant, et prout constitueris, et vera esse possunt et falsa. De *Criticae necessitate et legibus.*

§. 89. Suas in hoc studio partes habet *historicus*, ut videat, quid factum sit et institutum, quo tempore, quove auctore: et *philosophus*, ut causas, quare sit illud institutum, externas et internas perscrutetur et comparet, ut, num bene sit sapienterque institutum, ex rationibus universalibus et particularibus iudicet, ut ex iis omnibus colligat, quam prudentes illae gentes fuerint, quam exultaet etc,

§. 90. Facit hue comparatio diversarum civitatum, antiquarum cum recentioribus. Conf. Koehler Etwas zur Parallelie der alten und neuen Staatskunde. Berl. 1794.

A. ANTIQUITATES GRAECAE.

§. 91. Compendia: Potters Griech. Archaeologie übers. von J. J. Rambach. Halle 1776—78. 3 To. Nitsch Beschreibung des ... Zustandes der Griechen. Erf. 1791. sq. To. 1. 2. continuavit Hoepfner.

§. 92. Quamquam in hoc studio ratio potissimum illius aeratis habenda est, qua Graecia maxime floruit, tamen, quoniam recentiora instituta maximam partem in antiquo-

quioribus innixa fuere, praemittenda est notitia antiquitatum *Gracorum antiquissimorum*, ex Homero maxime et Hesiodo.

§. 93. *Antiquitatum Graecarum brevis delineatio.*

I. Graecia antiquissima.

1. *Notitia geographico-historica eorum populorum*, ex quibus Graeca gens constitit.

2. *Status civilis.* Imperantes, magistratus, iudicia, pacta, poenae, classes civium eorumque iura et officia, etc.

3. *Artes quaestuosaes* (Gewerbe) Agricultura, res pecuaria, venatio etc.

4. *Commerciū et itinera.* Mensura, pondus, pecunia, merces etc.

5. *Artes sensu augustiori.* Netio, texitura, pictura per acum, artifia metallica, architectura, statuaria, musica etc.

6. *Initia literarum et disciplinarum.* Geographia, poësis, numerandi meticndique ratio, astronomiae et chronologiae initia, medicina, tactica etc.

7. *Status domesticus.* Coniugium, liberi, servi, aedificia, vestitus, cibus et potus, convivia, ludi, luxus etc. hospitium, peregrini etc.

8. *Religiones.* Theologia, sacerdotes, sacrificia, templa, ludi sacri, divinatio, res funerales.

9. *Ho-*

9. *Honestum et decorum.* Cf. Feith Antiquitates Homericae — *Des Marées* über die Cultur der Homer. Griechen.

**II. Antiquitates Graeciae florentis,
in primis Atheniensium et Spar-
tanorum.**

1. Notitia geographicо-historica Graeciae eiusque coloniarum.

2. Notitia generalis de Graeciae incolis, pro eorum conditione physica.

A. Status Graecorum civilis.

Variae imperii formae. Divisio Graecorum in ordines et classes. Cives spectati tanquam persona imperans et tanquam subditi. Administratio reip. et Coloniarum. Legislatura. Magistratus. Reditus.

a. Instituta, quae spectant ad ipsam hominum frequentiam.

aa. de re matrimoniali.

bb. de liberis et patria potestate.

cc. de servis.

dd. de peregrinis.

b. Ad vitam sustentandam.

aa. de agricultura et re pecuaria.

bb. de opificiis et artibus.

cc. de commercio, mercatura et navigatione.

dd. de aliis vitae sustentandaе rationibus (mercenarii, mendici etc.)

ee. de

ee. de pondere mensura et re monetaria.

c. *Ad vitae securitatem, internam; securitatem vitae, honoris et honorum:*

aa. de politia (Polizey)

bb. de iure et re iudicaria, tum civili tum criminali.

externam:

de re militari et nautica.

d. *ad vitae commoditates.*

aa. de cive et servis.

bb. de hospitio.

cc. de re veredaria.

dd. de divitiis et luxu.

e. *Ad bonos mores et ingenii culturam.*

aa. de rebus sacris.

a. Deorum cultus, loca, sacrificia, precatio-nes, lustrationes, ora-cula, divinatio, festi dies, lu-di. Sacerdotes et alii ministri in rebus sacris.

b. Mysteria.

γ. res funebres.

bb. de institutione iuuentutis publica-

cc. de ratione sexus sequioris.

dd. de praemiis virtutis publicis.

ee. de literarum et artium cultura.

ff. de decoro.

B. Sta-

B. Status Graecorum domesticus.

- aa. de nuptiis (affinitas.)
- bb. de puerperio, et educatione libe-
rorum domestica.
- cc. de ratione diem transigendi.
- dd. de conviviis,
- ee. de balneis et unctione.
- ff. de re vestiaria.
- gg. de supellectili et vasibus.
- hh. de oblationibus et lusibus pri-
vatis.

**C. Ingénium et mores Graecorum uni-
verse spectati. *)**

Conf.

* Memoriae causa eleganteim hanc et verissimam com-
parationem adscribere placet, ex *Essay histor. sur
les Revol. anc. et modernes.* „Unruhig und flüchtig
im Glück, standhaft und unüberwindlich im Unglück
gebohren für alle Künste; gebildet bis zum Über-
maas während der Ruhe des Staats, grob und wild
in politischen Unruhen; schwankend wie ein Schiff
ohne Gewicht, nach der Willkür ihrer Leidenschaften,
jetzt im Himmel, den Augenblick darauf in
Abgrunde; Enthusiasten für das Gute wie für das
Böse, indem sie das erste thun, ohne Dank zu
fordern, und das andre, ohne Gewissensbisse zu
fühlen; weder ihrer Tugenden noch ihrer Laster
sich erinnernd; während des Friedens kleinmütig
das Leben liebend, in der Schlacht es verschwendend;
eitel, spöttisch, ehrgeizig neuerungssüchtig,
alles verachtend, was nicht sie sind; individuell die
liebenswürdigsten Menschen, vereint die hassen-
werthesten von allen; einnehmend in ihrem eignen
Lande, unerträglich im Auslande; abwechselnd, sanf-
ter, unschuldiger als das Schaaf, das man tötet,
und

Conf. Nitsch P. II. lib. V.

B. ANTIQUITATES ROMANAЕ.

§. 94. Compendia: *Nieuport*, (in primis cum annotationibus *Schwarzii* et *Havmanni*.) *Gruneri* Introd. in *Ant. Rom. Cellarius* ex ed. *Walch. Maternus de Cilano*. *Nitsch* Beschreibung des . . . Zustandes der Römer. 2 To. Erfurt. (1 To. 1794.) 1790. 8. *Adam's Handbuch der Röm. Alterth.* Aus dem Engl. Erlang. 1795. 2 To.

§. 95. *Antiquitatum Romanarum summa capita.*

I. *Brevis Romani imperii geographica et historica delineatio.* Mutationes formarum imperii et legum. Reges. Republica. Imperatores. *Nitsch* lib. VII. n. II.

II. *Notitia topographica Urbis Romae.* *Nitsch* lib. I. Cf. *Adler* Ausführl. Beschreib. der Stadt Rom. Altona 1781. 4. *Volkmann* Nachrichten von Italien. Tomo II.

I. *Roma condita* 754. a Chr., ad Tiberim, a Romulo, saepius incendiis deleta, restituta, ornata a Sulla, Pompeio, Caesare, Augusto, Nerone. Septem collibus inaefficata, ambitu 13200 pass. sub Vespasiano.)

Roma-

und wilder als der Tiger, der die Eingeweide seines Schlachtopfers zerreißt; so waren die Atheneienser, so sind die heutigen Franzosen.“

Romanae spatium est urbis et orbis
idem. Ovid.

2. Divisa in 14 regiones ab Augusto.

3. Portae circiter 37 (Plin.) pontes maiores 8. plateae, maiores (viae) angustae (angustus, fundulae Sackgässchen) contingentes (compita:) areae publicae, campi et fora: (comitium, campus Martius, forum Romanum, boarium, Caesaris, Augusti.)

4. Aedificia a. publica: templa, (aedes, fana, delubra, sacella, aediculae,) theatra, amphitheatra, circi (circus maximus,) nau-machiae. Curiæ, Porticus, Basilicae, Thermae, Balnea, Lavacra, Horti (viridaria, nemora) Aquaeductus, Cloacæ, Viae, (Appia, Flaminia) Nymphaea, Odea, Ludi. Arcus triumphales, Columnæ, Obelisci, Pyramides, Centauria, (mausolea, cippi, columbaria) Jani. b. privata: Domus (vestibulum, atrium, aula, cellæ, triclinium, peristylium, cubicula, tecta plana, fenestrae, ianuae. claves, repagulum, obex, pessulus, vectis.) Insulæ, aedes, villæ (urbanae et rusticae.)

III. De Romæ incolis, eorum classibus et vitae generibus.

1. Numerus incolarum nullo tempore Millionem superasse videtur.

2. Erant autem diversi.

a. genere s. natalibus.

aa. Ser.

- aa. *Servi, mancipia, verna*. (Barbari a mangonibus adducti, in *catasta sub corona* venum ibant.) *Servi publici*. *Servi privati*, (familia, Gesinde.) in his actor, dispensator, ministri cubicularii, pueri a veste, pedissequi, nutricii, ostiarii, cellarii etc. *Nomina servorum*, e patria *Syrus*, e nomine domini addito *puer*, *Marci-puer*, e statura etc. Omnino servi erant *res*, non personae. Eorum poenae durissimae, carcer *ergastula*: *stigmata*. Jura nulla.
- bb. *peregrini*. Alia eorum iura in Rep. alia sub imperatoribus. Praetor *peregrinus*.
- cc. *cives*, qui iure civitate aut Quiritium fruebantur:
ingenui, (habebant gentem, adop-tio.) *liberti*: *Servi manumissi*, per *vindictam*, *censum*, *testamentum*, inter *amicos*, per *mensam*, *epistolam*. *Signa pileus*, *toga*, *calcei*, *nomen*. *Libertini*. *Liberti iusta libertate*, *Juniani*, *deditii*, *patricii et plebeii*: *nobiles*: *patroni et clientes*.
- b. *ratione*, qua erant ad *rempublicam et censu*.

aa. *Ordo*

- aa. Ordo senatorius. (Amplissimus)
- bb. Ordo equestris. (Splendidus)
- cc. Ordo popularis.
tribus, curiae, centuriae, classes.
- c. *vitae generibus.* a. in Urbe.
aa. Munera publica. Nobiles, equites.
Causarum patroni.
- bb. institutio iuventutis. Rhetores etc.
- cc. mercatores, negotiatores, mensarii,
argentarii, navicularii, exercitores,
redemtores.
- dd. milites.
- ee. munera publica minora (lictores,
praecones etc.)
- ff. opifices. (collegia.)
- gg. mendici. (coenationibus, largitioni-
bus publ. etc. vitam tolerantes.)
- β. in rure. Agricultura, res aparia, pe-
cuaria, cultura virium.

IV. Jus publicum.

- I. *Civium.* I. gente, I. donatione, I. em-
tione.
- a. Civitas s. ius civitatis quo pertinent
iura publica: libertas, census, militia,
tribus, ius suffragiorum et honorum,
privata: ius sacrorum, agnationis,
gentilitatis, usucaptionis, nexus, man-
cipii, commerciorum, patriae potes-
tatis, connubii.
- b. *Jus*

- b. *Jus Quiritium*, quo illa iura omnia referuntur, optima lege.
Amissa civitas peregrina civitate, captivitate, deportatione (sub Imper.)
2. *Incolarum Latii.*
Jus Latii s. Latinitas.
3. *Reliquorum Italorum.*
Jus Italicum.
4. *Coloniarum, Municipiorum, Praefectuarum, Civitatum foederatarum.*
Beaufort Roem. Republick. A. d. F.
Danz. 1775. sq. 4 To.

V. *De administratione Reipublicae et provinciarum.*

- i. *Magistratus*, ordinarii l. extraordinarii, et urbani l. provinciales. *Potestas, imperium.*
- A. *Ordinarii urbani maiores: consules, praetores, censores, aediles curules.*
- B. *minores: aediles plebis, Cereales, quaestores, tribuni pl., triumviri capitales, nocturni, monetales etc.*
- Extraordinarii: dictator, magistri equitum, praefecti urbis, decemviri et tribuni militum consulari potestate, triumviri reip. constituendae, coloniae deducendae. etc.*
- Provinciales: Proconsules, Propraetores, Legati, Quaestores prov.*

Magis.

Magistratibus aderant ministri, scribae, apparitores, lictores, praecones, viatores, servi publici, carnifex.

Magistratum *insignia varia*, ut toga praetexta, fasces, sellae curules etc. Persona sacrosancta.

2. *Senatus* constabat tum ex illis magistris, (non omnibus) tum ex senatoribus.

a. *Senatus ordinarius et indictus* (idque l. praecone l. edicto) conveniebat in *cuiis*, aut *templis* (senacula) tempore *fastro* et *auspicato*. Habebat senatum summus magistratus, qui *referebat* et *sententiam rogabat*. Rogati censebant, l. sedentes, l. stantes. Si *pronuntiationem erat*, (et discessio facta) sine *intercessione* tribuni pl.: factum est *Senatus consultum*, (Auctoritas, ubi trib. intercesserat) dictatum *scribæ ab auctore*, subscriptum et in *tabulis repositum*.

b. Dignitas et potestas *Senatus*.

aa. erat is, qui totam quasi Remp. re. praesentaret.

bb. ex eo summi magistratus deligebantur.

cc. curabat aerarium et vectigalia, provinciarum administrationem, rem militarem, legationes et omnes omnino solemnitates publicas.

dd. con-

dd. consultabat, quid esset ad popu-
lum deferendum,
ee. exsequebatur ea, quae populus
iusserat.

De senatu sub Imperatoribus.

3. Populus in *Comitiis*. Comitia *curiata* instituebantur ad leges de imperio ferendas, ad Sacerdos̄ creandos, peragendas arrogationes, testamenta condenda et detestationes sacrorum faciendas. *Tributa* creabant minorēs magistratus, cooptabant augures, pontifices, ferebant leges, dabant civitatem, faiebant foedera, exercebant iudicia publica — a consulibus, praetor. trib. et aedil. plebis habita. *Centuriata*, maiorum magistratum creandorum, legum ferendarum, belli indicendi, perduellionis etc. causa.

De tempore (comitialis dies,) loco, auspicis, ordine suffragiorum, tabellis — De candidatis.

De *legibus* [Senatusconsultis, Constitutionibus Imperatorum, Edictis.) Lex, quidquid populus in comitiis iusserat. Rogatio. Plebiscitum.

4. Provinciarum administratio. Provinciae *Proconsulares* et *Propraetoriae*. Praefecti. Quaestores, Legati.

5. *Reditus publici. Vectigalia* (Domainen) *Tributum* (Steuer.) Aetate Pompeii 17 Mil- lion. Thlr.

Popu-

*Populi tributarii et stipendiarii. Publi-
cani. Decuma. Multae. Spolia. Fundi et
bona publicata.*

*Aerarium (fiscus) Quaestores (procurato-
res fisci) Praetores aerarii.*

De pecunia Romanorum.

Ratio computandi pecuniam erat ad
pondus et eius partes exacta. Asses,
sestertia, denarius $3\frac{1}{2}$ gr. minae 15 thal.
sestertia, talenta (900 thl.)

VI. De Re Judiciaria.

*I. Jus civile, ex legibus et iure consuetu-
dinario.*

Leges XII tabularum Cf. Bach Hist. Ju-
risp. Rom. Lips. 1782. L. I. c. 2. Jus ho-
norarium, Responsa prudentum, Disputatio
fori, Mores maiorum.

a. *Jus personale.*

Matrimoniale. Patria potestas. Tu-
telae.

Manumissio. Adoptio, arrogatio.
Emancipatio.

b. *Jus reale.*

Res corporales et non corp. Juris di-
vini et humani.

De modo consequendi dominium, hae-
reditate, Cessione, Auctione etc.

Obligationes.

c. *De Jure in personam.*

Con-

Contractus.

2. Judicia, a. *publica* (crimina, maleficia) a
Quaestoribus habita. Delatores.

In foro, Campo Martio, Capitolio.

Crimina maiestatis et perduellionis.

Adulterium. Homicidium, parricidium. Falsa. Vis publica l. privata. Peculatus. Plagium.

Poenae. Vincula. Mulcta. Verberatio. Ignominia. Exilium, interdictio aquae et ignis, deportatio, relegatio. Servitus. Capitis diminutio. Supplicium.

Tortura: tabularium, equuleus, podagra, fidiculae.

b. *privata:* (*lites et delicta privata.*)

aa. *Judices, patroni, advocati, cognitores, procuratores.*

bb. *Actiones in rem et personam.* (formulæ)

cc. *Ordo iudicii privati:* vocare in ius, citatio per edictum, actio editur, pettio, actionis datio, vadatio, actio intenditur, litis contestatio, peroratio, sententia ferebatur, si liquebat, sin minus, ampliabatur.

dd. *Locus:* *fora coram tribunal, de plano, in basilicis.*

VII. *De Politia* (Polizeyverfassung.)

Conf. *Schaubach de Politia Urbis Romae.*

G

Gott.

Gott. 1791. 4. Binder de Pol. V. U. R. Gott.
1791. 8. Disciplina publica. Census. (Notae censoriae.)

VIII. De Religione et rebus sacris.

Religio quid? Religiones. Peregrinus cultus superstitionis. De Romanorum tolerantia.

1. Personae.

Sacerdotes a. in collegia descripti,

Pontifices (Maximus) — Augures,
Haruspices, Duumviri — Decemviri
Quindecimviri sacris faciundis, Vestales virgines, Fratres arvales, Curiones, Feriales (pater patratus) etc.

b. Deo soli cuidam dicati:

Rex sacerorum, Flamines, Salii, Luperci, Galli, Bellonarii etc.

Ministri: Aeditui, Camilli, Tibicinae, Popae et victimarii, Praeficae, Designatores etc.

2. Locus.

De templis et quae huc pertinent. (Simul de sacra supellectili.) De aris, altaribus, focus —

3. Sacra ipsa.

a. De auspiciis et divinatione.

b. Precationes, privatae et publicae, (Consecrationes, Dedicationes, Devotiones, Expiatio, Supplicatio, Exsecratio, Procuratio, Lustratio) Lectisternia.

Mo-

Mos precandi — precationum formulae.

- c. Sacrificia. Hostia, Victima. — Indictio silentii, immolatio, libatio, ignis accensio, adductio — percussio victimæ, exceptio sanguinis, excoriatio et dissecatio, extorum inspectio etc.
- d. Ludi publici. Circenses. Scenici. Munera. (gladiatorii ludi, venationes et naumachiae.) *Stati* ludi, ut Megalenses, Florales, seculares et alii. *Votivi*, et *varii generis*, ut funebres, iuvenales, sacerdotiales. —
4. Dies festi.

Conf. Nitsch lib. VI. 96. sq.

Hic, quoniam pontificum cura erat ordinatio temporis, commode agitur de *tempore et Calendario Romano*.

Romuli, Numæ, Caesaris instituta.

Annus, Menses (Calendæ, Nonæ, Idus,) *Dies*: *naturales, civiles* (partes diei: diluculum, mane, ad meridiem, de meridie, occasus solis, vesper, crepusulum, concubium etc.) *festi dies et profesti*: *fasti, nefasti et intercisi* comitiales, nundinales e. s. p. *Horæ* (Solaria etc.)

De Fastis ipsis. (Romani, Rustici.)

5. Cura morientium et mortuorum.

Moribundi spiritum legere; inclamare, conclamare. Depositum corpus, ablutum, in lectulo collocatum, elatum ad sepulcrum

1. rogum. Exsequiae: praeficae, tubicines, insignia (naeniae)

Impositum cadaver rogo: fax subiecta: consumti ossa et cineres leguntur et in urna conduntur, in sepulcro reponenda. Alii ritus speciales: silcernia, viscerationes, novemdiale e. s. p.

Luctus et lugubria. (De *inbumatis*.)

IX. De re militari et nautica.

1. *Milites*. a. *cives Romani*, (delectus, sacramentum, missio) *Pedites* (legio, cohortes et manipuli) *velites*, *hastati*, *principes*, *triarii*. *Equites* (turmae et decuriae.) b. *Socii*. *Stipendia*. Disciplina militaris et poenae. *Praemia*.

2. *Duces*. a. *Imperator* (sive *Consul*, sive *Praetor*, sive *alius magistratus*) b. *Legati*. c. *Tribuni militum*. d. *Centuriones* e. *Turmae praefectus* f. *Decuriones*.

3. *Agmen castra et acies*. (Impedimenta --) *Signa*.

4. *Arma militaria et poliorcetica*.

Galea, scutum, lorica, parma, gladius, hasta, lancea, pilum, contus, testa, sagittae, arcus, iacula, fundae. *Ma-chinae*: *testudo*, *corona*, *scalae*, *crates*, *vineae*, *plutei*, *tormenta* ut *arie*, *tes*, *catapultae* et *balistae*, *cuniculi* etc.

5. *De triumphis et ovatione*:

Cf.

Cf. Nast Römische Kriegs-Alterthümer.

Res nautica.

1. *Naves* — (carina, coxae, tabulae, alveus, prora, puppis, malum, antennae, vela — gubernaculum, foramina, transtra, rudentes — saburra.) *Naves onerariae et longae* (birèmes, quadriremes e. s. p.) *Navis praetoria.*
Rostra, turres, corvi e. s. p.
2. *Remiges. Nautae, Gubernatores, Magistri navium. Navarchus.*
3. *Socii navales, classiarii.*
4. *Ipsa acies.*

X. De vita domestica.

1. *Persona.*
 - a. *Mulieres. (Ritus nuptiales)*
 - b. *Liberi, educatio domestica. (Puerperium etc.)*
 - c. *Amici, familiares, clientes. (Hospites.)*
 - d. *Liberti.*
 - e. *Servi.*
2. *Negotia et oblectationes.*
 - a. *rei familiaris cura.*
 - b. *de conviviorum ratione.*
 - c. *de balneis.*
 - d. *de ludis.*
 - e. *de exercitiis.*
 - f. *de studiis literarum et artium.*
 - g. *Vestitus et supellex.*

Meier.

Meierotto Ueber die Sitten und Lebensart der Römer. Berl. 1776. 8.
Th. I.

XI. De ingenio et moribus Romanorum.

Distinguenda tempora, Antiquissima
virtus.

Antiquitas (Cic. pro Sext. 3.) antiqua
fides, morum simplicitas, incomta Curiorum
et Camillorum aetas, corporis robur et honor.

Cf. *Sallust.* *Catil.* et *Jugurth.* Prooem.
Tacitus Ann. III. 26. *Hist.* II. 38.

*Meiners Geschichte des Verfalls der Sit-
ten und der Staatsverfassung der Römer.*

Leipz. 1782. 8.

Praecipua quaedam momenta:

1. *Origo gentis.* (*Colonia militaris, fera,
bellicosa*)
2. *Liberorum educandorum ratio, ad for-
mandos cives potius et milites, quam
homines instituta.*
3. *Rationes sexus sequioris.*
*Meiners Geschichte des weiblichen Ge-
schlechts.* Leipz. 1788.
4. *Servi. Civitates, in quibus servi haben-
tur, quid differant a reliquis.* Cf. in-
ter alia *Reitemeyer* über die *Sclaverey*
in Griechenland.
5. *Inequalitas ordinum et census, iam
inde a Servio.*

6. Re-

6. Religionis Rom. natura et indoles. Cae-
remoniarum complexus: politica ma-
gis quam ethica.

Insignes Romanorum virtutes, ab 245—
570 a. U. C.

1. Animi magnitudo et sublimitas (Corio-
lanus, Camillus, Cincinnatus, Mar-
cellus, Scipiones)
2. Fides et probitas: iustitia. (Regulus,
Fabricius.)
3. Constantia et fortitudo. (Scaevola, Fa-
bricius, Fabius Cunct.)
4. Singularis patriae amor. (Valer. Po-
plicola, Curtius, Decii, Curius, App.
Claudius, Coelos.)
5. Pudor et castitas. (Virginius.)
6. Observantia legum et religionum, re-
verentia erga magistratus. (Brutus,
Torquatus, Fabii f.)
7. Simplicitas morum (Curius, Camilli,
Cincinnati, Cato, Piso Frugi.)
8. Praeclara gloriae cupido.

Vituperanda: nimius rigor, (Torquatus,
Brutus, M. Manlius, Sp. Maenius) literarum
et eruditionis contemptus. (Conf. Garve Anm.
zum Cicero lib. II. p. 4. sq.)

Insignia Romanorum vitia, inde a 570 a.
U. C. partim ex illarum virtutum excessu or-
ta; partim aliis de caussis profecta. Cf. Meier-
ners l. c.

1. Fastus et superbia (barhari, Graeculi.)
2. Cru-

2. Crudelitas (erga liberos, servos, socios, victas gentes e. g. Carthaginenses, ludi gladiatorii) Jura humana neglecta (plebs:) Iniustitia.
3. Dominandi libido. (Sulla, Catilina)
4. Avaritia. (Magistratus in provinciis etc.)
5. Impuritas morum (Cf. Meiners I. 1.)
6. Contemnus et irrisio antiqui moris (*Dio Cass. I. 525.*)
7. Luxus. Cf. Meiners, *Meierotto* II. cc. et Graev. Thes. VIII. *Nadal du Luxe des Dames Romaines*. Mem. de l'Acad. des Inscr. IV. 227. *Journal des Luxus und der Moden* 1796. (commentationes Boettigeri) e. s. p.

De decoro.

Liberalitas. Urbanitas (*Meierotto* I. p. 150. *Géodyn de l'urbanité des Romains* Acad. des Inscr. VI. 208. *Walter de Vet. Urban. Hal. 72. 4.*) Festivitas. Elegantia. Venustas (delicatus) Mollities. Levitas, (gravitas.) Magnificentia, pompa — in ritibus publicis, in sacris et privatis.

III.

III. MYTHOLOGIA GRAECORUM ET ROMANORUM.

§ 96. *Mythologia complectitur antiquissimorum populorum*, qui non divinitus edocti fuerunt, *notiones et commenta de rerum caussis, divinis naturis et de primaevo orbis ac generis humani statu et conditione.*

Mūθos proprio quaevis oratio, vera et falsa. Conf. Hom. Il. A. 33. 326. Od. M. 450. et saepius. Hesiod. Theog. 28. (*Fabula a fando*)

§. 97. *Causae Mythorum praecipuae:*

1. *Infantia hominum; mentis et ingenii vis nondum ad subtiles contemplationes exercitata: Admiratio: rerum caussarumque verarum ignoratio: Timor.*

2. *Natura orationis veterum hominum, per rerum similitudines in animantium formas mutatas devolvi solitae: convertuntur cogitata in facta: substituuntur abstracta concretis.*

3. *Externarum rerum conditio ac species, quae priorum hominum sensibus obversata est:*

est: *geographica*, silvarum horror, desertorum vastitas, marium prospectus: *physica*, caeli temperies, fluviorum exundationes, procellarum saevitia, fulgura, ignes e terra explosi, pestilentia et fames (relata pleraque ad naturas plus quam humanas, daemones etc.) *astronomica*, siderum ortus et occasus, circuli etc.

4. *Anthropomorphismus*, cum omnia, quae sensibus subiecta non essent, ad speciem aliquam eamque humanam, revocarentur, atque divina omnia ad humanarum rerum exemplum fingerentur.

5. *Gratus animus beneficiorum acceptorum memor.* Heroes.

6. *Peregrinantium commenta*, qui in peregrinis terris mira et portentosa vidiisse sibi videbantur eaque propagabant.

7. *Propensio hominum ad omne, quod rarus est et portentosum.* Accessit reverentia quaedam antiquitatis, religiosa arrogantia, (origines urbium et gentium ad Deos relati)

8. *Allegorica et symbolica sapientia.*

9. *Poëtici ornatus.* Poëtae mythos decrabant, inter se comparabant, iungebant, supplebant e. s. p.

Conf. Heyne de Origine et caussis fabularum Homericarum. Novi Comment. Gott. To. VIII.

Jdem de Theogonia ab Hesiodo condita. Comment. Gott. 1779. To. II.

Jdem

Idem in Notis ad Apollodori bibl.

Wolfius in Comment. ad Hes. Theog.

Heyne de caussis fabularum physicis.

Opusc. acad. V. I. p. 184. sq.

§. 98. Distinguenda tempora: 1. aetas, qua mythi orti erant. 2. aetas, qua mythi a poëtis tractati sunt. in primis *epicis*. 3. invento dramate, mythi a dramaticis poëtis ornati, mutati. 4. *philosophi* mythorum interpretes, 5. *aliarum gentium* mythi *Graccis immixti*. 6. *mythorum collectiones* etc.

§. 99. Diversis modis olim et recentiori aetate mythologia tractata est et explicata:

1. *Allegorice.*

a. astronomice. (*Herculis mythi ut historia solis* —) *Pluche, du Puis, Court de Guebelin*.

b. metaphysice, a *Neo-Platonicis*.

c. ethice, e. g. a *Natali Comite. Stoici*.

d. politice. *Baco Verul. de sapientia Vet.*

e. medice. *Natalis Com. Conf. Sprengel*
Beitr. zur Gesch. der Arzneykunde' Fasc. II.

f. alchymistice. Cf. *Fabri Panchymicum, Suarez mythhistoricum* etc.
Tollii Manuductio ad coelum chymicum etc.

2. *Historice.*

Inter veteres ab Ephoro, Euhemero, Pa-
laephato, Macrobio, Diodoro etc.

Histo-

Historiam *Phoenicum* in ea quaerunt *Banier*, *Bochartus*, *Clericus*: *Hebracorum*, *Huetius*, *Fourmont*: *Novi Testamenti*, *Lafiteau*: alii aliorum.

Notandus hic in primis *Banier* La Mythologie et les Fables expliquées par l'histoire. (germ. Lips. 1755 — 65 Vol. 8. 8.)

Observandum omnino, mythologiam non efficere certum, quod vocant, *systema*, sed ex diversi generis opinionibus et fabulis constare: neque omnia explicari et ad claras notiones referri posse nec debere.

§. 100. Usus mythologiae: in doctrina de idearum origine et signorum, quibus illae insigniuntur, natura: in mentis humanae quasi annalibus; in cognoscenda poetices indole et origine; in historia philosophiae Graecae; in historia civili; ad intelligendos in primis poetas veteres et recentiores; ad iudicium de veterum artium monumentis e. s. p.

§. 101. Fontes iidem, qui historiac et antiquitatum: Scriptores et monumenta: in primis Homerus, Hesiodus: Apollodorus, Pa laephatus. Opuscula mythol, phys. cura Gale. Amst. 1688. Auctores myth. veteres latini, ed. van Staveren. 1742. 8.

Natalis Comes Myth. Gen. 1651. 8.

Compendia: Damm (Berl. 1786. 8.) Seybold (Lips. 1796. 8.) Remler. (Berl. 1790. 8.) Herrmann Handbuch der Mythol. Berl. 1787.

sq.

sq. (1 To. Homericos et Hesiodeos mythos,
2 To. Lyricorum, 3 To. astronomicos con-
tinet.) Moritz Götterlehre (Berl. 1791. 8.)
Nitsch Mythol. Wörterbuch. Lips. 1793. 8.
(cuius vide Praefat.)

*Praemonenda de Diis eorumque natura ex
mente antiquissimorum hominum.*

§. 102. Θεός, τὸ θεῖον rudibus populis
est natura quaedam ab humana diversa, quo-
quo modo praestantior, oculorum sensui non
subiecta, nisi corpore adsumto, sensili ta-
men specie, seu apud animum seu artis ope
fingi solita.

Cf. Heyne Opusc. acad. III. comment.
1. et 2.

Dii Graecorum *humana forma* induiti, hu-
manis moribus, virtutibus vitiisque instructi,
evecta tamen et aucta paullo ultra humanae
naturae modulum et corporum et animorum
virtute.

Erant igitur vitae longissimae, (*αἰδίατοι*)
perpetuo iuvenes, corpore validissimo, insi-
gni formositate, et proceritate, cursu celerissimi,
fortes et audaces. Pro lubitu hominum ocu-
lis apparent, seque subtrahunt.

Utriusque sexus (Dii Deaeque) *connubia*
habent, *ritus nuptiales*; (dotem) coēunt cum
hominibus. *Sedes* in Olympo, in domibus:
conciones habent: *epulantur, lavantur, vestiunt*
se,

se, dormiunt. Tota vita ad humanam adumbrata.

Convicia, fraudes, poenae. Furta, perfidia, saevitia; ultiōis cupidi, iracundi, avari. Dolent, eiulant, lacrymas fundunt, curis torquentur. Placantur muneribus, Sacrificia.

Præsentia certis locis circumscripta: suas quisque ditiones habent, sua munera. (Yēgas.)

Cf. Plessing Memnonium. Tomo I.
Meiners Grundriss der Geschichte
aller Religionen. Lemgo 1785.

Lindemann Gesch. der Meinungen
älterer und neuerer Völker . . . von
Gott, Religion etc. Stendal 1784
—86. III. T. 8.

Sectio I.

Mythi antiquissimi de origine Mun- di et Deorum.

§. 103. *Quatuor elementa rerum: 1. Chaos,*
cuius liberi Erebus et Nox, nepotes Aether
et dies. Noctis liberi Μῶρος, νῆσος, Θάνατος,
somnus, Μῶμος, Οἴγυς, Μῆραι, Πώμαι,
Νέμεσις, "Ερη, "Ατη, Senectus, Hesperides
etc. 2. Terra, mater Ponti, Montium et
Urani: Nerei, Titanum, Cyclopum, Erin-
nyum, Gigantum etc. Familia Nerei copiosa.
3. Tartarus et 4. Eros.

§. 104.

§. 104. *Antiquissima Theogonia*, cuius tria vulgo systemata assumuntur:

Primum ab Urano profectum, qui cum Tellure genuit Titanes etc. (n. 2. §. 103.)

Secundum a Crono, Urani fil. (Saturno) qui cum Rhea sorore genuit Vestam, Cererem, Junonem, Plutonem, Neptunum et Jovem.

Tertium a Jove.

Plena ista Theogonia bellis et seditionibus. Latent in his terribilia naturae phæno-
mena, terrae motus, vulcani e. s.; principa-
tus obtinendi ratio, devictis hostibus; facta
historica.)

§. 105. *Antiquissima humani generis histo-
ria.* Primi homines Diis simillimi, beati,
innocentes. Proximi deteriores: multo pe-
ior tertia generatio, bellicosa quarta. (De
quatuor aetatibus, aurea, argentea, aenea,
ferrea.)

Prometheus, (Pandora, Epimetheus.)
Diluvia, Ogygium — Deucalion et Pyrrha.

Cf. Einleit. in die class. Schriftst. der R.
und Gr. in Tomo II.

Sectio II.

Recensus Deorum.

§. 106. Dii maiorum gentium.

a. *Zeus* (Jupiter) naturae symbolum;
aether; summum numen; rex De-
orum; rex aliquis Cretensis.

b.

- b. Ἡην (Juno, naturae symbolum; aër; regina Deorum; machina poetica).
 - c. Ποσειδων (Neptunus) aquae symbolum; rex maris.
 - d. Ἡφαιστος (Vulcanus) symb. ignis et quidem vehementis; symbolum artis, quae ope ignis utitur.
 - e. Φοῖβος, Ἀπόλλων (Apollo) Symb. solis; tutor gregum et armentorum; praefectus musicae et cantus; vates; pater artis medicae.
 - f. Πάλλας, Ἀθηνη (Minerva) Sapientia; artium muliebrium magistra; fortitudo bellica temperata.
 - g. Ἄρης (Mars) bellum.
 - h. Ἀφεδην (Venus) dea amoris et venustatis.
 - i. Ἐρυν (Mercurius) Symb. prudentiae et calliditatis; interpres et κῆρυξ Deorum; eloquens; custos commercii et divitiarum.
 - k. Ἀρτεμις (Diana) Lunae symb. Veneratrix; Virgo; Judiciorum praeses.
 - l. Ἔστια (Vesta) ignis domesticus, sacer.
 - m. Δημήτρη (Ceres) Natura, Tellus, Agricultura.
- §. 107. Huic Deorum concilio adscripti
a Graecis et Romanis

a. Al-

- a. Διόνυσος (*Bacchus Liber*) Natura;
auctor culturae humanae; vini
dator.
- b. Ἄδης (*Pluto*) inferorum et manium
Deus.
- c. Saturnus, temporis symb.
- d. Tellus.
- e. Cybele, Magna Mater. Vis genetrix.
- f. Janus, anni praeses; ianitor Olympi;
custos ianuarum; prudens; pax.
- g. Sol et Luna.

§. 108. 2. Dii minorum gentium, Indi-
getes, semones.

- a. Ἡρακλῆς, (*Hercules*) symb. roboris
et fortitudinis.
- b. Ἀσκληπιός (*Aesculapius*) medicus.
- c. Διόσκουροι (*Castor et Pollux*) nauta-
rum custodes.
- d. Quirinus. (*Rómulus.*)
- e. Pan et dii sylvestres et agrestes.
- f. Dii hortularii. Priapus, Flora, Po-
mona etc.
- g. Dii marini.

§. 109. Mediae inter Deos hominesque
naturae.

- a. Genii. Cf. *Manso Myth. Versuche.*
- b. Musae — (animi vires.)
- c. Χάριτες (*Gratiae*) Cf. *Manso l. c.*
- d. Ερωτες (*Cupidines*)

H

e. Hy.

e. Hymen.

f. Ωγας (Horac) Cf. Manso l. c.

g. Nymphae: Oreades, Dryades, Naiades etc.

§. 110. Homines a Diis amati.

Quid lateat sub his mythis — saepe olim rapti per vim iuvenes a piratis etc. — Eximia venustas, quae ipsis Diis placuerit — Mors iuvenum praematura — "Οὐ Θεοὶ φλοῦσιν, αποθνήσκει νέος. Menand.

a. Ganymedes, Trois fil. a Jove amatus.

b. Tithon, Laomedontis f. Orion Clitus et Cephalus Aurora amasii.

c. Adonis, Veneris deliciae. (Adoniazusae.)

d. Hyacinthus παιδίνα Apollinis. Cyprissus eiusdem.

e. Leucothoe, Clytie, Daphne Apollinis.

f. Endymion a Diana amatus.

g. Acis et Galatea etc.

Sectio III.

H e r o e s .

§. 111. 1. Perseus fil. Jovis et Danaes. Medusa. Pegasus. Mythus ne a veteribus quidem intellectus.

2. Bellerophon Sisyphi nepos. Chimera. (forsan Mythus de inventa arte equitandi.)

3. Ja-

3. Jason Aesonis fil. Argonautae. Medea. (*Mythus de re nautica.*)
4. Theseus. Creta, labyrinthus, Minotaurus. Ariadne. Athenae.
5. Meleager Oenei fil. Aper Calydonius. Atalante. (*Mythus de re venatoria.*)
6. Minos rex Cretae. Pasiphae. (*Mythus rei iudicariae et legislationis.*)
7. Daedalus, sculptor. Icarus. (*Mythus artis statuariae.*)
8. Orpheus, Calliope et Apollinis fil. vates, mysteriorum auctor. (*Mythus musicæ et poëseos.]*)

Mythi tragicci.

§. 112. Homines Diis inferiores — semper infelices — πᾶν θεῖον φθονεόν — Hominum arrogantia graviter punita — fortuna instabilis.

Thebae: Cadmus Thebarum conditor. Familia Iunoni invisa. Semele, Pentheus, Athamas Inonis maritus, Actaeon Autonoës fil. Antiope Labdacii uxoris: (*Amphion et Zethus.*) Laius, Oedipus eius fil. (*Sphynx*) Jocasten matrem in matrimonium duxit, patrem occidit. Eteocles et Polynices, bellum Thebanum: (*Antigone*) bellum τῶν ἐπιγονῶν. Niobe Amph. uxoris, a Latona punita.

Troia: Eridos pomum — Paris. Juno et Minerva Troiae infestae. Raptus Helenae,

*nae, excidium Troiae. Reditus Graecorum
Agamemnon, Ulysses.*

*Pelopidae: Pelops Tantali fil. Oenomaum
dolo occidit. Eius filii Atreus et Thyestes.
nepos Aegisthus, Agamemnonis interfector.
Agamemnonis uxor Clytemnestra ab Oreste fil.
occisa: filia Iphigenia.*

Phaeton Apollinis fil., infelix auriga.

§. 113. Similes aliquot mythi comparati.

*Mythi de amicis. Theseus et Pirithous.
Orestes et Pylades. Achilles et Patroclus.
Ulysses et Menelaus. Aeneas et Achates.*

*Descensus ad inferos. Orpheus. Theseus.
Hercules. Ulysses. Aeneas. Bachus (pro-
pter Semelen.)*

*Foedi amores, amatis perniciosi. Antea et
Bellerophon. Phaedra et Hippolytus. Phy-
llonome s. Periboea et Tennes. Hippolyte
s. Astydamia et Peleus. Myrtilus et Hip-
podamia. Byblis et Caunus. Nyctimene
et Clymenos.*

*Certamina hominum cum Dii perniciosa.
Marsyas cum Apolline. Niobe cum Latona.
Andromeda cum Nereidibus. Eurytus cum
Apolline.*

*Dii ab hominibus oculis visi, cum horum
pernicie. Diana ab Actaeone. Minerva a
Tiresia. Calydon, Haliacmon (Plutarch. de
flum.) Semele.*

Con-

Coniugum amor. Admetus et Alceste.
Ulysses et Penelope. Orpheus et Eurydice.
Ceyx et Alcyone.

Infantes mire servati. Perseus. Aegisthus.
Alopae. Jupiter. Amphion et Zethus.
Atalanta. Pelias et Neleus.

Cavades fratrum, parentum, liberorum, coniugum. Absyrtus a Medea. Phocus a Telamone. Atreus et Thyestes. Aedon Ityllum patri coxit. Danaides. Meleager culpa matris Althaeae. Laius ab Oedipo. Althemenes a Creteo. Alcmaeon matrem. Orestes matrem. Progne.

Sectio IV.

Monstrrosae figurae.

§. 114. Tria sunt monstrorum genera. Primum ad ea tempora referendum, ubi rudit indigestaque moles, congestaque non bene iunctarum discordia semina rerum: pugna formae cum informi, mali cum bono, Κῆρες, Cyclopes. Centimanes. Typhon. Gorgones. Echidna. Gentes ferae Centauri, Lapithae.

Secundum in Orco dedit, in quo foeda omnia et deformia coacta latent. Eritnyes: monstra ista antiquissima, ut Centimanes, Titanes etc.

Tertium inter homines vivit. Aliae, quidem divinac naturae, divinandi scientia praeditae:

ditae: allae *immanes bestiae*, e coitu innaturali ortae, aut a Diis ad hominum terrorem et perniciem procreatae. *Enormi magnitudine*: Cadmeus serpens, aper Calydonius, Leo Nemeus. *Invictae ab hominibus*: Harpyiae, stymphalides, Hydra. *Pestiferae et ignivomiae*: Chimaera, Diomedis equi, Harpyiae. *Vultu humano*: Scylla, Harpyiae, Sphynx, Minotaurus. *Multis capitibus*: Hydra, Serpens Hesperidum, Chimaera, Cerberus, Cadmeus serpens. *Variis membris*: Chimaera, Sphynx, Hydra, Scylla, Cerberus. *In piscem aut serpentem desinentes*: Scylla, Cerberus, Uncis, dentibus, oculis ultra modum ingentibus. *Monstra marina*: Sirenes, Triton etc.

§. 115. Narrationes de mutatis formis.
(De Proteo.)

Conf. Mellmann Comment. de causis et aucto-
ribus narrationum de mutatis formis,
Lips. 1786. 8,

Sectio V.

Mythi astronomici.

Praeclare hunc locum tractavit Herrmann.
Handb. der Mythol. Tomo III.

Sectio

Sectio VI.

Mythi de statu animorum post mortem et de rebus inferis.

§. 116. Mors dicitur 1. necessitas moriendi, *Moīqa*, *fatum*. 2. causae mortis violentiae κῆρος, κῆρος. 3. discessio in regionem incognitam, *lēvai eis Aίδου δῶμα*. 4, status corporis exanimati quietus, *θάνατος*. — Moritur homo, quando vitae filum a *Parcīs* netum scinditur. — Moritur autem *corpus*, ipse homo, *αὐτός*: ex quo fugit *ψυχή*, simulacrum hominis inane, volatile, in Orco duraturum. *Lethe*.

§. 117. De Orco varia poëtarum commenta (*Homeri* et aliorum) non ita facile separari possunt. *Flumina*: Cocytus Pyriphlegethon, Acheron, Styx. *Judices*: Minos, Rhadamantus, Aeacus. *Reges*: Pluto cum Proserpina. *Aditus*, trans stygem in *Charonitis cymba*. *Portitor*: Cerberus: *Incolae*: manes, umbrae, Furiae. (Eumenides, Erinyes) *Erebus*, *Orcus*, *Infernus*, *Tartarus*, *Ades* quomodo differant.

§. 118. Sedes et poenae impiorum, Supplicia Tantalī, Ixionis, Phlegyae, Danaidum. Sisyphi etc.

Sedes piorum: Insulae beatorum, Elysium, campi Elysaei.

Addi

Additamentum de Mythis Aegyptiacis.

§. 119. Aegyptiorum mythi omnes physici fuisse videntur, ex diversis naturae phaenomenis, in primis terrae proprietatibus, Nilo, et animalibus vel nocuis vel utilibus repetendi. Adde hieroglyphicam Aegyptiorum scripturam. Conf. Dornedden Phamenophis etc. Gott. 1797.

§. 120. Numina: Isis, Osiris, Serapis, Canopus, Harpocrates, Horus, Anubis, Theut etc. etc. Symbola: Sphynx, Leo, Lopus, Serpens, Crocodilus, Rana, Ibis, felis etc.

Conf. libros laudatos §. 101.

Jablonsky Pantheon Aegypt. Francf. 1752. 8.

Meiners Versuch über die Relig. Gesch. der ält. Völker, besonders die Aeg. Gött. 1775.

Eiusdem Ueber den Thierdienst der Egypt. Verm. philos. Schriften To. I.

Pauw Recherches philos. sur les Egyptiens. Berl. 1773. 2 Voll.

Numi Aegyptii Imperatorii — ed. Zoëga: Rom. 1787. 4. (Bibliothek der alten Liter. und Kunst. Fasc. 6 et 7.)

Heeren Ideen über die Politik, den Verkehr und Handel etc. I. p. 426. sq.

§. 121. Cognitis igitur Mythologiae summis capitibus, facilius quivis intelliget, quomodo

modo sit in hoc studio versandum. Recte *Hermannus* Mythologiam digessit ex variis poëtarum generibus et aetatibus, Homero et Hesiodo, Lyricis, astronomicis, additurus Tragicos, philosophicos etc. Idem secutus est ordinem regionum et locorum. Separandi porro sunt mythi pro eorum origine, mythi orientales, vere Graeci, aliunde advecti, Romani (historia migrationis mythorum.) Possis etiam dividere mythos historicos, physicos, heroicos, poëticos, philosophicos. Sunt, qui separent mythos coelentes, astronomicos, terrestres, (montium, fluviorum, sylvarum) humanos, marinos, infernos: alii de cosmogonicis, theogonicis, geogonicis et genealogicis loquuntur.

IV. HISTORIA LITERATURÆ.

GRAECAE ET ROMANAЕ.

§. 122. Vox *Literaturæ*, ex quo tempore in linguam nostram migravit, vario sensu, accipitur. Loquimur enim de *literatura*, *disciplinae cuiusdam*, *Physicae*, *Philosophiae*: de *literatura alicuius libri*, *Homeri*, *Bibliorum*: de *literatura cuiusdam gentis*; idque tum *objective*, tum *subjective*. Omnino vero sub *literatura* intelligimus eruditionem *sive artes liberales libris illustratas*. Est igitur *Literaturae Graecæ et Romanae historia*, *narratio de doctrina et eruditione Graecorum et Romanorum ipsorum libris servata et illustrata*. Continet ea.

- a. historiam eorum, qui artes libris illustrarunt. (*Biographia literaria*.)
- b. historiam librorum ipsorum (*Bibliographia*)
- c. historiam subsidiorum eruditionis et studii literarum. (*Archaeologia literaria*.)
- d. histo-

d. historiam disciplinarum et artium,
s. eruditionis ipsius. Meiners Ge-
schichte der Wissenschaften in
Griech. und Rom. T. II.

§. 123. Potest ea tractari vel *chronologice*,
secundum aetates scriptorum, vel *scientificē*,
secundum varia eruditionis et artium genera.
Ceterum eam subsidio reliquarum discipli-
narum, historiae, antiquitatum etc. carere
non posse, sed arctissimis vinculis cum iis
coniunctam esse, in aperto est.

§. 124. Quaeritur enim: quid illae gen-
tes in literis profecerint? in quibus litera-
rum generibus excelluerint? quaenam potis-
simum ingenia literarum studium foverint et
adiuverint? quaenam opera ab ipsis illis gen-
tibus pro praestantissimis sint habita? quae-
nam perdita sint, quae hodie supersint? quo-
modo et quali habitu haec ad nos pervene-
rint? quomodo recentiori aetate sint tracta-
ta? quaenam extant subsidia, ad illos libros
legendos, et recte intelligendos ac iudican-
dos? etc.

§. 125. Fontes huius historiae sunt ipsi
Graecorum et Romanorum libri omnes.

§. 126. Subsidia varii generis: 1. *Lexica
liberaria universaliora*, Hamberger, Adclung,
Denis, Jöcher, Saxe, Lawätz etc. 2. *Cata-
logi bibliothecarum*, in quibus Codices MSS. et
praecipuae librorum veterum editiones ser-
vantur. Catalogus bibliothecae Bünavianaæ,
Baum-

Baumgarteniana, Vindobonensis, Mediceae,
Venetiana, Escurialis etc.

Bibliothecae omnium clarissimae et Cod.
MSS. ditissimae;

Romae in Vaticano. Florentiae Medica-
Laurentina. Venetiae ad St. Marcum
Mediolani Ambrosiana. Modenae, Bon-
oniae. Parisiis Regia olim dicta. Argen-
torati. Hispanica Escurialis. Londini
in Musaco. Cantabrigiae Oxoniae Bod-
leiana. Lugduni Batavorum. Upsalae.
In Russia Synodalis Moscoviae. In Ger-
mania Angustae Vindel. Basileae, Fran-
cfurti ad Moenum, Guelferbyti, Lipsiae
Paullina et Curialis, Norimbergae, Bero-
linensis, Dresdeni, Monachi, Vindobonae,
Vratislaviae Rhedigeriana, etc. etc.

3. Libri varii, supra laudati in parte
Grammatica, Critica, Hermeneutica et reli-
quis. 4. Bonae veterum librorum editiones,
quibus praefixac sunt notitiae literariae.

Reliqua suis locis indicantur.

De versionibus germ. Schummel Ue-
bersetzer-Bibliothek, Witt. 1774. 8.

Nuper similem bibliothecam edere
coepit Degen.

A. Historia Literaturae Graecae.

§. 127. Subsidia: Fabricii bibliotheca
Graeca. Voll. XIV. 4. denuo edita cura
Har-

Harlesii. Harles Introd. in historiam Gr. linguae. Altenb. 1795. 3 To. 8. Beck Commentarii de literis atque auctoribus graecis atque latinis. P. I. Sect. I. Lips. 1789. 8.

P A R S P R I M A.

Historia literaturae Graecae ordine chronologico delineata.

P e r i o d u s p r i m a

1856 ante Chr. usque ad 1184. Troiae exc.
(*Aetas vatum Thracicorum.*)

Mythica omnia. Prima poëseos semina.
Poësis antiquissima quid fuerit? — *Olenus*
lyricus, Amphion, Eumolpus, Philammon, Tha-
myris, Linus, Melampus, Orpheus, Musaeus.

P e r i o d u s s e c u n d a.

1184 ante Chr. usque ad 594. Solon: legisl.
(*Aetas vatum Jonicorum.*)

Poësis historica: epica: gnomica: lyri-
ca: Jambi. Prima prosaicae orationis initia.
Homerus, Ἔνη Κύπεια, Ναυπάκτια, Νόσοι,
Asius, Cynaeton, Eumelus, Pisander, Poëtae
cyclici, Tyrtaeus, Solon, Epimenides, Minner-
mus, Archilochus, Septem Sapientes, Thales
philos. Aesopus fab.

P 6.

Periodus tertia.

594 ante Chr. usque ad 336. Philippi mort.
(Aetas aurea Atticae prosae et philos.)

Fervent ingenia. Gnomici poetac: lyrici multi. Flos poeseos dramaticae. Philosophiae studium. Prosa colitur. Historici commentarii. Floret eloquentia. *Alcaeus, Sappho, Erynna, Ibucus, Stesichorus, Anacreon; Theognis, Callinus, Simonides; Cadmus, Pherecydes, Hecataeus: Anaximander, Anaximenes, Pythagoras, Xenophanes, Heraclitus; Susarion, Dolon, Thespis; Ocellus Lucanus; Aeschylus, Pindarus, Epicharmus, Corinna; Achaeus; Protagoras, Gorgias; Democritus; Bachylides; Cratinus, Plato Com., Praxilla; Hellanicus; Anaxagoras, Herodotus, Sophocles, Agathon; Parmenides, Socrates; Euripides Eupolis, Aristophanes; Hippocrates. Aristippus, Antisthenes, Cebes, Aeschines, Thucydides, Xenophon; Lysias, Andocides, Isocrates, Plato; Antimachus Colophon. Timaeus Locrus, Archytas; Isaeus; Demosthenes, Aeschines Or., Theopompus Hist., Ephorus, Lycurgus Or.*

Periodus Quarta.

336 ante Chr. usque ad 146. Mummiuum,
(Aetas eruditioris Alexandrinae.)

Philosophi subtile: cynica libertas: sectae,

etae. Comoediae licentia coercita. Eloquenta in declamationem abit. Poëtae docti. Eruditio grammatica et critica. Poësis elegica et bucolica. Aristoteles, Diogenes Sinopen-sis, Alexis, Menander Com., Heraclides Ponticus, scriptores rerum Alexandri, Throphrastus, Dicaearchus, Aristoxenus Mus., Eu-hemerus, Demetrius Phalereus, Euclides. Epicurus, Zeno Stoicus, Nossis, Anyte, Lyco-phron, Callimachus, Theocritus, Aratus, Anti-gonus Carystius, Timon Sillographus, Zenodotus Gram., Cleanthes, Chrysippus, Marmor Parium. Zoilus, Aristarchus, Manetho, Apollonius Pergaeus; marmor Adulitanum, Era-stophenes Gram., Hero, Archimedes. Apollo-nius Rhodius, Aristophanes Gram., Crates Mallotes, Hipparchus Astr., Carneades, Ni-cander Coloph. Apollodorus, Moschus, Bion, Panaetius.

P e r i o d u s Q u i n t a.

146 ante Chr. usque ad 306 p. Ch. Con-stant. M. 1. 146—136 p. Chr. Perit Graeca elegantia. 2. 136—306 — Aetas sophistarum, Mysticorum, an-thologiarum.

Migrant Graecae literae Romam: exspira-vit Attica Musa, severa virtute Romano-rum oppressa. Paucae stellulæ e caligine mi-cantes. Polybius, Meleager, Andronicus Rho-dius,

dius, Archias, Apollonius Sophista Lexicogr. Didymus Schol., Dionysius Halic., Diodorus Siculus, Nicolaus Damasc., Strabo, Philo Judaeus, Apollonius Thyanensis, Onosander, Dioscorides Med., Cornutus, Fl. Josephus, Musonius Rufus, Epictetus, Aretacus Med.; Dio Chrysostomus; Plutarchus; Phavorinus, Alcinous; Arrianus; Artemidorus, Aelianus Tact., Apollonius Dyscolus, Polemo, Rh. Herodes Atticus, Appianus, Hephaestion. Marcus Aurelius; Ptolemaeus Math., Polyaenus, Hermogenes, Galenus, Pausanias, Lucianus, Aristides, Jamblichus, Julius Pollux. Sextus Empiricus, Maximus Tyrius, Philostratus, Oppianus, Alex. Aphrodiseus, Athenaeus, Diogenes Laërtius, Aelianus (V. H.,) Dio Cassius, Herodianus, Plotinus, Longinus, Achilles Tatius, Alciphron.

Periodus Sextus.

306 usque ad 1453 p. Chr. Constanti.
nop. exp.

(Aetas Byzantinorum.)

Saec. 4. Aphtonius. Theon. Timaeus Lex., Libanius. Julianus. Harpocratius. Salustius Phil., Themistius, Diophantus. Nemesius. Pappus, Theon Alex., Eunapius, Longus, Xenophon Eph., Chariton, Polemo phys. Zosimus.

Saec. 5. Olympiodorus, Eudocia, Proclus, Marinus, Stephanus Byz.. Pacanius, Hierocles, Aetius

*Aetius Med., Anmonius, Malchus. Cointus
Smyrnaeus s. Calaber, Coluthus, Tryphiodorus,
Musaeus.*

Reliquos, ut chartae parcatur, in Parte
II suis quemque locis nominabimus.

P A R S A L T E R A.

Historia Literaturae Graecae ordine scientifico delineata.

(Praemissa singulorum generum brevi
historia, narrantur vitae auctorum, indicantur
eorum scripta cum censura, laudantur editio-
nes (principes et ex reliquis optimae,) commen-
tarii praestantissimi et versiones.)

I. Poësi s.

Cf. Koeppen *Griech. Blumenlese.* Tomo 3.
(De Pseudo—Orphicis—de Musaeo anti-
quissimo—de Sybillis.)

1. Poësi s epica.

*Homerus . . . Epea post Homerum per-
dita . . .*

*Antimachus Coloph. fr. *) Cyclus epicus.
Apollo.*

*) Fr. significat, fragmenta.

Apollonius Rhodius. *Quintus Calaber.*
Tryphiodorus. *Coluthus.* *Nonnus.* *Joh.*
Tzetzes.

2. Poësis didactica.

Hesiodus. *Solon* fr. *Theognis* fr. *Phocylides* fr. *Carmen aureum Pythagorae.* *Nau machius* fr. *Xenophanes* fr. *Parmenides* fr. *Empedocles* fr.

Aratus. *Nicander.* *Scymnus.* *Dionysius Periegetes.* *Oppianus.* *Manuel Phile.*

Fabula Aesopica. (*Babrius.* *Aphthonius.* *Syntypas.*)

3. Poësis lyrical.

Hymni, Elegiae, Odæ, Scolia etc. *Hymni Orphici.* *Homerici.* *Cleanthes.* *Callimachus.* *Proclus.* *Scolia Aristotelis,* *Ariphronis,* *Dionysii,* *Mesomedis H.*

Lyr. *Thaletas.* *Terpander.* *Alcman.* *Alcaeus* fr. *Sappho* fr. *Eryna* fr. *Stesichorus* fr. *Ibycus* fr. *Anacreon.* *Simonides* fr. *Pindarus.* *Bacchylides.* *Anyte.* *Myro.* *Lasus.* *Melaniippides.* *Telesilla.* *Corinna.*

Eleg. *Tyrtaeus.* *Callinus.* *Mimnermus* fr. *Euenus.* *Hermesianax* fr. *Philetas.* *Callimachus.*

Jambi. *Archilochus* fr. *Simonides.* *Hipponax.*

4. Poë-

4. Poësis dramatica.

A. Tragoedia: Thespis. Phrynicus.
Aeschylus. Sophocles. Euripides. Jon. Achaeus.
 Agathon. Jophon. Chaeremon. Homerus
 iunior. (*Lycophron. Ezechiel.*)

B. Comœdia, vctus: Epicharmus: Cratinus. Eupolis. Phrynicus. Plato iun. Aristophanes. media: Antiphanes. Alexis. nova: Menander fr. Philemon etc. etc.

C. Drama Satyricum: Euripidis Cyclops.

5. Poësis bucolica (Idyllion)

Theocritus. Moschus. Bion.

6. E p i g r a m m a.

Anthologia. Meleager. Straton etc. etc.

7. S i l l i.

Xenophanes. Timon fr.

II. P r o s a.

1. Historia.

Cadmus. Pherecydes. Hecataeus. Acusilaus. Dionysius Mil. Hellanicus fr. Herodotus. Thucydides. Ctesias fr. Xenophon. Philistus. Theopomps fr. Ephorus. Heraclides Ponticus fr. Alexandri M. res gestas Callisthenes. Anaximenes. Ptolemaeus Lagi.

Aristobulus. Onesicritus. Hegesias etc. Hecataeus iun. fr. Demochares. Timaeus. Euhemerus. Callias. Manetho fr. Berosus. Duris etc. etc. Polybius. Dionysius Hal. Dioaorus Siculus. Nicolaus Damasc. fr. Josephus. Plutarchus. Arrianus. Appianus. Dio Cassius. Herodianus. Zosimus. Zonaras Saec. XII. Georgius Gemistus s. Pletho Saec. XV.

Byzantini: Saec. 6. Proeopius. Agathias. Menander. Theophylactus. Saec. 7. Nicephorus. Saec. 10. Joh. Malatas. Josephus Genesius. Constantinus Porphyrogeneta. Saec. 11. Joh. Scylizes. Nicephorus. Anna Comnena. Saec. 12. Joh. Zinnamus. Saec. 13. Nicetas Acominatus. Saec. 14. Nicephorus Gregoras. Joh. Catacuzenus. Georg. Codinus. Joh. Ducas. Saec. 15. Laonicus Chalcocondylas. Georgius Phranzes etc. etc.

2. Geographia.

Anaximander. Hanno. Dicaearchus. Nearchus. Agatarchides. Eratosthenes. Artemidorus. Scymnus. Strabo. Isidorus. Ptolemaeus: Pausanias. Agathemer Saec. III. Marianus Heracleota Saec. VI. Stephanus Byzant. Saec. VI. Cosmas Indopleustes Saec. VI. etc. etc.

3. Script.

3. Scriptores de rebus literariis et antiquariis.

Diogenes Laertius. Athenaeus. Aelianus.
 Philostratus Lem. Philostratus iun. Eunapius
 Hesychius Illustris Saec. VI. Olympiodorus.
 Saec. VI.

4. Chronologia.

Demetrius Phalereus. Philochorus. Eratosthenes. Castor. Marmor Parium: Monumentum Adulitanum. Chronicon Paschale. Julius Africanus Saec. III. Eusebii Chronicon Saec IV. Eusebius. Cedrenus Saec XI.

5. Scriptores mythographi.

Heraclides Ponticus. Eratosthenes. Apollodorus. Conon. Ptolemaeus. Hephaestion. Palaphatus Saec. V. Cornutus. Sallustius etc.

6. Fabulae Milesiae.

Heliodorus, Saec. IV. Achilles Tatius Saec. V. Longus. Chariton. Xenophon Ephesius Saec. V. Theodorus Prodromus Saec. XII. Eustathius Saec. XII. etc.

7. Philosophia.

(De poetica Phil. — politica — gnomica — cosmogonica —)

Sectae

Sectae Jonicæ: Anaxagoras fr. Pythagoricae: Theano fr. Alemaeon. Timaeus Locrus. Ocellus Lucanus. Theages fr. Archytas fr. Philolaus. Eudoxus. Eleaticæ. Melissus fr. Heraclitus fr. — Democritus. — Protagoras. Diagoras.

Socratici: Xenophon. Aeschines. Cebes: Sectæ Cyrenaicæ. Aristippus. Hegesias. Theodorus Atheus. Evhemerus. Cynicæ: Antisthenes. Diogenes. Crates. — Peregrinus Saec. III. Demonax Saec. III. Platonicae: Plato. Speusippus. Crantor. Carneades. — Galenus Saec. II. Alcinous. Albinus. Taurus. Numenius. Phavorinus. Plutarchus. Gemistus Pletho. Neo-Platonicae. Ammonius Saccas. Plotinus. Origenes. Porphyrius. Philostrati. Iamblichus. Proclus Diadochus Saec. V. Hierocles. Peripateticæ: Aristoteles. Theophrastus. Demetrius Phal. Heraclides Ponticus. Andronicus Rhod. Nicolaus Damascenus. Alexander Aphrodisaeus. Themistius. Olympiodorus. Simplicius Saec. VI. Ioh. Damascenus S. VIII. Michael Psellus. Photius S. IX. Michael Ephesius Saec. XI. Eustratius Saec. XIII. Theodorus Metochita Saec. XIV. Stoicæ: Zeno. Chrysippus. Cleanthes. Panaetius. Posidonius. Musonius Rufus fr. Epictetus. Arrianus. Antoninus Phil. Epicureæ: Epicurus fr. Pyrrhonicae: Pyrrho. Timon. Acenesidemus fr. Sextus Empiricus.

Chris.

Christiani: Justinus Martyr. Theophilus Antioch. Saec. II. Tatianus. Clemens Alexandrinus. Origenes Saec. III. Chalcidius Saec. IV. Nemesius Saec. IV. Synesius Saec. V.

Miscellanea philosophica. Philo Judaeus. Dio Chrysostomus. Plutarchus. Lucianus. Maximus Tyrius. Johannes Stobaeus Saec. VI. Julianus etc.

8. Eloquentia politica.

(*Sophistæ; Protagoras. Gorgias. Prodicus. Hippias.*) *Pericles. Antiphon. Lysias. Andocides. Isocrates. Isaeus. Demades. Demosthenes. Aeschines. Lycurgus. Hyperides. Demarchus. etc.*

9. Ars oratoria et declamatio.

Aristoteles. Demetrius Phal. Dionysius Halic. Hermogenes. Aristides. Lesbonax. Antonius Polemo. Longinus. Menander Saec. IV. Minucianus fr. Alexander fr. Phoebammon fr. Aphtonius. Libanius. Severus Saec. V. . . Theon. Anonymus Sophista. Himerius. etc.

10. Epistolæ.

Phalaris — Anacharsis — Solon — Chilon — Theano — Euripides — Plato — Chion — Themistocles — Brutus. Alciphron. Aristaenetus. Julianus. Aeneas Gazaeus etc.

11. Ma-

II. *Mathesis, Physica, Astronomia,
Musica, Astrologia, Physiognomia etc.*

Hippocrates Ch. Plato. Eudoxus. Dinos-tratus. Aristoteles. Theophrastus. Aristoxenus. Eudemus. Dicaearchus. Pytheas. Auto lycus. Euclides. Aristillus. Timocharis. Aristarchus Samius. Archimedes. Manetho. Eratosthenes. Apollonius Pergaeus. Dositheus. Bito. Nico-medes. Hipparchus. Geminus. Philo. Sosigenes. Ptolemaeus. Theon. Serenus. Achilles Tatius. Nicomachus. Heliodorus. Diophantes. Saec. III. Pappus. Theon Smyrnaeus. Synesius. Proclus. Marinus. Isidorus Mil. Eutocius. Diocles. Sporus. Leontius. Hero iun. — Pole-mo. Adamantius. Melampus. etc.

12. Historia naturalis.

Aristoteles. Theophrastus. Cl. Aelianus etc.

13. Ars medica.

Hippocrates: Xenocrates. Dioscorides. Galen. Aretaeus. Palladius. Rulus. Theophilus. Oribasius. Actius S. V. Alexander Trallianus. Moschion. Theophanes Saec. X. etc. etc.

14. Tactic a.

Aeneas Tacticus: Onosander. Aelianus. Arrianus. Polyaenus. Mauritius. Hero. Leo VI. Athenaeus.

15. Gram-

15. Grammatica. Critica,

Aristarchus. *Apollonius Dyscolus*. Aelius Herodianus. *Ammonius*. Tzetzes. Moschopulus Saec. XIV. *Chrysoloras*. *Theodorus Gaza*. *Eustathius*. etc.

(*Philetas*. *Zenodotus*. *Aristophanes*. Aristarchus. *Crates Mallotes*. *Apion*.)

16. Lexicographi, Glossaria, Paroemiologi.

Apollonius. *Phrynicus*. *Pollux*. *Zenodotus*. *Diogenianus*. *Timaeus*. *Harpocration*. *Hesychius*. *Philoxenus*. *Etymologicum magnum*. *Suidas*. *Thomas Magister*. *Apostolius* Saec. XIV.

17. Excerpta.

Photius. *Stobaeus*.

B. HISTORIA LITERATURAE ROMANAЕ.

§. 128. Subsidia: *Fabricii bibliotheca* lat. ed. Ernesti. Lips. 1773. 3 Voll. 8. *Harles Introductio in Notit. Liter. Rom.* Norimb. 1781. 2 Voll. 8.

P A R S

P A R S P R I M A.

Historia Literaturae Rom. ordine chronologico delineata.

Periodus prima *)

Ab antiquissimis inde temporibus usque ad finem belli Punici I.

754 ante Chr. — 241. (513 a. U. C.)
Numae libri. Axamenta s. carmina Sa-
liaria. Annales maximi. Libri lintei. Le-
gati in Graeciam missi de conquirendis legi-
bus. Drama primum Etrusci moris 365 a.
Chr. — Columna Duili 260.

Periodus secunda.

a fine belli Pun. I. usque ad mortem Sullae.

241 ante Chr. — 78(676 a. U. C.)
Livius Andronicus. Naevius Historici,
Fabius Pictor, Cincius Alimentus. Prosa.
Setum de *Bacchanalibus*, Ennius. Plautus. *Cato*
Cens. Terentius. Panaetius. Polybius. Crato
Mallotes. Rethores Seto expulsi. Legati
Atheniensium Carneades, Critolaus et Dioge-
nes Romam veniunt (599 a. U.) Pacuvius,
Co-

*) Varias periodi a recentioribus VV. doctis divisae
et appellatae e metallis: aetas aurea, argentea, aenea,
ferrea etc., ex diversis hominum aetatibus, Infancia;
adolescentia, virili aetate e. s. p. Conf. kurze Theo-
rie des lat. Styls. Einleitung, ubi Faucii libri accu-
tatis a me indicati sunt.

Corinthus et Carthago deletae: Lucilius.
 Coelius Antip. Aemilius Lepidus. C. Gracchus.
 Rutilius Rufus. Muc. Scaevola. Licinius.
 Crassus. Q. Novius. Sulla. Lucullus.
 Valerius Antias. Licinius Macer. Valerius
 Cato etc.

Periodus tertia.

A morte Sullae usque ad mort. Augusti
 78 ante Chr. — 14 post Chr. (767 a. U.)

Aetas aurea literarum, non recipublicae,
 quam luxuries et omnis generis vitia corrum-
 punt. Educatio iuuentutis tota greca. Elo-
 quentiae poeseos et historiae flos. Lingua
 perficitur, ultra Italiae fines propagata. Lu-
 cretius. Memmius. Cicero (Qui dicti sint hac
 aetate veteres scriptores. Cic. pro Archia 8.
 coll. Tac. Annal. II. 83.) Hortensius. Var-
 ro. Tubero. Catullus. Nigidius Figulus.
 Pomp. Atticus. Caesar. Laberius. Roscius.
 Brutus. Sallustius. Asinius. Pollio. Augus-
 tus. bibliotheca Palatina. Maeccenas. Agrip-
 pa. Varius. Virgilius. Tucca. Horatius.
 Cassius Parmensis. Valer. Messala Corvinus.
 Tibullus. Propertius. Aemilius Macer. Ovi-
 dius. Cornelius Severus. Pedo Albinovanus.
 Trogus Pompeius. Livius. Hyginus. Antis-
 tius Labeo. Caesar Germanicus. Manilius.
 Rutilius Lupus. Verrius Flaccus. Monumen-
 tum

tum Ancyranum. Fasti Praenestini. Capitolini.

Periodus quarta.

A morte Augusti usque ad Hadrianum 14.
post Chr. — 117 p. Ch. (870 a. U.)

Lingua depravatur: eloquentia in declamationem cedit: poësis tumida; perit simplicitas et prisca festivitas: eruditio crescit. Phaedrus. Velleius Patereulus. Valerius Maximus. Seneca Rhetor. Corn Celsus. Pomp. Mela. Columella. Asconius Pedianus. Sub Nerone Valer. Probus. Seneca Philos. Cæsius Bassus. Annæus Cornutus. Persius. Lu- canus. Silius Italicus. Sub Vespasiano Valer. Flaccus. Curtius. Plinius Maior. Sub Tito et Domitiano Quintilianus. Statius. Juvenalis. Martialis. Sulpicia. Terentianus Maturus. Sub Traiano Tacitus. Frontinus. Plinius S. Caecil. Suetonius, Jul. Obsequens. Florus. Sub Hadriano Salv. Julianus. Ammianus etc.

Periodus quinta.

Ab Hadriano usque ad Romulum Augustum.

117 post Chr. — 476 p. Ch. (1129 a. U.)

Literae præcipites ruunt. Sub Antonino Pio Gellius. Fl. Avianus. Justinus. Sub Aure.

Aurelio Apuleius. Tertullianus. Ser. Samonicus. Ulpianus. Non. Marcellus. Petronius. Solinus. Sub Severo Apitius. Minucius Felix. Censorinus. Aquila Romanus. Sub Gallieno Nemesianus. Calpurnius. Spartanus. Eumenius. Lactantius. Sub Constantino 711. Chalcidius. Firmicus Victorinus. Donatus, Aurelius Victor. Eutropius. Priscianus. Ausonius. Ammianus Marcellinus. Falconia Proba. Vegetius. Symmachus. Pacatus. Claudianus. Festus. Sulpicius. Severus, Macrobius. Avienus. Charisius. P. Orosius. Diomedes. Numatianus. Salvianus. Sedulius. Apollinaris. Modestus Sidonius. Martianus Capella.

P A R S A L T E R A.

*Historia Literaturae Romanae ordine scientifico
delineata.*

I. Dramta.

a. Tragödias.

Livius Andronicus. Cn. Naevius. Q. Ennius. M. Pacuvius. Attilius. L. Attius. L. Varius. P. Ovidius Naso. P. Pomponius Secundus. Seneca Tragicus etc.

b. Co-

b. Comödia.

Cn. Naevius. Q. Ennius. M. Accius
 Plautus. Caecilius Statius. T. Quinctius Atta.
 P. Terentius etc.

c. Attillanæ.

Q. Novius. L. Pomponius Bononiensis.
 Memmius.

d. Mimi et Pantomimi.

Cn. Marius. D. Laberius. Publius Syrus.
 Virginius Romanus. M. Marullus etc.
 Pylades. Bathyllus. Paris. Caramallus etc.

II. Carmen Epicum.

Livius Andronicus. Cn. Naevius. Q. Ennius.
 Cn. Matius. Varro Attacinus. L. Varius.
 P. Virgilius. T. Valgius Rufus. Ponticus.
 Pedo Albinovanus. Annaeus Lucanus.
 Silius Italicus. Valerius Flaccus. Papinius
 Statius etc.

III. Poetica Narratio.

Valerius Catullus. Helvius Cinna. Hostius.
 Aemilius Macer. C. Rabirius. Ovidius
 Naso. Cornelius Severus. Lucilius Junior
 Panegyrica ad Messalam, ad Pisonem. Petron.
 de mutatione Reip. Rom. et Troiae Halosis.
 Pindari Epit. Iliad. Hom. Cl. Claudianus.
 Ruti-

Rutilius Numatianus, Publilius Optat, Porphyrius, Cresconius Corippus.

IV. Carmen didacticum.

Q. Ennius. Lucretius Carus. M. Tullius Cicero. P. Virgilius. Aemilius Macer. Ovidius Naso, Caesar Germanicus. M. Manilius. Gratus Faliscus. Mod. Columella. Terentianus Maurus. Olymp. Nemesianus, Palladius, Avienus. Priscianus etc.

V. Satira.

Q. Ennius. C. Lucilius. Valerius Catō. M. Terentius Varro. Horatius Flaccus. Persius Flaccus. D. Junius Juvenalis. Turnus. Sulpicia etc.

VI. Epistolae poet.

Horatius Flaccus. Ovidius Naso. D. Magnus Ausonius. Cl. Claudianus.

VII. Lyrica poesis.

Livius Andronicus. Valerius Catullus. Bebius. Horatius Flaccus. Caesius Bassus. Papinius Statius. Vestritius Spurinna. Septimius Serenus, Pervigilium Ven. etc.

VIII.

VIII. Elegia.

Valerius Catullus. Varro Atacinus. Cornelius Gallus. Albius Tibullus. Aurelius Propertius. Ovidius Naso. Aruntius Stella. Lustricus Brutianus. Passienus Paullus. Cornelius Maximianus.

IX. Heroines,

Aurelius Propertius. Ovidius Naso. Aulus Sabinus.

X. Bucolica Poesis.

P. Virgilius. Julius Calpurnius. Severus Sanctus.

XI. Aesopica Fabula.

T. Phaedrus. Flavius Avianus.

XII. Epigramma.

Porcius Licinius. Valerius Aedituus. Q. Lutatius Catulus. C. Licinius Calvus. Valerius Catullus. Laurea Tullius. Cassius Parmensis. Pedo Albinovanus. Domitius Marsus. Cilnius Maecenas. Fur. Bibaculus. Caesar Germanicus. Lentulus Gaerulicus. Valerius Martialis. Catalecta Virgil. Appendix Petron. s. Errores Venerei c. Priapeiis. Victor

ctor Voconius. Hadrianus Imp. Ausonius.
Claudianus. Coelius Firmianus. Symposium.
Luxorius. Reposianus. Turcius Rufus Apro-
nianus. Alii nobil. poetae Anthologiae Lat.
Burmannianae.

*I. Historia.**a. Romana.*

a. Universalis-maior, Annales max. etc.
Fabius Pictor. Cincius Alimentus. M. Cato
Censorius. A. Albinus. Calpurnius Piso Fru-
gi. Cassius Hemina. Fabius Maximus Servi-
lianrus. C. Fannius. Coelius Antipater. Sem-
pronius Asellio. Clodius Licinius. P. Ruti-
lius Rufus. Cornelius Sisenna. Valerius An-
tias. Claudius Quadrigarius. Licinius Macer.
Aelius Tubero. Sallustius Crispus. Pompo-
nius Atticus. Corn. Nepos. Q. Tullius Cice-
ro. L. Fenestella. Titus Livius. Cremutius
Cordus. Plinius Secundus Maior. Corn. Ta-
citus. Ammianus Marcellinus etc.

M. Brutus. Velleius Paterculus. Annaeus
Florus. Epitomator Livii. Fl. Eutropius.
Aur. Victor etc.

b. Singularum periodorum minorum:
Julius Caesar. A. Hirtius. L. Luceius. Octa-
vianus Aug. Asinius Pollio. M. Agrippa.
Arruntius etc.

K

b. Ex.

b. Externa.

- a. Universalis; Trogus Pompeius. Justinus. Sulpicius Severus. Paullus Orosius.
 b. Specialis, particularis: Curtius Rufus. Cornelius Tacitus. etc.

c. Literaria.

Tullius Cicero. Suetonius Tranquillus etc.

d. Biographia.

Aemilius Scaurus. Lutatius Catulus. Cornelius Sulla. Corn. Nepos. Plinius Secundus M. Corn. Tacitus. Suetonius Tranquillus. Aelius Spartianus. Jul. Capitolinus. Trebelius Pollio. Flav. Vopiscus. Vulcatius Gallicanus etc.

e. Miscella.

Valerius Maximus. Jul. Obsequens. L. Ampelius.

f. Fabula Romanensis.

Petronius Arbiter. Appuleius.

*II. Eloquentia.**a. Forensis et publica.*

Cato Censorius. Ti. et C. Gracchi. Sulpic. Galba. Aemilius Lepidus. Papirius Carbo. L. Licinius Crassus. M. Antonius. Sulpicius

picius Rufus. C. Memmius. C. Titius. etc.
etc. Q. Hortensius. Tullius Cicero. Julius
Caesar. Asinius Pollio. Munatius Plancus.
Messala Corvinus. C. Asinius Gallus. L.
Vinicius. Aemilius Scaurus etc.

b. Declamationes.

M. Porcius Latro. Seneca. Arellius Fus-
cus. Cestius Pius. Votienus Montanus. Q.
Haterius. Saleius Bassus. Fabius Quinctilia-
nus. Calpurnius Flaccus etc.

c. Laudationes.

Laudatt. funeb. Plinius Secundus Caeci-
lius. Metius Voconius. Cl. Mamertinus
Maior. Eumenius. Nazarius. Cl Mamerti-
nus Minor. D. Magnus Ausonius. Latinus
Pacatus. Ennodius.

d. Epistolae.

Tullius Cicero. Coelius Rufus. D. et M.
Bruti. M. Antonius etc. Plinius Sec. Caeci-
lius. Aurelius Symmachus. Sidonius Apolli-
naris. Aurelius Cassiodorus.

*III. Eruditio.**a. Philosophia.*

Sp. Mummius. T. Albutius. Rutilius
Rufus. Aelius Tubero. Lucilius Balbus. P.
Vatinius. L. Lucullus. Tullius Cicero. L.

Annaeus Seneca. Annaeus Cornutus. Taurus.
Favorinus. Appuleius. Minucius Felix. Coel.
Lactantius Firmianus. Chalcidius. Torqua-
tus Severinus Boethius. Salvianus Massil. etc.

b. Mathematica, Physica, Astrologia etc.

Sulpicius Gallus. Nigidius Figulus. Vi-
truvius Pollio. L. Annaeus Seneca. S. Julius
Frontinus. Firmicus Maternus. Auct. gro-
matici s. rei agrimensoriae: Siculus Flaccus
Jul. Frontinus. Aggenus Urbicus. Hyginus.
Faustus, Dolabella etc.

c. Historia Naturalis.

Papir. Fabianus. C. Plinius Secundus
Maior. C. Julius Solinus.

d. Ars medica.

Antonius Musa. Jul. Bassus. Cornelius
Celsus. Scribonius Largus. Serenus Samoni-
cus. Vindicianus. Theod. Priscianus. Pli-
nius Valerianus (f. Siburius) Vegetius Veteri-
narius. Marcellus Empiricus. Coelius Au-
relianus,

e. Oeconomica.

Cato Censorius. Tereptius Varro. Mo-
deratus Columella. Gargilius Martialis. Pal-
ladius. Apicius.

f. Ta-

f. Tactica.

S. Jul. Frontinus. Modestus. Fl. Vegetius Renatus.

g. Historia et Antiquitas.

Aelius Stilo. Terentius Varro. Procilius. Jul. Hyginus. Corn. Celsus. Suetonius Tranquillus. A Gellius. Censorinus. Hieronymus. Macrobius, Martianus Capella etc.

b. Geographia.

Pomponius Mela. Itinerar. Antonini Aug. Jul, Honorius. Aethicus Ister. Sext. Rufus. Vibius Sequester. Publius Victor. Notitia dign. vtr. Imp. Geogr. Ravennas.

i. Mythologia.

C. Julius Hyginus. Planciades Fulgentius. Lucratius Placidus. Albricus.

k. Jurisprudentia.

Appius Claudius Caecus. Ti. Coruncanius. P. Cincius Alimentus. Aelius Paetus Catus. Acilius Sapiens. P. Mucius Scaevola. C. Aquilius Gallus. M. Manilius. Tullius Cicero. Sulpicius Rufus. Q. Aelius Tubero. Trebatius Testa. Alfenus Varus. Antistius Labeo. Ateius Capito. Masurius Sabinus. M. Cocceius Nerva. Sempronius Proculus. Cass.

Cass. Longinus. Pegasus. Javolenus Priscus.
Salvianus Julianus. Sext. Pomponius. Caius.
 Volusius Maecianus. Ulpius Marcellus. Cer-
 vidius Scaevola. Cl. Tryphonianus. *Aemil.*
Papinianus. Domitius Ulpianus. Jul. Paullus.
 Florentinus. Herennius Modestinus etc.

I. Rhetorica.

Plorius Gallus. Sext. Clodius. Tullius
 Cicero. Rutilius Lopus. M. Annaeus Seneca.
 Fab. Quinctilianus. Aquila Rom. Jul. Rufi-
 nianus. Curius Fortunatianus. Mar. Victorii-
 nus. Sulpitius Victor. Emporius. Jul. Seve-
 rianus etc.

m. Grammatica.

Crates Mallotes. Aelius Stilo. Saevius
 Nicanor. Antonius Gniphon. Sext. Clodius.
 Terentius Varro. Jul. Caesar. Orbilius Pu-
 pillus. Ateius Philologus. Verrius Flaccus.
 Plinius Maior. Rheginus Palaemon. Vale-
 riuss Probus. Velius Longus. Novius Marcel-
 lus. Marius Victorinus. Aelius Donatus. Pome-
 peius Festus. Mallius Theodorus. Sosipater
 Charisius. Diomedes Eutyches. Cledonius. Fl.
 Caper. Phocas etc. etc.

Cornelius Sisenna. Q. Cacchilius. Asco-
 nius Pedianus. Cornutus. Servius Maurus.
 Ael. Donatus. Acron. Porphyrius. Pilargy-
 riuss. Schol. al. in Terent. Lucan. Pers.
 Stat. etc.

V.

V. HISTORIA ARTIS

APUD GRAECOS ET ROMANOS.

§. 129. Praeter literaria Graecorum et Romanorum opera variae exstant illarum gentium reliquiae, aedificia, vasa, statuae, imagines, picturæ, numi, gemmae etc. quæ duplice ratione spectantur, vel tanquam monumenta historica et antiquaria, vel tanquam artificia pulchra. Posteriorem rationem sequitur Archaeologia artistica, german. *Studium der Antike.*

§. 130. Versatur igitur Archaeologia artistica in cognoscenda Graecorum et Romanorum arte ea, quam german. appellamus *bildende Kunst*, ita quidem, ut huius artis ortum et progressum persequatur, relictæ eius monumenta recenseat, simulque præcepta tradat, ea recte contemplandi, intelligendi et iudicandi.

§. 131. Ex quo facile colligitur, variam ad hoc studium multiplicemque eruditio[n]em requiri, ante omnia in primis *Criticam*, quæ exploret, sintne illa, quæ extant, artis monumen-

numenta genuina, nec ne, protypa an ectypa, integra an recentiori actate refecta, suppleta, emendata e. s. p.

§. 132. Ceterum, varia esse posse eorum consilia, qui huic studio operam navant, per se patet: alia eruditorum, alia artificum, alia cognitorum (Kenner.) alia denique eorum, quos amatores (Dilettanten) dixeris.

§. 133. Spectatur porro in illis reliquii vel materia et ipsa ratio fabricandi, (*ars mechanica*) vel forma h. e. tum res sive sensus, quem artifex fingendo pingendove exprimere voluit, tum ipsa ratio, qua opus suum exornavit: (*ars pulchra*.) Atque hoc quidem pertinet acre iudicium de eo, quid sit pulchrum, quas leges sibi scripserint artifices veteres e. s. p. Conf. Wieland über die Ideale griech. Künstler. (Verm. Schriften. XXIV. p. 139.) Opera Winkelmanni, Caylii, Lessingii, Ramdorri, in primis huius: *Charis*; Ueber das Ideal der Antike (Neue Bibl. der sch. Wissensch. T. 58. St. 1.)

De caussis, quare Graeci tantum profecerint in his artibus: (Cf. libros modo laudatos) coeli tractus, soli natura, religio, leges, mores et instituta e. a.

§. 134. Consulendi in hoc studio libri Caylii, Winkelmanni, Ernesti, (Mariini,) Christ, Heyne, Lessing, Herder, Casanova, v. Ramdor, Boet-

Boettiger. Compendia: Büschingi, Hirschfeld,
Eschenburg, Nitsch (Einl. in das Studium der
alten Kunstw.) Siebenkees Handbuch.

Neue Bibl. der sch. Wiss. — Meusels
Museum für Künstler. — Biblioth. der
alten Liter. und Kunst etc.

Sulzer Theorie der sch. Künste, ex ed.
Blankenburg. Lips. 1792. 4 Voll. 8.

A. ARTES PLASTICAE.

(Bildnerey.)

§. 135. Varia constat esse artis plasticae
genera, unum, quod duras materias tractat
ope caeli aut scalpri: Toreutice, *) sculptura,
(Bildbauerey,) Glyptice, caelatura, sculptura,
(Bildschnitzerey, Bildgraberey; aliud quod
molles materias tractat, Plastice, figlina, (Bild-
formerey;) aliud quod metallis liquefactis uti-
tur, fusione (Bildgiesserey,) ars statuaria. No-
bis sufficiet pro huius instituti consilio, res di-
gerere secundum varia monumentorum hu-
ius artis genera.

1. Statuae et imagines.

§. 136. Omnia primam figuram hu-
manam ex molli materia, deinde e ligno, mox
e saxo

*) De voce τορευειν etc. confer praeter Heyne An-
tiqu. Aufs. Veltheim Etwas über Memnonis Bildsäule
etc. Helmst. 1793. Dicebatur T. de artificio expoliendi
ea, quae metallo vel alia materie expressa erant.

e saxo effingere sculpendo caelandoque tentasse homines, credibile est. In principio merae columellae, post cum capitulo aliquo denique aliae partes expressae. (Daedalus.)

Aegyptiorum — Etruscorum ars. —

§. 137. Prima rudior ratio duravit ad *Phidiam* 450 a. Chr. Fuere iam tum schoiae artificum, ut Sicyonia, Corinthiaca et Aeginetica, quarum cuique sua manus fuit. Phidiae ratio proprius ad veritatem naturae accessit, ita ut magis τό ἀνέβης expeteret, quam τό εὑχαρι. Clarissima eius opera fure Jupiter Olympius et Pallas a Pericle dedicata. Alii eius aetatis artifices: *Polycletus*, (eius Canon) *Myron*, *Scopas*, *Alcamenes* etc.

Venustas et gratia debetur *Praxitelis* ingenio (100 annis post Phidiam,) quae ad summum venit per *Lysippum*. Illa aetate diligentior fuit imitatio venustatis naturalis in toto corpore et maioribus eius partibus, et varietas quaedam oris et decor actionum. *Chares*, *Laches*.

Ab Lysippi aetate variam haec ars fortunam cum universa Graecia habuit, modo inclinans se ad deteriora, per incommoda temporum, modo revocans se paullulum, quibusdam in locis. *Arcessilau*s, *Cleomenes*.

Expulsa tandem e Graecia sedem Romae reperiit sub Caesaribus primis, comportatis undi.

undique exemplis artis perfectae: insanientibus omnibus, in porticibus, atriis villisque his operibus ornandis. Illius aetatis artifices imitatione sola valuere, et veram perfectionem et pulchritudinem amisere.

§. 138. Sunt autem statuae *l. signa* (figurae integræ ab aliis corporibus sciunctæ, περιφανῆ) tum mythicae et allegoricae tum historicæ: aliac colosseæ, augustales, aliae iconicae seu similares, aliae minutæ (*sigilla*) aliae pedestres, aliae equestres: togatae, palliatae etc. *Symplegmata* (Gruppen.)

Materia varia, dura: lignum, saxum, marmor, ebur, aurum, argentum, aes (Corinthium:) mollis: argilla, cera etc.

§. 139. Nobilissimæ aliquot:

1. Laocoon. *Heyne Antiquarische Aufsätze* II. 1. v. *Ramdohr Ueber Mahlerei und Bildhauer Kunst in Rom*. I. p. 56. coll. *Bibl. der alt. Lit.* III. p. 146.

2. Niobes familia. *Ramdohr* II. (olim ex 9 personis constitut.) *Winkelmann. Gesch. der Kunst* 657.

3. Taurus Farnesius. *Heyne* l. c. II. 182.
Ramd. I. p. 29. *Winkelmann.* 717.

4. Apollo Vaticanus. *Ramdohr* I. p. 50.
coll. *Biblioth. der alten Liter.* III. p. 143.
Winkelmann. 814.

5. Venus Medicea. *Heyne* l. c. I. 117.
Winkelmann. 320.

6. Her.

6. Hercules Farn. *Ramd.* I. p. 8. *Winkelmann* 744.
7. Torso. *Ramd.* I. p. 68. coll. *Biblioth. der alt. Lit.* III. p. 152. *Winkelm.* 741.
8. Gladiator Borghesius. *Heyne* II. 227. *Ramdoehr* I. p. 326.
9. Gladiator deficiens. *Heyne* II. 227. *Ramdoehr* I. p. 220.
10. Autinous. *Ramd.* I. p. 53. *Winkelmann* 844. (cui Meleager esse videtur.)
11. Flora Farnes. *Ramd.* I. p. 11. (præter truncum reliqua nova.)
12. Marcus Aurelius. *Ramd.* I. p. 201. *Biblioth. d. a.* L. III. p. 157.
- §. 140. *Imagines sive Thoraces Περτουατ,* (*Brustbilder*) Deorum, herorum, virorum doctorum, poëtarum, philosophorum, ducum etc. Cf. *Ramd.* I. p. 234. Pertinent etiam ad hoc genus *Hermae*.
2. Opera caelata, (*Bas-reliefs*) ectypa, prostypa, anaglypha.
- §. 141. Tabulae caelatae: caelatura in vasibus, aedificiis, arcibus, sarcophagis, clypeis etc. (*Crusta Britannica* - *Thericlea vasaa* — clypei caelati apud Homerum et *Hesiodium* etc.)
- Acute de hac arte iudicat *Ramdoehr* I. p. 235. coll. p. 44.
- Reliquae: (conf. *Ramd.* I. p. 211.) — Arcus Titi — Columna Traiani — Apotheo-

theosis Homeri — Amphion et Zethus cum
Antiope — Antinoi imago — etc. etc.

Collectiones monumentorum harum ar-
tium Romae, Florentiae; Portici, Venetiae, in
Francogallia, Anglia, Viennae, Dresdae, Char-
lottenburg, Sans-Souci etc. Opera maiora:
Maffei, Perrier, Sandrart, Museum Capito-
linum Bottari, Florentinum Gorii, Venetia-
num Zanetti, Thesaurus Brandenb. Begeri,
opera Bellorii, Bartoli, Caylii, Winkelmanni,
Museum Pio-Clementinum Visconti etc. etc.
Sulzer Theor. I. p. 187. sq.

Erit hoc loco agendum de *vasibus variis*,
Etruscis etc. Cf. Sulzer l. c. p. 194. sq.

3. Gemmae sculptae.

§. 142. Gemmae, in primis onyches,
achati, sardi; prasii, iaspides, variis argu-
mentis fictis et veris *exsculptae* et *insculptae*,
veteribus erant tum *ornamenta vasorum* (em-
blemata) rum *annuli*.

Antiquissima gemmae in annulo sculptae
exempla sunt apud Graecos Phoci et Polycratis.
Alexandri aetate artificium hoc perfectionem
adeptum est in Pyrgotele. Fuerunt etiam
huius generis artifices Romae et in Sicilia.

Gemas sculptas colligere, vetus institu-
tum est: Dactyliothecas appellant. Mithri-
dates, Scaurus, Caesar, Marcellus. —

Imi-

Imitamenta earum e sculphure; cera sigillaria, vitro et argilla: (*Lipperti Dactyliotheca. Wedgwood et Bentley.*)

Exsculptae (Cameen:) *Gemma Augusta, Tiberiana, caput Alexandri etc. etc. Insculptae:* annulus Michaelis Angelo, caput Medusae, Bachus et Ariadne, caput Socratis etc.

Collectiones: *Florentiae, Romae Barberinorum, Parisiis, Londini Comitis de Carlisle, Viennae, Regis Borussiae, cui Stoschiana inserita est etc.*

Opera *Maffeii, Gorii, Gorlaei, Marietti, Winkelmanni, Lipperti, Cayli* etc. vide apud Sulzer Theor. II. p. 390. sq. His addet: Abbildung aeg. gr. und röm. Gemmen (von Schlichtegroll) Nürnb. 1794. f.

Observationes quaedam ad hermeneuticam et criticam archæologicam.

§. 143. Quicunque artificium aliquod contemplatur, interrogare solet i. *quid illud significet*, quas personas, in quo statu, qua affectione; quae facta; mythum, historiam an vero allegoriam?

a. *Inscriptiones* in paucis reperiuntur, atque haec quidem utrum ab ipsis artificibus anterioriter, idque ex mera conjectura apposita sint, dubitari potest. *De Sardanapalii statua*

statua vide *Winkelmann Gesch. der Kunst* p. 467. et *Ramdohr I.* p. 95.

b. In nonnullis auxilium ferunt *loca auctorum veterum*, quae de similibus artificiis distincte agunt. *Plin. H. N. XXXVI. 4. 11* de statua quadam Laocoontis, Possis hoc etiam epigrammata quaedam referre ex Anthologia, Ausonio etc. At saepissime in his lapsi sunt Antiquarii. Exemplo sit *Lessingus cum sua interpretatione Glaaiatoris Borgh.* ex *Nep. Chabr. c. 1.*, quam ipse postea repudiavit *Collectan. I. Borgh. Fecht.* ubi cf. Eschenburgi Not.

c. In omnibus recurrentum est ad eruditio[n]em, mythologiam, historiam, antiquitates e-s p. quarum ductu spectantur:

aa. universales personarum notiones, *Characteres* vocant, ut *Panis* (Ramd. I. 203) *Dianae*, ib. 206. *Faunorum* 229. *Juuonis* 114. *Jovis* 104. *Amazonum* 96. *Mercurii* 23. *Bachi* 47. *Amazonum* 96. *Mercurii* 23. *Bachi* 47. *Meleagri* 76. etc.

bb. attributa, qualia indicantur a poetis, mythographis etc. Sed vide §. 144 et 145.

cc. Symplegmata et caelata saepissime ex poetarum, in primis tragicorum locis, explicanda. *Bibl. der alten Liter.* III. r. sq.

dd. Sunt etiam, quae viri docti explicare tentarunt ex ratione locorum, in quibus primum reperta fuerunt.

d. Quae

d. Quae omnia quoniam non ubique sufficient, requiritur etiam sensus aliquis subtillis et εὐστοχεία quaedam, ipsius naturae dos, sed comparatione multorum artificiorum et longa consuetudine nutrita et firmata.

§. 144. Falli autem in his vel acutissimos iudices, innumera exempla probant. Ita Pyrrhus ille in Museo Capit. pro Marte, pro Jove, pro Agamemnone habitus est. *De Gladiatore deficiente conf.* Heyne Antiqu. Aufs. II.

230. Gorii Deus Praestes (Mus. Flor. III. 45.) ab Heynio pro athleta sumtus. *Venus cum Marte* (in Mus. Capitol. et alibi) aliis ad Coriolanum cum uxore, aliis ad Faustinam cum gladiatore respicere visa est, Heynius verius Antoninum cum Faustina videt. Statuae formosarum mulierum fere innumeræ sub *Veneris* nomine innotuerunt, Heyne I. 138. 149.

164. Quid sibi velit Apollo ille in Vaticano, varie interpretantur Ramdohr et Winkelmann: ille solem orientem videt, hic Pythici serpentis imperfectorem. Atque horum quidem errorum plures esse posse caussas, per se patet:

a. cum interpretes primam quamque Italicorum artificum et antiquariorum sententiam temere sequerentur,

b. cum nimis tribuerent poetarum cum artificibus non insolito quidem consensi, non satis circumspicientes, utrum poe-

poetae artificia, an vero artifex poetas expresserint; num quae a poetis narrantur, ab artificibus eadem ratione potuerint exprimi, e. s. p.

- c. cum addita a recentioribus artificibus attributa pro genuinis acciperent,
- d. cum regulas aliquot uno ab exemplo ad omnia transferrent. Ita *Winkelmann* soli *Veneri* et *Junioni* diadema datum esse sibi finxerat: neque eius opinio de turgidis pancratiastarum auribus ubique valet. De perforatis auribus *Venerum*, *Heyne* I. 117. not.
- e. cum, primo quoque indicio arrepto, reliqua non curarent, (uti factum in serpente *Cleopatrae*, *Ramid.* I. 106.)
- f. cum (in caelatis operibus et symplegmatibus) continuam ubique et unam idealium seriem ab artificibus expressam fuisse statuerent: (quod non semper factum esse, exemplis probavit *Heyne* I. 13.)
- g. cum nimium tribuerent sensui cuidam aesthetico vel critico.
- h. cum imitamenta artificiorum (tabulas aeneas *Kupferstiche*, *Pasten* etc.) sine ulla dubitatione etiam in minimis sequerentur.

L

i. cum

- i. cum nullum artificium ex solo artificis ingenio ortum vellent, nihil eius arbitrio et phantasiae adsignandum.
- k. cum ubique alii allegoricam et symbolicam, alii mythicam et historicam rationem quaererent.
- l. cum figuras primarias confunderent cum secundariis (Neben Figuren,) vel his ipsis nimis magnum pretium in interpretatione totius sensus tribuerent.
- m. cum artificii alicuius interpretationem accommodarent praeoccupatae euidam de eius aetate et auctore opinioni.
et id genus plura.

§. 145. 2. Altera quaestio tota critica est: Sitne illud artificium, quod tractamus, vere antiquum? integrum, an mutilatum ideoque recentiori aetate suppletum, refectum? idque quam congruenter apteque? Atque in hac quidem quaestione difficillima non exigua circumspectione opus est.

Paucissima veteris artis, in primis sculturae et statuariae, monumenta integra, atque uti nunc sunt reperta esse constat. Praeterea a recentioribus artificibus refecta sunt, mutata, suppleta: tum ornatus, tum omnino lucri caussa. Nonnulla quae pro antiquis venduntur, tota recentioris videntur manus.

a. Mul-

- a. Multa ex antiquis quidem partibus, sed diversis et undique conquisitis composita sunt.
- b. In multis suppleta sunt truncis antiquis capita, capitibus truncis corporibus pedes, manus, varia attributa.
- c. Non raro diversae statuae temere coniunctae sunt, ad unum aliquod symplegma antiquum restituendum, (ut in familia Niobes.)

Ita gladiatoris deficientis solus truncus vere antiquus videtur Heyne II. 236, dissentiente Ramdohr I. 222. Ex simili trunco factus est a recentiore manu Enaymion (Mus. Flor. III. t. 21.) Pluribus truncis capita antiqua aut nova imposita (Heyne II. 243.) manus, pedes et attributa (Heyne II. 246. I. 147. De Laocoonte Heyne I. 16. coll. Ramd. I. 63 — Heyne I. 154. not. n. 156. etc. etc.)

Quomodo igitur versandum Critico? quid sequendum?

- I. *Inscriptiones et auctorum nomina*, parum auctoritatis habere, vix opus est demonstratione. Cic. ad Attic. VI. 1. Conf. eiusd. Orat. pro domo c. 43. Dio Chrysostomius Orat. XXXI. (ed. Reisk. I. p. 565.) Lessing Verm. Schriften X. p. 405.

L 2

2. Ne-

2. Neque certius iudicium est, quod ex materiae ipsius natura petitur, ut quae fumo, aqua forti, variisque pigmentis ita possit obduci, ut partes novas vix ac ne vix quidem ab antiquis distinguas. In plerisque ne *iunctura* quidem oculis aut digitis detegi potest.
3. Rectius rem ita Criticus instituet, ut
 - a. loca veterum auctorum, quae de artificiis agunt, et plura artis monumenta compararet, unde colligat, in quibus potissimum argumentis artifices veteres elaboraverint. (Vide quae de Etruscis monuit vir doctus in Bibl. der alt. Lit. III 141.)
 - b. non negligat generales illas regulas de veterum artificum *propriis formis*, modis et mensuris (*griechisches Profil*, structura pedum etc.) quamquam hic plerumque in circulo critici oberrent. Pertinent huc quaedam quasi axiomata, sed caute adhibenda, e. g. Graeciam nihil velate etc. De *manu* (Styl) artificum lubricum est iudic. Cf. §. 133.
 - c. in consideranda *consuetudine* habitus et vestitus (*Costume*) spectet in primis partes *necessarias*, h. e. eas, quas suppletas esse vix probabile

est

est e. g. vittas, diademata, barbas,
pedum ligamenta. Vide quae de
barba gladiatoris deficientis et Paeti
monuit. *Heyne* II. 234 sq. de bar-
ba Pyrrhi ib. 246.

d. varias artificii cuiusdam descri-
ptiones et effigies, si poterit ex
diversis temporibus colligat, ut
videat, in quo statu illud repertum
sit, quomodo postea tractatum, re-
fectum, suppletum, e. s. p.

Omnino vero multa cautione opus est in
tali disquisitione:

a. Nonnunquam enim ab artificibus ipsis
singulae partes neglectae sunt. Conf.
de Laocoonte *Meusel Museum* Part. X.

b. Non raro artifices ab historica et anti-
quaria veritate recesserunt, tum pro-
pter leges artis *Heyne* I. 68. tum aliis
de caassis, e. g. cum ad singulares
quasdam rationes alluderent, *Heyne*
I. 130. consuetudinem antiquissimam
sequerentur e. s. p.

Difficillimum omnium est, explorare; sitne
aliquid artificium protypon, an ectypon: ad
quam aetatem referendum, cui auctori tri-
buendum? in quo saepius lapsi sunt antiqua-
rii.

rii. Conf. Heyne Ueber die Künstlerepochen beim Plinius I. 166. Ita artificia omnia, quibus inscriptum sit: *εποίητε*, ad tempora post Alexandrum, (h. e. paullo ante et sub Imperatoribus) referenda esse, *Lessingus* statuit, cum eorum in quaebus legitur *εποίει*, pleraque antiquiora videantur: utrumque sine iusta caussa.

§. 146. 3. *Pulchritudinem* denique illorum artificiorum eximiam qui sua sponte non sentit, illi nulla institutio dare, quod non habet, potest. Proderit tamen in hoc studio, 1. aliquam sibi parasse *anatomiae* corporis humani cognitionem, praesertim in hac nostra vitae conditione, qua rarius nuda corpora cernimus. (Multi e. g. Apollinis Vatic. pedes nimis longos et crassos esse opinantur, quamquam iustum mensuram habeant.) Trunci illius celeberrimi (Torso de Belvedere) *pulchritudinem*, qui in *anatomia* plane rudis est, parum sentiet e. s. p. 2. Adiuvatur etiam iustum pulchri iudicium eo, quod sensum et consilium ipsius artificii probe percepis (Bibl. der alt. Liter. III. 172.) Omnino vero medium tenendum est inter *enthusias-
mum* illum, qui omnia admiratur, et inter *morosam* omnia vituperandi lubidinem, atque hic quoque imitandus Cicero, qui de *ha-
rum artium operibus* ita loquitur, ut non ob-
tusus ad sensum pulchritudinis videri velit,
sed

sed tamen absit a vanitate eorum, qui acer-
rimo eius sensu et iudicio praediti vel essent
vel videri vellent.

B. DE RE NUMARIA.

§. 147. Numorum praecipuus usus est
in omni genere doctrinae antiquae: hic tan-
quam artifia spectantur, quatenus pertinent
ad iudicium artis et elegantiae, ad artem pi-
ctoriam, ad inventionem symbolorum, em-
blematum etc.

Numi aurei, argentei, aenei, cuprei, fer-
rei, plumbei; pelliculati seu incrustati; (con-
torniati) serrati; rotundi, quadrati. Aerugo.

Numi fictitii; subaerati; recusi; in qui-
bus figurae et inscriptiones mutatae sunt; ex
duobus unus conflatus etc.

Pars adversa, aversa: legenda: campus —

Numi Consulares, Imperatorum, ur-
bium, provinciarum etc.

Libri minores: *Rasche* Kenntniss ant.
Münzen. To. 3. *Froelich* notit. num. elemen-
taris ctc.

Opera maiora: Museum *Albanum*, Museum
Pisanum, *Mauroceni* Thesaur. numism.
Museum *Florentinum*. *Eckhell* Catal.
Mus. *Vindobon.* Doctrina num. vet. et
alia eius opera. Thesaur. *Brandenb.* —
Collectiones publicae: *Danica*, *Suecica*,
Wurtenbergae, *Weimarii*, *Gothae*, *Oxo-
niensis*

niensis etc. privatae multae cf. Sulzer
Theor. I. p. 196. sq.

Spanheim de usu et praestantia Numism.
Lond. 1717. 2 Voll. f.

Hirsch bibliotheca monetaria. Norinb. 1760 f.

C. P I C T U R A.

§. 148. Picturae inventionem primam ductam esse credunt ab umbris rerum, quibus circumducendis species earum in plano efficeretur Monogrammi. Pinxere ab initio coloribus singulis, quae picturae Graecis μονοχρωματοι dictae sunt colore rubro pictae. Postea pluribus, tamen quatuor modo coloribus, sed iis simplicibus et severis, usos clarissimos pictores constat, atramento, sinopide Pontica, melino et sile. Denique laetiores colores, purpuram, chrysocollam, cinnabarinum etc. adhibuere. Cic. de Or. III. 25. (Lumen et umbra, splendor (τοπος,) transitus colorum)

Picturae primum factae in parietibus et forniciibus, (in sicco tectorio et in udo,) saepius cera obductae: in vitro, in marmore, in tabulis, (e larice femina (in linteo, in vasibus figlinis, (ubi etiam circumlitio usurpata.)

Picturae, quae proprie dicitur, initia ab *Ardice Corinthio et Telephane Sicyonio* repetunt.

tuntur. *Cimon Cleonaeus Catagrapha* (Profile) pinxit, et oris varietatem tentavit etc. *Polygnotus* vultum emollivit, os aperuit, dentes ostendit etc. *Apollodorus Atheniensis* colorum mixturas et umbrae usum reperit. Secutus est *Zeuxis*, perfectus pictor, cum *Parrhasia* qui symmetriam perfecit, et circumscriptiōnem figurarum etc. Ei superior *Timanthes*, sed omnibus maior *Apelles*, Alexandri aetate, cum *Aristide* et *Protogene*. Scholae.

Genus picturae fuit *encaustum*, unum cum inurerent ceras expansas super loco pingendo: (*Pausias Sicyonius*) alterum in ebore, ductis graphide candente sulcis linearum, super quibus, coloribus usitatis pingeretur (*cestrata*, ab cestro.) Pinxerunt etiam cera liquefacta et penicillis. Plin. XXXV. 11.

§. 149. Pertinet ad picturam quoque *Musiva*, (Lithostrotton, Opera testacea, tessellata) cuius reliquias descripserunt *Montfaucon*, *Caylus*, *Ciampini*, *Winkelmann*.

Plinius lib. XXXV. *Caylus Recueil de Ant. Peint. Bartoli et Bellori Picturae antiquae crypt. Rom. etc. Pitture d' Ercolano* 1757 sq. Conf. Sulzer Th. I. p. 194. *Franc. Junii de pictura veterum, cura Graevii Rot.* 1694 f. (additus catalogus artificum.) Conf. Sulzer art. *Mahlerey III*, p. 319 sq.

D.

D. ARCHITECTURA.

§. 150. Spectanda in primis templo, porticus, theatra, arcus et alia opera publica, eorum ornamenta externa et interna: (scalae, portae, antefixa, fastigia) villae.

Illa architecturae pars, quae est de *ordine columnarum* triplici, *Dorico*, *Ionico*, *Corinthico* etc.

In columnis perfectis ima *basis* cum *systole*, medium *scapus*, summum *capitulum*: in aedificationibus capitulo impositum *epistylum*, huic *zophorum*, qui sustinet *triglypha* et *sculpturas*, eaque dicitur *trabeatio*.

Architecti *graeci*: Ctesiphon, Callimachus; Dinocrates, Sostratus, Epimachus etc. etc. *Romae*, Hermodorus, Vitruvius, Rabirius, Frontinus, Apollodorus etc.

Libros praecipuos, qui de architecturae veterum ortu et progressu, natura et indole, variis aedificiis, artificibus ipsis etc. agunt, diligentissime indicavit *Blankenburg* ad *Sulzers Theor. art. Bauart, Baukunst, Ordnung*.

Utilitatis et ornamenti caussa visum est,
appendicis loco adscribere *Kantii* et *Garvii*
iudi-

iudicia de dignitate et praestantia studii antiquarum literarum.

Garve vermischtte Aufsätze. Bresl. 1796.
Pag. 314. sq.

Noch muss ich eines Zweiges der Literatur erwähnen, der zwar, entweder nur Hülfsmittel zu den bisher genannten Wissenschaften darreicht, oder als ein Theil schon darunter begriffen ist; — der doch aber auch, von denselben abgesondert, den Fleiss eines Gelehrten beschäftigen kann, und, in diesem Falle dem Geiste desselben eine besondere Art der Bildung, und bei der Erwerbung dieser Kenntnisse eigenthümliche Vergnugungen giebt: ich meine der Philologie, oder des Studiums der alten Sprachen und der damit verbundnen Alterthumskunde.

Was die Sprachen betrifft: so sind sie eigentlich nur die Wege, auf welchen die Wissenschaften oder die Geschichte alter Zeiten, oder entfernter Völker zu uns gelangt. Die Alterthumskunde hingegen, sie bestehe nun in Kenntniss der Schriftsteller, oder in Kenntniss der Sitten und Verfassungen oder endlich in Kenntniss der Kunstwerke des Alterthums, enthält selbst entweder Geschichte oder Wissenschaft. Indessen lassen sich auch selbst die Sprachen, besonders die todten und alten, so wenig

wenig ohne die auf die Nation, welche sie redete, sich beziehenden Sachkenntnisse erlernen; und die Untersuchung der Alterthümer ist hinwiederum mit Sprachforschungen so unzertrennlich verbunden, dass, aus beiden zusammen genommen, ein eignes System von Kenntnissen erwächst, welches das philologische heisst, und zu beiden ein gemeinschaftliches Talent erfordert wird, welches wir das kritische nennen könnten.

So trocken und freudenleer das blosse Sprachstudium zu seyn scheint; und so viel es von je her beigetragen hat, die Wissenschaften der jugendlichen Lebhafigkeit unangenehm zu machen: so ist es doch sicher, dass, wenn die ersten Schwierigkeiten überwunden sind, und der Verstand sich damit zu beschäftigen anfängt, es schon dadurch etwas anziehendes bekommt, dass es uns die menschlichen Ideen, unter einer Mannichfaltigkeit von Formen darstellt, und zum Theil, unter kürzern, anmutigeren, ausdrucksvollern Formen, als es die unsrer Muttersprache sind.

Ueberdies, so wie die Schwierigkeit und Verwickelung, die der Anfänger in den geometrischen Beweisen und in der algebraischen Rechnungsart findet, ihm, wenn
er

er in beiden weiter gekommen ist, desto mehr Vergnügen zubereitet, weil er dann jene Schwierigkeiten überwunden, und diese Verwickelungen aufgelöst siehet: so giebt auch die Erlernung der alten Sprachen, und die Erklärung der alten Schriftsteller, — die oft nur durch eine Art von Dechiffirkunst möglich ist, — dem Humanisten in einem vorzüglichen Grade diejenige Geisteslust, welche, in der Auffindung verborgner, oder in der allmählichen Anhellung dunkler Gegenstände bestehet. — Daher kommt es vielleicht auch, dass wir den Inhalt und den Geist dieser Schriften, die Gedanken selbst sowohl als die Kunst des Vortrages in ihnen, etwas über ihren wahren Werth zu schätzen geneigt sind. Wahrheiten, die uns, in den Werken unsrer Zeitgenossen und unsrer Landsleute, gleichgültig lassen, weil sie uns zu geläufig geworden sind, und wir sie zu leicht übersehen, erregen bei uns Aufmerksamkeit und Theilnahme, wenn wir sie bei einem Griechen und Römer, bekleidet mit einem uns so fremden Ausdrucke, wieder finden, dass eine neue Anstrengung nöthig ist, ihren Sinn oder ihre Gründe einzusehen. Aber eben dieser Umstand, ob er gleich zu Vorurtheilen und einer falschen Schätzung des Alten und Ausländischen verleiten kann, weiset doch

doch auf einen reellen Nutzen hin, der sich aus dem Sprachstudium ziehen lässt. Eben diese, durch die Dunkelheit des Ausdrucks geschräfte Aufmerksamkeit auf die Sachen, vermehrt den Eindruck des Wahren und Schönen, wenn man endlich solches in den Werken der Alten findet. Man denkt tiefer über das erstre nach; man empfindet das letzte inniger, wenn es Zeit und Mühe gekostet hat, es zu entdecken.

Das flüchtige Lesen, welches den Nutzen der vaterländischen Litteratur bei so vielen, besonders jungen Studirenden, vermindert, ist bei den alten Schriftstellern unmöglich. Man muss es entweder aufgeben, sie zu verstehen: oder man muss sie langsam, und mit angestrengter Aufmerksamkeit lesen. Dann aber erst kann ein Werk des Geistes seine Bestimmung, sie sey Unterricht oder Beschäftigung der Einbildungskraft, oder Rührung des Herzens, erfüllen, wenn der Geist des Lesers ihm nicht nur sich, leer von fremden Ideen, ganz überlässt, sondern auch durch freiwillige Aufmerksamkeit, so zu sagen, entgegenkommt. Was Wunder also, dass jene, dem Scheine nach, so leichte und angenehme Lectüre, dem blosen Liebhaber in kurzem lange Weile macht, und diese

diese schwere, arbeitsvolle, dem Philologen Unterhaltung auf seine Lebenszeit gewährt.

Wenn das Reisen etwas angenehmes und lehrreiches ist: so ist es das philosophische Studium auch. Der Reisende sucht fremde Völker kennen zu lernen, indem er sich unter sie begiebt, und ihr Land und ihre Sitten sieht: der Sprachgelehrte versetzt sich nicht nur unter entfernte, sondern auch unter längst ausgestorbne Nationen, indem er ihre Sprachen erforscht, und ihre Schriften liest; Und gewiss ist die Bekanntschaft oft viel genauer, welche der letztere, als die, welche der erstere mit dem ausländischen und entfernten Volke stiftet. Tief ist der Geist jeder Nation in ihre Sprache verwebt: und es ist nicht möglich, diese gründlich studirt zu haben: ohne in jenen eingedrungen zu seyn. Zwar muss der, welcher die Menschen bloss durch die Lesung ihrer Geisteswerke kennen lernen will, seine Einbildungskraft und sein Nachdenken anstrengen, um sich unter sie, nach Zeit und Ort zu versetzen, und um aus den einzelnen Zügen, die sie ihm von ihrer Gestalt angeben, ein vollständiges Bild zusammen zu setzen. Der hingegen, welcher als gegenwärtiger Zuschauer mit-
ten

ten unter ihnen lebt, darf nur seine Sinne sich belehren lassen. Aber der angenehme Eindruck, der aus der Mannichfältigkeit und Abwechselung der Gegenstände, — und das Lehrreiche, das aus den anzustellenden Vergleichungen unter ihnen entsteht; ist doch beiden, dem Reisenden, welcher mehrere Länder besucht, und dem Gelehrten, welcher sich die Sprache und Litteratur mehrerer Völker zu eigen macht, gemein. Und oft zeigt der Anblick und die Gegenwart dem erstern nur die äussere Gestalt der Menschen und das Uebliche in ihren Sitten, indess Wort und Schrift dem letztern, trotz seiner Entfernung, das Geistige und Moralische einer Nation aufdeckt. Jener muss sich mit dem Umgange derjenigen Personen im Auslande begnügen, zu welchen ihm der Zufall und seine Lage Zutritt verschafft. Dieser kann sich seine Gesellschafter und Lehrer unter dem fremden Volk auswählen, und mit dessen ersten Männern eine Vertraulichkeit stiften.

Kant

Kant Critik der Urtheilskraft. Pag. 258.
sq (ed. pr.)

Die Propädeutik zu aller schönen Kunst, sofern es auf den höchsten Grad ihrer Vollkommenheit angelegt ist, scheint nicht in Vorschriften, sondern in der Cultur der Gemüthskräfte durch diejenigen Vorkenntnisse zu liegen, welche man Humaniora nennt, vermutlich, weil Humanität das allgemeine Theilnehmungsgefühl, andrerseits das Vermögen sich innigst und allgemein mittheilen zu können bedeutet, welche Eigenschaften, zusammen verbunden, die der Menschheit angemessene Geselligkeit ausmachen, wodurch sie sich von der thierischen Eingeschränktheit unterscheidet. Das Zeitalter sowohl als die Völker, in welchen der rege Trieb zur gesetzlichen Geselligkeit, wodurch ein Volk ein daurendes gemeines Wesen ausmacht, mit den grossen Schwierigkeiten rang, welche die schwere Aufgabe, Freiheit (und also auch Gleichheit) mir einem Zwange (mehr der Achtung und Unterwerfung aus Pflicht als Furcht) zu vereinigen, umgeben, ein solches Zeitalter und ein solches Volk musste die Kunst der wechselseitigen Mittheilung der Ideen des ausgebildetesten Theils mit dem rohern, die Abstimmung der Erweiterung und Verfeinerung der er-

M . ste-

steren zur natürlichen Einfalt und Originalität der letztern und auf diese Art dasjenige Mittel zwischen der höhern Cultur und der genügsamen Natur zuerst erfinden; welches den richtigen, nach keinen allgemeinen Regeln anzugebenden Maastab auch für den Geschmack, als allgemeinen Menschen Sinn ausmacht.

Schwerlich wird ein späteres Zeitalter jene Muster entbehrlieblich machen; weil es der Natur immer weniger nahe sein wird und sich zuletzt; ohne bleibende Beispiele von ihr zu haben, kaum einen Begrif von der glücklichen Vereinigung des gesetzlichen Zwanges der höchsten Cultur mit der Kraft und Richtigkeit der ihren eigenen Werth fühlenden freien Natur in einem und demselben Volke zu machen im Stande seyn möchte.

Garve Versuche II Th. Pag. 386 sq.

Dadurch haben die alten Schriftsteller vielleicht noch mehr, als durch ihren Inhalt genützt, dass sie uns zu dieser Vorübung des Denkens, zu der Arbeit des Aus-

Auslegens, durch ihre von der Verschiedenheit der Sprachen und der Zeiten herührende Dunkelheit, die mannichfaltigste Gelegenheit verschafft, und, durch ihr auf Alterthum und wirkliche Vollkommenheit gegründetes Ansehen, einen lebhaften Antrieb gegeben haben. Es hat uns oft mehr Mühe gekostet, sie zu verstehen, als das, was wir aus ihnen lernten, werth war. Aber eben deswegen haben wir auch auf die Lesung ihrer Schriften, weit mehr Fleiss und Sorgfalt gewendet, als wir sonst würden gethan haben, und haben uns dadurch zu einer anhaltenden Aufmerksamkeit, und zu der Betrachtung aller Seiten eines Gegenstandes gewöhnt. Wir haben vielleicht mit mehr Aufwand von Zeit, Kraft und Gelehrsamkeit, die wirklich nützlichen Wahrheiten aus ihnen herausgebracht, als wir würden nöthig gehabt haben, sie selbst zu erfinden. Aber da es uns zu diesem letztern Versuche noch an Muth und Geistesthätigkeit fehlte: so war es nothwendig, dass durch eine angestrengte Beschäftigung mit fremden Geisteswerken, beide erst erweckt wurden. Diesen Endzweck haben wir, glücklicher Weise, auch wirklich erreicht. Wir haben durch die mühsame Arbeit, alte Sprachen und Denkmäler entfernter Staatsverfassungen, Religionen und Sitten auszulegen,

legen, die Schwierigkeit des Untersuchens überhaupt überwinden lernen. Und indem wir auch das Mittelmässige in den Alten unablässig betrachten, sind wir, selbst etwas besseres zu denken, in den Stand gesetzt worden.

Typis Grassianis.

Corrigenda et Addenda.

- P. 5 lin. 19 post esse, pon. comma.
P. 15. lin. 13. pro Gaesar l. Caesar.
P. 19. ad §. 25. addendus Schmiederi libellus nuper
editus.
P. 37. lin. 24. ante: Auctor pon. I.
P. 89. ad §. 94. adde; Meyer's Röm. Alterth. Erf.
1797.
P. 155. ad §. 139. de Laocoonte, adde: Die Horen
1797 X. Fasc.

Est etiam in accentibus graecarum vocum peccatum,
syllabarum divisio et nexus inepto modo factus, cum v.
c. in extrema linea instruc — in altera tus scribitur
e. s. p. Horum igitur et similium veniam lectores rogo.

Die Feierlichkeiten sind 1) von 1000 f. v. C. - 756.
2) vom Sonntag 754. v. C.

2) von 754 - 476.

3) von da - 1453.

und zu einem über 2000 f.

und jedem dieser Maßstäbe hat sich
wiederholen. Dient hier die Quellen nicht
mehr hinreichend.

Die gesuchten Urkunden sind
1) Schriftstellerische Blätter.

2) Künsteblätter

3) Urkundenblätter genannter Art, an welchen
Schriftsteller und andere wichtige Leute
ausgeführt haben. (mit anderen verfasst als sie)
alle 3 können historisch oder geschichtlich bezeichnet werden.
Aber ausserdem alte, neue und ausgefallene.

Die Schriftsteller. Nach Jahren urtheilt. Weil manche
Personen: die Kinder der Kaiser gewollt haben andere
nicht zu erkennen.

Die Person ist nach dem Kleid und gewissen und
die Organe, für die gebraucht werden sollten, in
welchem und wann geboren. Gottlob! das alte Gesetz
will die Personen, die Personen des geschildeten Pers. werden
umso leichter zu erkenne werden Personen, abgerufen
werden.

Genau ist die gewisse gekennert.

Das Wohl zu beiden auf der geschichtlichen
und geschichtlichen Wahrheit und der geschichtlichen Wahrheit
geschichtliche zu erkenne ist.

die spätere. Erstlich spielt sich in den Spuren d.
S. Verwitterung & die anderen ab den Kunstwerken.

Neben diesen mehr oder weniger voneinander abweichen-
den Künsten die Kunst der Mineralfunde ist die Conycturkunst
die nicht in Freuden als in Nöthen, nicht in Mühle
oder Reichtum im öffentlichen ließ die Vokation,
wohin sie und die übrig gebliebenen Menschen
gezogenen gewesen, geschmückt & aufbewahrt werden
wollt.

1) Volkskunst. (mit Waffen Wappen usw.) ²⁾ Filigran

2) Gesamtkunst.

3) Geistes- & Sittenkunst.

4) Antiquitäten.

5) Mythologie. Eine Sammlung ~~der~~ ^{neuer} Abbildung,
Figuren, Erinnerungen, ~~und~~ der Werke in den verschiede-
nen Zeiten der Frömmigkeit der Volkskunst, Werk der götter
der verschiedenen Staaten der über alles, womit es neug-
erklärt werden soll man durch die hier beschriebe-
nen Sammlungen, wie übers Geiste, der ihren theo-
retischen und christlichen Wissens- und Glaubens- vor-
stellungen.

6) Althistorie. (vom Beginn der Geistes- und Kunst)
bestehend in mindestens hundert, Meister-,
Abklammtische, Ortskarte, Topographie,
so ausgeführt.

Kunst

1) Werk Reiz, Bildung zum Zweck.

Anatomie

es einer wissenschaftl. Aufsatz aus der gesammelt.
Von Kunststoffs, die Angaben auf machen die Früchte
der Altertumskunst zu erhalten.
of Kunstgeschichts.

Das Werk

Wissenschaftlich besprochen ist auf die Werke von
verschiedenster Art und Weise. So von
Zusammenfassung (Fragestellung) eines Aufsatzes
wurde sie in Dichtungsliteratur.

Von allen diesen Werken kann man nur einen
ausführlicheren Katalog der Fragestellung (Fragestellung)
zusammenfassend besprochen werden. Nur einige
davon verbinden mit der Kunstsprache des
Malers oder Bildhauers, Naturbeschreib. oder
aller Humanitats-Künste genannt werden.

(Als sind Werke von Philosophie, Naturwissen-
schaften, nicht in dem Bereich des Bildes.
Die Künste; das sind die Altertumskunst, Malerei,
Skulptur, d.h. nicht der Freizeit alles jenes
Bildes. Die Künste sind die Ausbildung der Geistes-
menschheit, die Künste sind die Künste mit dem
besserem Zweck ist.)

Dann sieht man zur Fragestellung, geschrieben
Kunststoffe sind zum Gewerbe Bild, oft die angestammten
Weisheiten. Stärke, aber war Gewerbebild, wurde
genannt werden.

Zu Letzt kommt ein Gryffins der Ortsch. Wirkung
nicht als allgemein geschildert, sondern ~~als~~ ausdrücklich. Einzel-
Cenn.

Dort steht der oben Vergrafen und als zweiter
von links bezeugt werden.

No 124. „drei Ziele, die sind des jüngsten Tages
des Ortsch. Wirkungsort ist: die Kanzel des
Ortsch. Pfarrhof. Man schreibt selbst, manche mit den Augen
der Pfarr. des Orten Wahrheiten bestätigten Zweck
nur vorsichtig entdeckt allen Verdacht unter
Nebenahme. praecepto.“

Opferst. (a) u. d.) gleichzeitig der 18.
Jahrh. oder später sind. 1). 1. 2.
(z. La. a. d.) Magdeb. Zeugnisse
1820. 8. aufgelistet: 1) Opferst. des
grossen neuen Kirchenbaus 2) Mythologie
des gr. d. Römers. 3). 2. 4) Antiken
Liste des gr. d. Römers. 2) Prophesiegen
d. gr. d. Römers.

Ca. 98. 8

ULB Halle
001 539 825

3

W.C.

Farbkarte #13

B.I.G.

Inches	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Centimetres	2.54	5.08	7.62	10.16	12.70	15.24	17.78	20.32	22.86	25.40	27.94	30.48	33.02	35.56	38.10	40.64	43.18	45.72	48.26

Black

3/Color

White

Magenta

Red

Yellow

Green

Cyan

Blue

EDIA
GICA

V E A E

E S

UM STUDIA

ONUM

LLEBORN

bet. Vratislav.

Lang.

h. Meyeris.